

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • NOVEMBER • LISTOPAD • 1983 (ČÍSLO 306) CENA 8 ZŁ

Kresba: Areta Fedaková

*List padá za listem,
list rudý, hnědý, žlutý,
a na chladnoucí zem
sen rozsévají krutý.*

XIII. PLENÁRNE ZASADNUTIE ÚV PZRS. Rokovalo po prvýkrát od zrušenia vojnového stavu, čo vo svojom úvodnom prejave prihovoril prvý tajomník ÚV PZRS. Bolo to obdobie neobvykle fažkej skúšky. Strana obránila svoje hlavné pozície. Potvrdila svoje právo riadiť štát a viesť národ. Napokon výstižnejšie by bolo povedať, že skúškou prešiel každý člen strany osobne — povedal Wojciech Jaruzelski.

Plenárne zasadnutie bolo venované ideologickej úloham strany v upevňovaní rozhodujúcej úlohy robotníckej triedy v socialistickom rozvoji Poľska. Referát Politického byra na túto tému predniesol tajomník ÚV PZRS J. Czyrek. V diskusii prehovorili mnohí rečníci. Problematika tejto diskusie bude istotne ešte dlho diskutovaná na stranických schôdzach. Hovorilo sa o minulosti, o tom čo strana a jej členovia prešli, ale hlavnú pozornosť sústredili na dnesok. Na tom, ako upevňovať moc robotníkov a zároveň spojenectvo s rolníkmi a inteligenciou, aké vytvoriť podmienky, aby prekonali ešte mnohé objektívne fažkosti, ako povzbudzovať vlasteneckú obetavosť, aby vyplnili program strany zapisaný v uzneseníach IX. zjazdu.

K neobvykle podstatným otázkam treba tiež pripočítať vzťah strany k sebe samej, k svojim vlastným radom, k jej miestu v živote štátu a spoločnosti, ako aj k vytváraniu povinností a úloh pre každého člena a kandidáta strany. Prihovorili zásady, ktoré vyznačovali a vyznačujú ciele pôsobnosti člena strany, keďže členstvo v strane znamená svedomitosť, pracovitosť, spoločenskú citlivosť, čo znamená klásť požiadavky sebe a iným. Je to aj nerozlučnosť deklarácií a pôsobnosti v realizácii úloh strany a ziadúcich spoločenských cieľov. Prihovorenie toho má mimoriadny význam teraz, keď strana buduje nové vzťahy v spoločnosti, na pracoviskách a v školách. Prihovorenie týchto zásad nadobúda veľký význam práve dnes, keď v strane sa začala výročná voľebná kampania v stranických organizáciach.

XIII. plenárne zasadnutie ÚV PZRS jednohlasne schválilo uznesenia:

● Ideologickej úlohy strany v realizácii linie IX. mimoriadneho zjazdu.

● O oslavách 40. výročia ľudového Poľska.

● O uskutočnení výročnej voľbej kampane v základných, závodných, gminných, mestsko-gminných, mestských, obvodných a vojvodských organizáciach PZRS v r. 1983/84.

● O kádrovej politike.

● Výzvu Ústredného výboru Poľskej zjednotenej robotníckej strany — upozorňujúcu poľskú spoločnosť na nebezpečný rozvoj medzinárodnej situácie pre osudu svetového mieru.

ÚČASTNÍCI MIMORIADNEHO ZASADNUTIA Výboru ministrov členských štátov Varšavskej zmluvy v Berlíne, boli jednomyselní v tom, že sa musí urobiť

všetko, aby predišli rozmiestneniu nových amerických rakiet stredného doletu v Západnej Európe a prekaziť pokusy dosiahnuť vojenskej prevahy, o čo sa usiluje Washington a agresívne kruhy západných európskych krajín. Konštatovali tiež, že členské štaty Varšavskej zmluvy nikdy nespeli k dosiahnutiu vojenskej prevahy, ale tiež v žiadnom prípade nedopustia k prevahе nad sebou.

NA XXXVII. ZASADANI RVHP ministerskí predsedovia členských štátov dohodli smery spolupráce o.i. v oblasti úsporného a racionálneho využívania surovín a palivovo-energetických zásob. Dohodli tiež úlohy spojené s vybavením poľnohospodárstva a potravinárskeho priemyslu základnou technikou za účelom zásobovania obyvateľstva členských krajín RVHP potravinami.

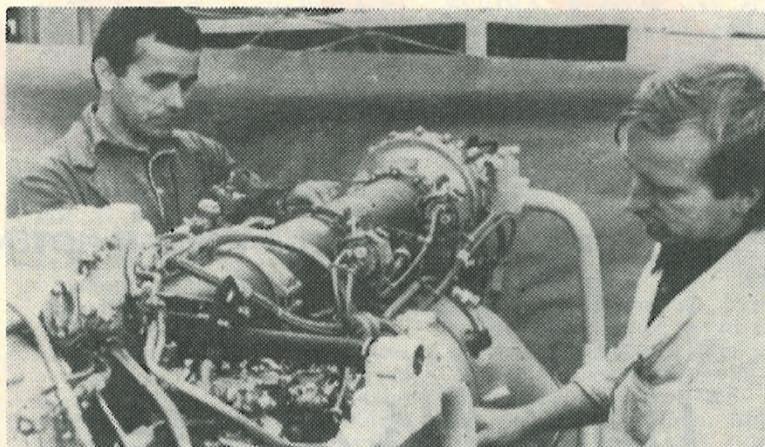
Zároveň vydali vyhlásenie, v ktorom socialistické krajiny o.i. prejavujú „ochotu spolupracovať so všetkými štátmi Európy a sveta, so všetkými mierumilovnými silami pre zastavenie ďalšej escalácie zbrojení, najmä jadrových.“

PRED KONGRESOM ZES. Vojvodskými zjazdami delegátov v Bydhošti a Opole sa začala ďalšia dôležitá etapa pred IX. kongresom ZES, ktorý sa má konáť v prvom štvrtroku 1984. Zielony Sztabar vo zvláštnom vydani uverejnili návrhy základných dokumentov na Kongres ZES: Ideovú deklaráciu, program a návrh stanov Zjednotenej ľudovej strany.

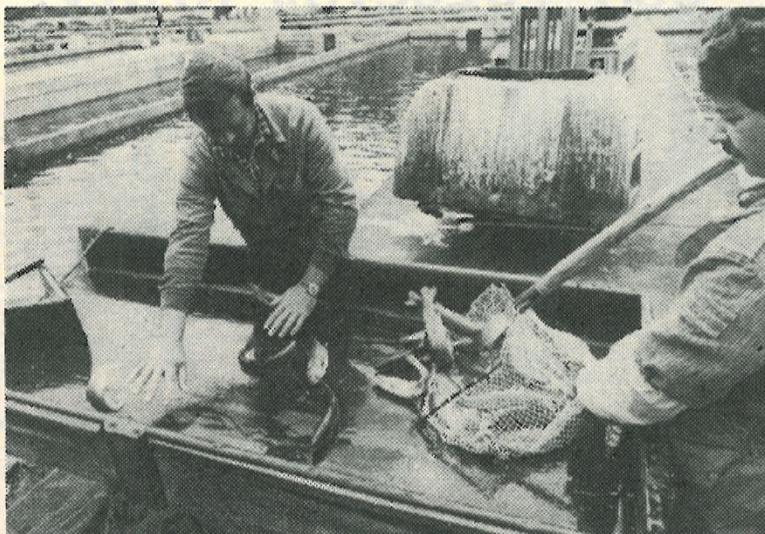
ROKOVANIA PRON. Rokoval Výkonný výbor Celoštátej rady PRON. Prediskutovali tézy návrhu zákona o spoločenských konzultáciach, otázku nového volebného zákona, ako aj účasť PRON na oslavách 60. výročia získania nezávislosti Poľska a patronátu PRON nad 40. výročím ľudového Poľska, ktoré padá na budúci rok. PRON vydal aj vyhlásenie o ohrození mieru v Európe a vo svete.

PRI PRÍLEŽITOSTI DŇA UČITEĽOV sa konalo veľa slávnostných stretnutí a už tradične prijal v Belvederi zaslúžených vychovávateľov predseda Státej rady Henryk Jabłoński. Mnogým učiteľom udeliли štátne vyznamenania. Medzi nimi — ako nám oznamil výbor Miestnej skupiny KSČaS v Slezsku — kr. Brodil Knapáčik, podpredseda ÚV KSČaS obdržal Medailu národnnej edukácie. Srdečne gratuluje. Všetkým učiteľom želáme veľa úspechov vo výchovnej práci a v osobnom živote.

PLATY UČITEĽOV. Po poslednom zvýšení mesačná mzda mladého učiteľa je 11.200 zl, keď pracuje na vidieku, táto suma je zvýšená o 680 zl. Zasa učiteľ s vysokoškolským vzdelením a po 30. rokoch práce v povolani zarabá mesačne 18.700 zl, na vidieku o 1.100 zl viac. V tomto školskom roku školstvo zamestnalo 20 000 nových učiteľov, medzi nimi 10 000 s vysokoškolským vzdelením, 2.500 učiteľov sa vrátilo k svojmu povolaniu a zanechalo prácu mimo školy.

TURBOVRTUĽOVÝ MOTOR. Vo výskumno-vývojovom stredisku rzeszowskej Továrne na výrobu dopravných zariadení PZL ukončili montáž prvého exemplára nového motora, určeného pre náhon vznikajúcej v mieleckej tovární najnovšej leteckej konštrukcie — dopravného lietadla t.zv. blízkeho doletu AN-28. Je to turbovrtuľový motor typu TWD-10b (PZL-10s) s výkonom 1000 HP. Jeho dokumentácia a technológiu — podobne ako dokumentáciu celého lietadla, ktoré vzniklo v slávnej konštrukčnej kancelárii Olega Antonova — sprístupnil Poľsku Sovietsky zväz.

V MILOFE PRI CHOJNICIACH (Bydgoszczské voj.) sa nachádza najväčší v Poľsku závod pre chov pstruhov. Patrí Rybárskemu družstvu v Bydgoszczi. Ročne tu odchovávajú 450 ton tzv. obchodných rýb, určených predovšetkým na vývoz do Belgicka a NSR. Tento rok vyvezú do týchto krajín takmer 50% rýb, ostatok prostredníctvom Rybnej centrálky a WSS predajú na domácom trhu. Treba ešte poznamenať, že ryby sa tu produkuje v uzavretom cykle. Je to možné vďaka výborným podmienkam — chov sa totiž nachádza pri prierade na rieke Brda. Na snímke: kŕmenie malých pstruhov.

Foto: Stefan Kwiatkowski (CAF)

V ČÍSLE:

- Na obranu života — 6
- Literatura faktu — 8—9
- Z pôsobnosti PRON — 10
- Škola, akých málo — 11
- Leto, na ktoré sa nezabúda — 12—13
- Poľnohospodárstvo — 22

*Detva'83
str. 16-17*

PRVÉ HODINY REVOLÚCIE

Bolo to 7. novembra pred 66. rokmi, presne o tri štvrté na desať večer, keď výstrel z križníka baltického námorníctva Aurory na Zimný palác v Petrohrade — sídlo burzoáznej dočasnej vlády, oznamil svetu začiatok Veľkej októbrevej sociálistickej revolúcie a príchod nového sveta, svedca socializmu.

Starý Petrohrad rozprestierajúci sa na 101 ostrovoch v delte rieky Nevy a Fínskeho zálivu, bývalé hlavné sídlo feudálneho impéria cárov, kedy nebol taký ako je dnešný Leningrad a ľudia v ňom nemali ľahký život. Avšak mali za seba dlhoročné revolučné tradície. Tu pracujúci utlačovaní a vykorisťovaní vládnucím režimom a kapitalistickými monopolmi bojovali za práva ľudu v revolučných rokoch 1905—1907 a potom pod vedením bolševickej strany za februárovej (marcovej) revolúcie v roku 1917, ktorá zvrhla cárizmus. Konečne utrpení a zberačení prvou svetovou vojnou na výzvu strany Lenina chytili sa v októbrových dňoch 1917 zbrane.

Vtedy slávny križník nestál ešte pokojne na petrohradskom nábreží ako pamätník boja proti burzoáznej vláde počas októbrevej revolúcie. Stojí tu len od novembra 1918 ako pamätník a zároveň ako škola leningradských kadetov Nachimovicov, budúcich dôstojníkov sovietskeho vojnového loďstva. Vyrobili ho v Petrohrade pred 80. rokmi. Na vtedajšiu dobu predstavoval — so svojimi štyridsiatimi delami (osem 152 mm, dvadsaťštyri 75 mm, osem 37 mm), a troma zariadeniami na torpéda ozbrojeného obra. Plával po mnohých moriah, slúžil na Tichom oceáne, preslávil sa v bojoch za rusko-japonskej vojny (1904—1905) a potom za prvej svetovej vojny. Jeho 578členná posádka, ako jedna z prvých prevzala do svojich rúk kormidlo križníka a pridala sa v marci 1917 k revolúcii. Ešte aj za druhej svetovej vojny, počas nemeckej blokády Leningradu, jeho posádka zohrala významnú úlohu v protileteckej obrane. Od roku 1957 utvorili na križníku odbočku Ústredného múzea sovietskeho vojnového loďstva.

6. novembra 1917 (podľa starého kalendára 25. októbra) petrohradský vojensko-revolučný výbor vydal prostredníctvom vysielačky na Aurore rozkaz: „Posádka, ktorá bráni prístupy k Petrohradu, nech je v plnej bojovej pohotovosti! Nemala vpuštiť do Petrohradu ani jednu kontrarevolučnú vojenskú jednotku. Toho dňa Vladimir Iljič Lenin poslal členom Ústredného výboru strany list, v ktorom naliehal ihneď zaistit dočasnú

vládu, odzbrojiť junkerov a začať ozbrojené povstanie. V liste o.i. písal: „Súdruhovia. Pišem tieto riadky večer 24. (6.11.), situácia, je nanajvyšš kritická. Je nad silno jasné, že omeškáť sa teraz s povstáním, rovná sa smrti. Ubezpečujem súdruhov, že všetko teraz visí na vláske, že sú na rade otázky, ktoré nevyriešia schôdze ani zjazdy (hoci aj Sovietov), ale iba ľud, masa, boj ozbrojených mäs.“ Neskoro večer Lenin prišiel do Smolného a postavil sa do čela revolučného boja. Do všetkých revolučných oddielov a na všetky závody oznamili, že povstanie riadi priamo Lenin, ktorý je už v Smolnom.

7. novembra o 3.30 hod. ráno križník Aurora na príkaz Vojensko-revolučného výboru priplával k Nikolajevskému padaciemu mostu na pomoc povstaniu. Zároveň bol poverený vypáliť singálny výstrel k útoku na Zimný palác, v ktorom od júla 1917 sídlila Kerenského dočasné vlády.

V Petrohrade pokračoval ozbrojený boj, mesto bolo už v rukách ľudu. Revolučné oddiely získaval obrovskú prevahu. O 11. hod. 30 min. Kerenskij pod zámenkou, že ide privítať vojská idúce na pomoc Dočasnej vláde, ušiel z povstaleckého Petrohradu. V ten deň o 20.00 hod., Dočasná vláda dostala ultimátum, aby sa vzdala. V tom istom čase Zimný palác bol už celkom obkolesený revolučnými oddielmi s obrnenými autami a delami, po Neve sa priblížili tri minolovky. Z Petropavlovskej pevnosti zamierili na palác delá. Nedaleko, pri nábreží Admirality zakotvila vojnová loď Amur. Časť junkerov chrániacich Dočasného vládu sa vzdala. Pripravuje sa rozhodujúci útok na Zimný palác.

Komisár Aurory Alexander V. Belišer spomína: „Spojka Vojensko-revolučného výboru odovzdaťa prikaz: O 21. hodine sa má Dočasná vláda vziať. Ak odmietne, nad Petropavlovskou pevnosťou sa objaví červené svetlo. To bude signál pre Auroru — jediným výstrelom má označiť začiatok útoku na Zimný palác...“ Bolo 21 hod. 40 minút poslednej noci kapitalizmu v Rusku, keď sa z hmlí nad Petropavlovskou pevnosťou objavilo červené svetlo. O päť minút neskôr Belišev osobne vydal rozkaz: — Na čelnici, pá!“

Ako odpoved na výstrel bolo v rachote guľometov počut hromové uráaa útočiacich na Zimný palác.

8. novembra o 2. hodine v noći Dočasná vláda prestala exi-

stovať. Červenogvardejci utvorili okruh okolo ministrov bývalej vlády. Všetkých odviedli do Petropavlovskej pevnosti. Rozkazom: — odchod k svojim jednotkám — sa končí víťazný boj o Zimný palác. O 15 minút neskôr Nikolaj S. Podvojskij, veliteľ útoku na Zimný palác, ide k Leninovi. Spomína: — Keď som takmer vbehol k Vladimírovi Iljičovi, zastihol som ho, ako vždy, zaneprázdeného. Sedel za stolom a písal. Bol tak zabratý do práce, že ma nezbadal. Pripravoval návrhy nových dekrétov: O mieri, O pôde a O sovietskej vláde. Vypočul ma a vrátil sa k robote.“

8. novembra o 4. hod. ráno ozbrojené povstanie v Petrohrade sa skončilo víťazstvom. Kontrarevolučné sily boli porazené. Vladimír D. Bonč — Brujevič, člen Hlavného revolučného štábu spomína: „Navrh som Vladimírovi Iljičovi, aby noval u mňa. Bol ustanaty. V aute driemal. Prehovoril som ho, aby si ľahol do mojej posteľ v menšej izbe, kde bol písací stroj, papier, atrament a knižnica. Začal som už driemať, keď sa v izbe zasvetilo. Počujem, ako tichučko vstal pozrel sa či spí, potichučky si sadol za stôl, otvoril kalamár,

rozložil akési papiere a začal písat. Ráno som prosil domáčich, aby boli tichučko, lebo Vladimir Iljič celú noc pracoval. No zrazu sa otvorili dvere a Lenin vysiel oblečený, energický, svieži a výborne naladený:

— Blahoželám vám k prvemu dňu socialistickej revolúcie!

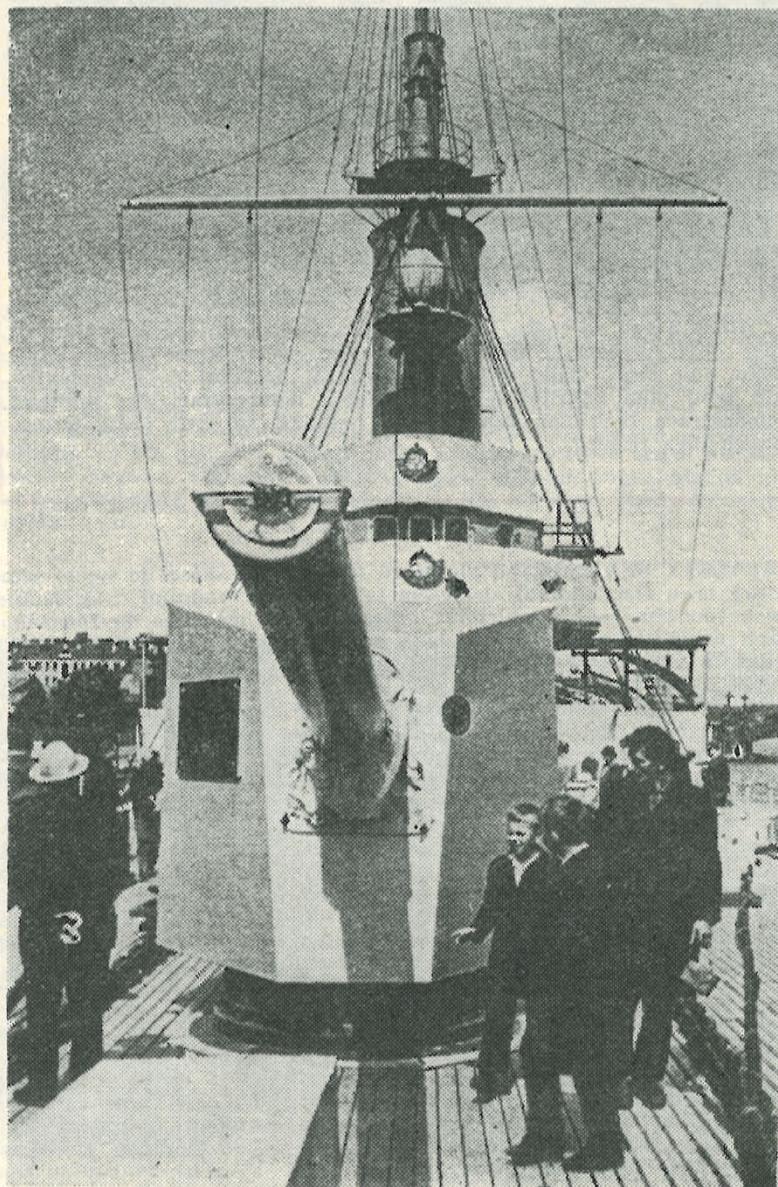
V ten istý deň druhý výseruský zjazd soviétov vyhlásil, že celú moc v krajinе preberajú Rady robotníckych, vojenských a rolníckych delegátov a ustanovil prvú sovietsku vládu, Radu ľudových komisárov na čele s V.I. Leninom, ktorá hned po prevzati moci pristúpila k realizácii cieľov, o ktoré bojoval ľud pod vedením Komunistickej strany za Veľkéj októbrevej revolúcie.

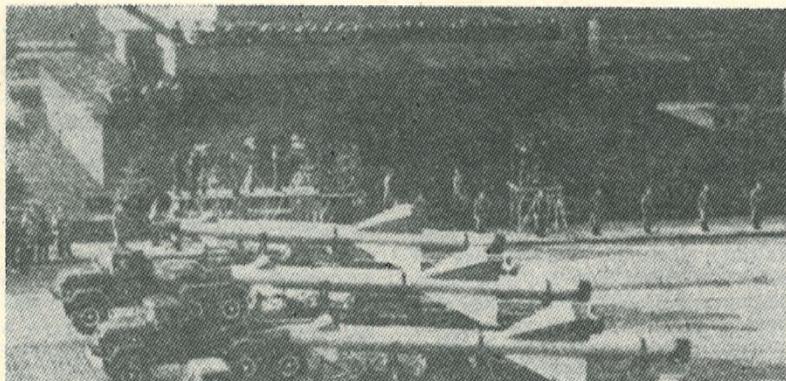
Cesta, ktorou Lenin priviedol nesmierne zaostal Rusko k socialismu a význam revolučných priemien Sovietskeho zväzu za uplynulé desaťročia, hlboko zasiahli do svetových dejín, vytýčili základný smer socialistického spoločenského rozvoja v súčasných dejinách Európy a sveta.

Dnes navštievujú Leninovo meno státsice turistov z celého Sovietskeho zväzu a zo zahraničia.

POKRAČOVANIE NA STR. 4

Nikto z návštěvníkov Leningradu sa nezabudne pozastavit pred slávou Aurorou a obzrieť si historické delo, ktorého výstrel oznamil svetu začiatok novej socialistickej éry.

Moskva. Vojenská přehlídka na Rudém náměstí u příležitosti 66 výročí Velké říjnové socialistické revoluce. Oslavy výročí zahájilo slavnostní zasedání na Kremlu za účasti stranického a státního vedení SSSR. Člen politického byra a tajemník UV Grigorij Romanov ve svém referátu zdůraznil nadřazenost věci světového míru pro sovětskou zahraniční politiku.

POKRAČOVANIE ZO STR. 3
Nikto nezabudne zastať na nábreží pred slávnym križníkom, pozrieť na delo, ktorého historický výstrel je navždy spojený s Veľkou októbrovou socialistickou revolúciou a so vznikom novej doby. Jej priamy ohlas ešte teraz počutť všade, na našom kontinente i v pralesoch Južnej Ameriky, v horúcej Afrike, v Azii aj na Ďalekom východe. Tento ohlas dodnes počujú tí, nad ktorými visí nezamestnanosť, národné a spoločenské krivdy, počujú ho aj tí, ktorí vidia hrozbu nových, najtragickejších pre ľudstvo jadrových zbraní.

nente i v pralesoch Južnej Ameriky, v horúcej Afrike, v Azii aj na Ďalekom východe. Tento ohlas dodnes počujú tí, nad ktorými visí nezamestnanosť, národné a spoločenské krivdy, počujú ho aj tí, ktorí vidia hrozbu nových, najtragickejších pre ľudstvo jadrových zbraní.

CHILE. Teror vojenské junty generála Pinocheta, ktorý si vyžádal tisíce obetí, vyvolával protesty na celém svete. Roste odpor chilského ľudu proti vláde vojenské junty. V poslednej době zaplavila túto zemi vlna bouřlivých manifestací a demonstrácií. Na snímku: Demonstračné chilské ženy, jejichž nejbližší sa stali obetami teroru Pinochetova režimu.

STALETÝ SEN italských vlastencov (začalo to prý u Garibaldího), ale ovšem také národnostopodáru — překlenut Mesinskou úzinu a spojít tak špičku „italské boty“ se sicílskym „mičem“ — se má konečně naplnit. Ze 154 projektů, ktoré se sešly na konkursu vypsaném roku 1969, bylo letos vybráno dvacet najlepších, ktoré sú nyní vystavené v Ríme a mezi nimiž má byť vybrán „ten pravý“. Jinak je všechno pripraveno: parlament i vláda souhlasí se stavbou a co je nejdôležitejší — jsou k dispozici i peníze, čtyři tisíce miliard lir pro začátek. Jak bude ostrov s pevninou spojen, zda mostem, podmořským nebo podzemním tunelem, není ještě známo.

Co vlastně tak dlouho bránilo Italum v uskutečnení jejich dávného snu? Byly tu četné technické problémy, ktoréž riešení umožňují teprve nejnovější vedecké a technické poznatky. Most pries úzinu by byl nejdelený mostom sveta. Mesinská úzina je dlouhá 31 kilometrů, její největší šířka je 14 kilometrů, na nejužším místě (kde by patrně stál most) měří 3210 metrů. Moře je tu hluboké 110 metrů a dno úziny je zatím stále ještě velkou neznámostou. Úzina je větví mo-

ře, ktoré je svými zeměpisnými, geologickými i vodními rysy jedinečné na světě. Z Tyrhénského do Jónského moře se každou hodinu po šest hodin (co trvá příliv, a pak zase obráceně) přelévá 50 milionů kubických metrů vody a proud dosahuje rychlosť až šesti uzlů. Nad hladinou vanou větry někdy o rychlosti 100 kilometrů v hodině. Oboji pobřeží je velmi citlivé — denně se zaznamenává až 40 záchravných půdy, i když někdy jen stěží pozorovatelných.

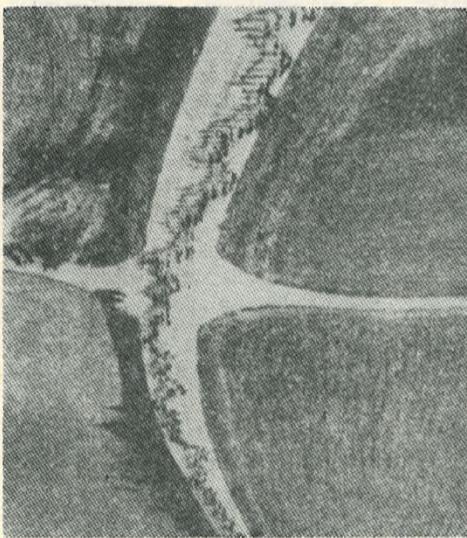
Každoročně proplouvá úzinou v obou směrech 60 tisíc lodí, křižujúcích se s lodní přepravou mezi Kalábrií a Sicílií, která dosahuje ročně 83 tisíc cest. Roku 1981 překročilo úzinu 12 milionů cestujících, 1700 tisíc osobních aut, 840 tisíc nákladních aut, 625 tisíc železničních vagónů a 6 miliónů tun zboží. Preprava pries 3 kilometry úziny, započítávame-li i nalodení a vylodení, trvá dvě hodiny, což je doba, ktorou byste potrebovali, aby ste autem přejeli z Ríma do Neapole.

Ať už si tedy porota vybere nejpozoruhodnejší projekt newyorského Steinmanova ateliéru, nebo senzační italský návrh tunelu pod hladinou, zástati zaplaveného vodou, ktorým by za hodinu mohlo projet 1800 aut a

VARSAVA. Významnou udalostí v bratrské spolupráci PLR a MLR byla návštěva stranické a vládní delegace Maďarské lidové republiky v Polsku. V rozhovorech maďarského představitele s generálem Wojciechem Jaruzelským byly projednány nejen problémy dvoustranných styků, ale i hlavní mezinárodní otázky. V paláci rady ministrů proběhla slavnost, na níž János Kádár obdržel Velkou stuhu Řádu zásluhy PLR. Wojciech Jaruzelski byl vyznamenán maďarským Řádem praporu s diamanty. Na závěr návštěvy bylo vydáno společné komuniqué, v němž „obě strany s uspokojením zdůraznily, že polsko-maďarské styky se rozvíjejí plodně, v širokém měřítku, v souladu s ideály marxismu-leninismu a zásadami socialistického internacionálnismu, na základě společných cílů a zájmů a v souladu s náplní Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci. Tradiční polsko-maďarské přátelství je živé a upevňuje se.“ V části týkající se mezinárodních problémů se konstatuje: „Účastníci rozhovorů potvrdili, že v aktuální mezinárodní situaci je zvláště důležité upevnění jednoty členských států Varšavské smlouvy a zaručení mírových podmínek socialistické výstavby.“

Na snímku: Wojciech Jaruzelski se na Centraláním nádraží ve Varšavě loučí s veducím stranické a vládní delegace MLR Jánosem Kádárem.

REŽAŽ DOBREJ VOLE. Vyše 2 milióny osôb sa zúčastnilo mierových demonštrácií, ktoré prebiehali koncom októbra skoro vo všetkých štatoch západnej Európy. V Bonne ľudia vytvorili dve obrovské reťaze (medzi veľvyslanectvami nukleárnych mocností a okolo vládnej štvrte) a protestovali proti inštalovaniu „Pershingov“.

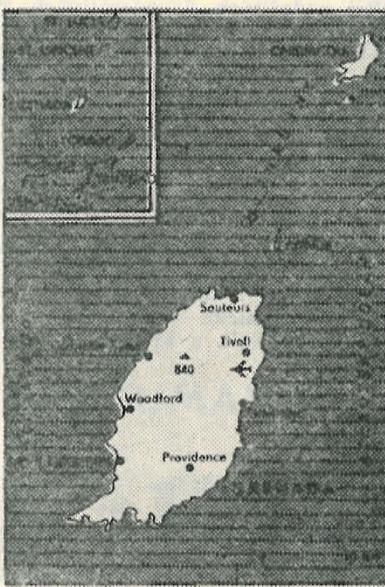
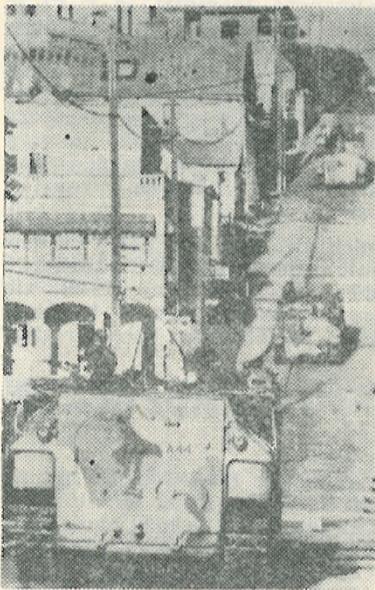
SNÍMKY: CAF, TASS, UPI, APN

za den 180 vlaků, nebo projekt japonský, anglický či další italské, je už definitívne rozhodnuté, že se stavbou se začne roku 1989 a že roku 2000 má byť Garibaldího sen „sjednocení Itálie“ skutečnosť.

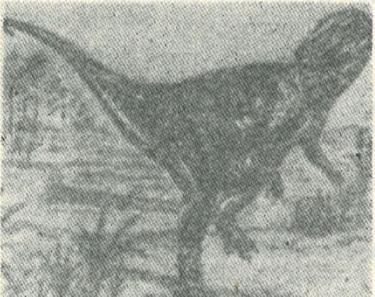

INVÁZIA NA GRENADU. 25. októbra t.r. dvietisic amerických vojakov a 11 vojnových lodí, v tom lietadlová loď *Independence*, uskutočnilo brutálnu inváziu na nezávislý ostrovný štát v karibskej oblasti — Grenadu. Veľká mocnosť zaútočila na niekoľko maličkých ostrovov, ktoré majú spolu 334 km², čiže ok. 60 km² menej, ako oblasť Oravy. Je to ďalší prípad ozbrojenej intervencie USA na nezávisle krajiny vo svete, tentoraz na malý štát, ktorý vrazil „ohrozenoval bezpečnosť amerických občanov.“ Americká agresia sa stretla s rozhodným odporom obyvateľov Grenady a kubánskych robotníkov, zamestnaných o.i. pri výstavbe civilného letiska. Doterajšie boje si vyžiadali už vyše 700 padlých a ranených.

Inváziu Spojených štátov, ktoré týmto narušili všetky normy medzinárodného práva a vytvorili nové ohnisko napäcia v tejto nevraligickej oblasti, odsúdil celý pokrokový svet, v tom aj mnohé západné štaty. Na snímkach: mapa Grenady, vedľa — ťaženie vojsk USA v hlavnom meste Saint Georges.

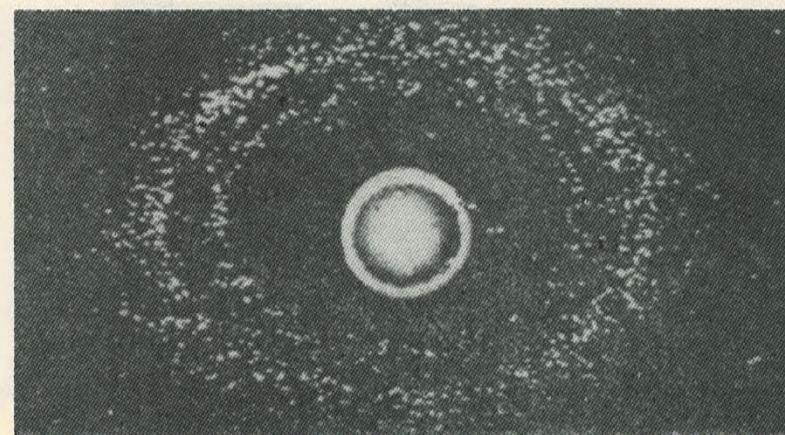
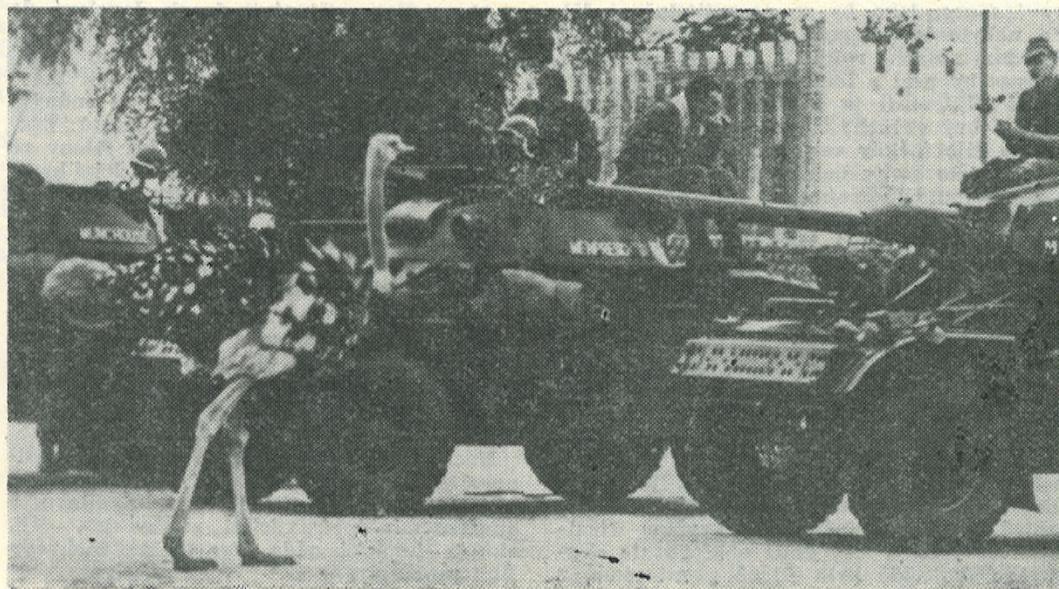
PALEONTOLOGICKÝ objav. Kosti doteraz neznámeho druhu dinosaury objavili južne od Londýna. Ich vek sa odhaduje na 124 miliónov rokov. Je to najväčší paleontologický objav na území Anglicka v tomto storočí.

Dĺžku zvierala odbornici odhadujú na 3 až 4,5 metra. Na snímke vidíme pravdepodobnú podobu pravekého zvierala a pazúr dinosaury, ktorý drží v ruke jeho nálezca, 65-ročný Bill Wolker.

V CADE nadalej vládne nepokoj. Po krátkom prímeri, vo viacerých oblastiach tejto africkej krajiny sa opäť začali zrážky medzi povstaleckými silami Dočasnej vlády národnej jednoty (GUNT) pod vedením Goukouniho Weddeye a vojskami režimu Hissema Habrého, ktorého podporujú Spojené štaty a Francúzsko. Pomoc Francúzska je veľmi rozsiahla a možno ju nazvať ozbrojenou intervenciou. Totiž popri dodávkach zbraní ako diel, lietadiel, vrtuľníkov a tankov, Francúzsko zároveň vyslalo do Čadu vyše 700 vojakov, ktorých počet sa postupom času badateľne zvážil. USA popri politickej pomoci dodávajú vojskám Habrého zbrane v tom fažké lietadlá a rakety, ako aj vojenských inštruktorov. Takýmto spôsobom vznikla situácia, v ktorej Čad zostal rozdelený na dve časti — severnú, pod kontrolou GUNT, a južnú, pod kontrolou vojsk Habrého, avšak fakticky — Francúzska. Intervenčné vojská totiž zasiahli do bojov na viacerých úsecoch, zbombardovali niekoľko miest na severe. Na snímke: presun francúzskych vojsk do Sala, v popredí pštros.

TOKIO. Vedcom z tokijského astronomického observatória a univerzity z Kyoto sa podarilo sfotografovať obiehajúci okolo Slnka prsteň, zložený z úlomkov medzhviezdnej hmoty. Urobili to s pomocou zvláštnej televíznej kamery, umiestnej v balóne, ktorý sa vznájal nad indonezským ostrovom Javou počas úplného zatmenia Slnka v júni t.r. Uverejnená fotografia vyvolala senzáciu vo vedeckom svete.

ARGENTÍNA. Končí sa sedemročné obdobie vlády vojenského režimu v tomto štáte. Koncom októbra t.r. sa tu konali prezidentské voľby, v ktorých zvíťazil kandidát tzv. Občianskej radikálnej únie Raul Alfonsin. Vo voľbách rozdohnutú porážku utrpela po prvý raz od vyše 30 rokov Strana spravodlivosti, čiže strana peronistov. Chyboval im vodec, ktorý by dokázal strhnúť masy, akým bol tvorca tejto strany J.D. Peron. Naproti tomu R. Alfonsin, je typ ľudového tribúna, čo mu pomohlo vyhrať voľby. „Začíname novú éru v Argentíne — povedal Alfonsin — začíname dlhé obdobie mieru, blahobytu a rešpektovania ľudskej dôstojnosti.“ Na snímke: Raul Alfonsin medzi voličmi.

MARIE PUJMANOVÁ SESTRA ALENA

František si dnes nedovedl představit, že v první polovině života, jejž operace přerízla vejčitou výcházku z domu, sedal na elektriku (krok na stupinek mu připadal obzvláště odvážný), chodil po redakci, bral telefony (jak uzdvíhl tu tihu?), přijímal návštěvy, běhal z redakce do sazárny a zpátky a psal své všeobecné články o míru a proti válce. Myslel je poctivě, to ano, ale nesměl si teď na ně ani vzpomenout. Kdykoli v duchu zavadil o některý z nich, o některou standardní frázi, obracel neklidnou hlavu v poduškách na druhou stranu v nervové muce, jako by se nesnesitelně styděl. To nebylo to, kdepak, to vůbec nebylo to. Všechno z druhé ruky.

Dnes by psal o tom, jaký rajský stav nevinné blaženosti je zdraví. Je neviditelné jako dobrý vzduch; člověk ani neví, co má; prostě žije (někdy se také štve) a to dobré pružné tělo ho poslouchá jako cvičený ohař s naprostou samozřejmostí. Zdravého člověka ani nenapadne, jakou složitou souhrou se udržuje harmonická rovnováha jeho organismu; to pochopí, až když něco falešně zaskápe v tiše šumící hudbě cév a člověk se hrouší do nemoci. (...)

„Ale to jsi krásně napsal, Františku.“

Seděli spolu na lavičce v lese, a Alena četla jeho fejeton o Karlových Varech. Velice si zakládala na tom, že František piše, a zahrnovala ho dětskou chválou, při které se červená a smál. Alena mu nezřízeně držela palec. Jen ať se červená, je stejně bledý. Jen ať se posmívá! Její chvála ho stejně těší. Byla upřímná v družině Aleninych nevinných listí, jimž obklopovala chuvavého. Pokaždé bylo Aleně první zima, z

obavy, aby se nenachladil František; vždycky byla Alena dřív unavena, než on, aby ho ani nenapadlo, že snad zdržuje svou zdravou mladou ženu. Bylo by to hezké, jít si večer zatančit v doprovodu pozorného muže. Světle oblečené dvojice vcházely do osvětlených pavilonů s tančícími stínky za oknem, a kdykoliv se otevřely dveře, hudba z nich vyběhla do vnitřního letního večera a vzuřovala Alenu, nohy pod ní jen hrály. Kdepak, neumí tančit, ji to nudí. Je jí milejší, schoulit se vedle Františka v přítmí kina a prožívat s ním filmová dobrodružství. Ve Františkově nesměl vzniknout dojem, že se pro něho Alena něčeho zříká; že ona je ta silnější a lépe poučená; ani růžek ošetrovateľského čepce nesměl vykukovat z jejich způsobu; vymazala z nich starostlivou tvář a zakazující tón; šetříc na televizor zimních večerů, dělala s Františkem plány do budoucnosti.

Věřil jim František opravdu? Anebo se jen tak tvářil, aby Aleně nekazil radost z horlivé hry? Byla odhodlána čelit primáři a všem lidem, kteří ji z toho sňatku zrazovali. O tom František ovšem neměl tušení. Ale cítil Aleninu láskyplnou snahu, sdělit mu něco z životních sil, jež vyzávovala. Jako by se byli mlčky dohodli, už nemluvili o tom, jestli se František uzdraví. Tvářili se jeden před druhým, že to mají za samozrejmou věc. (...)

Alena šla po čtrnácti dnech dovolené do práce. František se nyní vydával na krajoučké lázeňské procházky většinou sám. Vody přestávaly zpívat; pobryndanou kolonádou ozývalo se pleskání, podobné nudným tlachům okoukaných lázeňských hostů; promeny pod kohoutky živořily. Bez Aleny se všechno zastavovalo. Jako když dochází hračí stroj horských jesliček s figurkami, jež kroužily podle hudby, a nyní se zpomalují, melodie slabne a ty se marně ohlížíš po zařazeném klíči. Znavený František usedal těžce na lavičku a zíral před sebe do skal.

Letos z jara bylo Františkově dost zle. Ale s jakým ovládáním sebe mluvil s Alenou v sanatoriu, pokud si byli cizí. Teď jako by už mu nestálo za to se přemáhat. Jeho řeči se kolem ní potoulaly bez ostychu v nedbalkách. (...)

Nechala utírku utěrkou, usedla na židli uprostřed rozházeného pokoje, odvrálena od oddychujícího Františka, sklonila hlavu s opuštěnými, dorůstajícími vlásky na šíji, ohnula junácká záda. Pravidelné záchravy jimi probíhaly.

Na obranu života

Novelu „Sestra Alena“ napsala národní umělkyně Marie Pujmanová po těžké nemoci, rok před smrtí. Jako kdyby tušila, že se otištění rukopisu nedočká, shrnuje v něm celou tvorbu. A tak nechává v milostném příběhu ošetrovatelky a novináře zaznít znovu lyrický cit, přírodní nálady i politické úvahy, opětovně proniká přes psychiku postav k společenským vztahům, naposledy vtiskuje komornímu dramatu obecný smysl. V autorčiných očích není těž Františkovy choroby o nic menší, než neštěstí způsobené válkou. Proto tragickou situaci rozjasňuje obětavou pomocí a lidským pořuměním.

Při nedožitých devadesátinách Pujmanové (narodila se v Praze 8.6.1893, zemřela blízko rodného domu 19.5.1958) si připomínáme, že k optimistické perspektivě obyčejného člověka dospívala spisovatelka od prvotiny o dětské idyle, do níž se vkrádá roztaroucí poznání (Pod křídly, 1917), přes obrazy morálního rozkladu z 1. světové války (Povídky z městského sadu, 1920) nebo vzpouru decery z „dobré“ rodiny proti předsudkům své třídy (Pacientka doktora Hegla, 1932) až k rozsáhlé trilogii o konfliktech sociálních vrstev v válečném přelomu buržoazního Československa (Lidé na křížovatce, 1937; Hra s ohněm, 1948; Život proti smrti, 1952).

Východisko z politických a mravních střetnutí své doby Pujmanová našla nejen v levé kulturní frontě, během reportáží z Mostecké stávky nebo z návštěvy SSSR (Pohled do nové země, 1932), ale také v prozaické syntéze citové opravdovosti, směřující k mezinárodní harmonii, s kritickým poznáním společnosti, které rozbíjí iluze.

PETR POSLEDNÍ

„Aleno,“ zavolal tiše František. Už nespal, jak se domnívala. Snad ji už chvíli pozoroval. Polekala se, trhla sebou, obrátila k němu zničený obličej. „Co pláčeš? Ze bude brzy konec?“ ptal se jí měkce.

Alena s vásnívou energií potřásla hlavou. „Mne jenom trápí, když je ti těžko, že ti nejsem vůbec nic platná.“

„Miláčku, jakpak bys nebyla? Vždyť já na tebe vždycky čekám jako na smilování. Co bych si počal bez tebe?“

„Jsme lidé chybající a marniví. Alena lokala jeho slova a vzpamatovávala se jako zalévaná rostlinka. Búhví, že neošetřovala Františka proto, aby jí děkoval. A přece ji bylo jako soli třeba jeho láskyplné chvály.“

„Pokaždé si umíňuji, že tě nebudu trápit a nebudu jedovatý,“ zopídal se, „a zase mě to přemůže. To je hrůza, vidět, Aleno, jak lidské vlastnosti degenerují v otráveném organismu.“

„Neměl by ses tolik pozorovat, miláčku.“ „Když já na to mám tolik času.“

„Jak budeš moci psát, všechno zas bude dobré.“

„Nebude, zlatoušku, nebude. Měli bychom být k sobě upřímnější. Pojád se pohybujeme jeden před druhým v nějaké póze a mne to dráždí, a tebe unavuje. Odpust, ale mně připadá, jako bys kolem mne tancovala špičkový tanec.“ (...)

Spal celý den. Občas ho vyrušovali lékaři a sestry; i Alena se mezi nimi objevovala. Zapomíval, co mu chtěli, a zapadal zpátky. (...)

Těšili bledé děvče s červenýma očima slovy, jaká se říkají vždycky, když není pomoc a když už je po všem: „Bylo to pro něho vysvobození.“

Taková útěcha je málo platná člověku, který čerstvě truchlí, v kterém se všechno vzdoupí proti loučení, který ví, že už svého zemřelého nikdy neuvidí. A Alena plakala, plakala, že se ji nepovedlo zdržet tu Františka.

„Aspoň si odpočineš. To nešlo dál,“ prohlásila hrubozrná Slávka. „Já už se na to nemohla koukat. Sama vypadáš jako smrt.“

„Dělala jsi, co jsi mohla,“ domlouvala ji Klářka zastřeleným hlasem. „Nemáš si co vytírat.“

„I ty tři měsíce byly darované, Aleno,“ řekl jí Srdíčko.

„Vidíte, a mně to připadá jako celý život.“

V inspekčním pokoji naskočil světlý signál a Alena za ním vyšla ze dveří.

VLADIMÍR REISEL

Som

za oči človeka i zvieratka,
akéhokoľvek najmenšieho tvora.
za ruky, ruky hoci kľavé,
hojivé, tvorivé,
som za obyčajný stôl,
okrúhly, kosý, hranatý,
stôl s chlebom, s kvetom vo váze
a so slovami nad ním,
som za spev, za krik novorodenca,
za sedmokrásy zapletané do vencu,
za hrom a ticho po výchriči,
za úsmev na perách
i slzu schnúcu v rozpálenom lici.
Som proti
absolútnej zbrani v dlani
a proti absolutnej tme
v bezodne.

STANISLAV KOSTKA NEUMANN

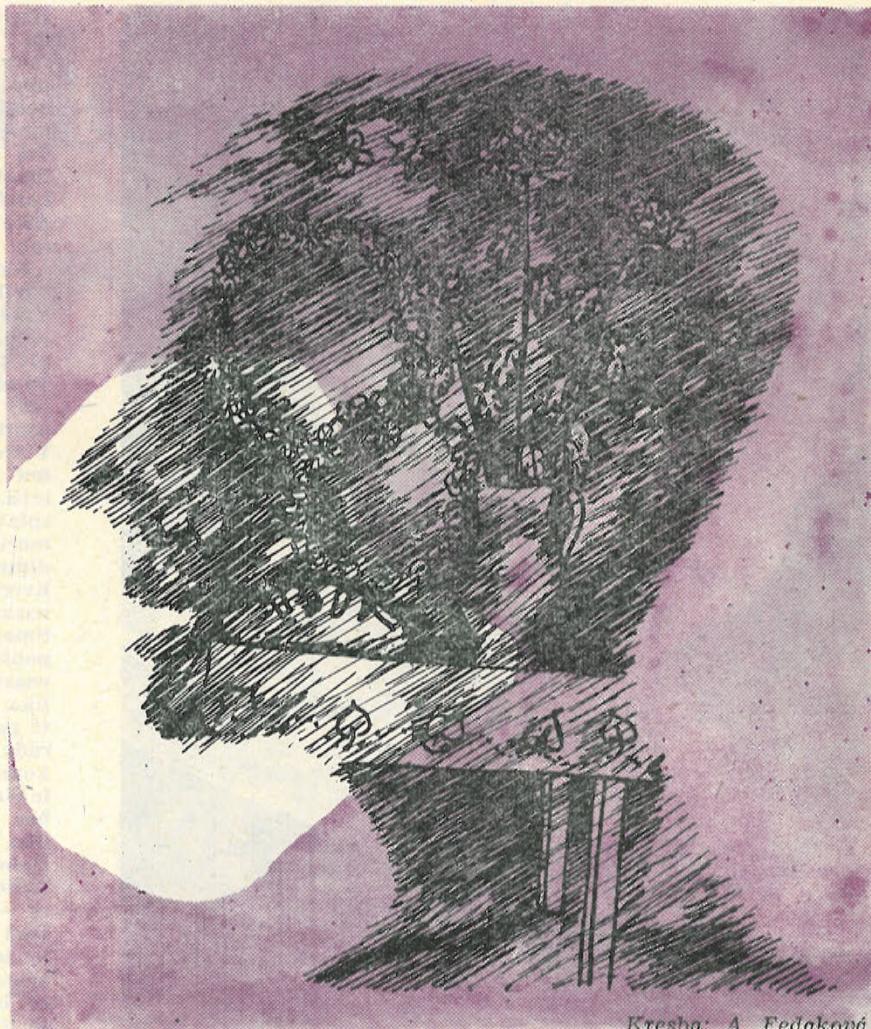
Listopad

List padá za listem,
list rudý, hnědý, žlutý,
a na chladnoucí zem
sen rozsevají krutý.

Na lukách pobledlých
tu a tam tančí divčí;
na vodách stojatých
se houpou zádumčivé.

V umlklé krajině
je stále slyšíš padat,
a na tvé hladině
zni v strunách pozdních nálad.

Pak chudé ženy jdou,
když v holých stromech vane,
a rance nahrabou
té smrti malované.

Kresba: A. Fedáková

SLOVNÍK ŽIVOTA (105)

Pri písaní treba dávať pozor na slová, ktoré rovnako znejú, ale majú iný význam a odlišný pravopis:

y, ý

i, ī

by (spojka)
bydlo (bývanie)
byť (som, si, je...)
bytie (existencia)
dobyť, dobýjať (mesto)
líra (hudobný nástroj)
my (ja, ty, on, my, vy, oni)
myška (malá myš)
pysk (papuľa)
rým (vo verši)
tykať (hovoriť „ty“)
typ (druh)
vyla (vlčica vyla)
výr (sova)
vyt, zavýjať (pes vyje)

bi (rozkazovací spôsob od bit)
bidlo (žídka)
bíť (palicou)
bitie, bitka
dobít, dobýjať (zviera)
líra (taliansky peniaz)
mi (daj mi niečo)
Miška (od Mišo)
pisk (hvízd)
Rím (mesto)
tikať (hodiny tikajú)
tip (tipovať výsledok)
vila (dom), vila (lesná žena)
vír (krútnava)
víť (veniec), zavíjať (dieťa)

krygować się

kryjówka
kryminalista
kryminał

krynica
krypta
kryształniczy
kryształ
kryterium
krytyczny
krytyczny
krytyk
kryza
kryzys
krzaczasty
krzaczek
krzem
krzemian
krzemica
krzemień

krzemionka

krzemowódór
krzemowy

krzepić
krzepki
krzepnąć
krzesać

neprirodzené

sa správal

skryša

kriminálnik

väzenie;

detektívka

prameň

hrobka

kryštalický

krištál

kritérium

kriticizmus

kritický

kritik

žabó

kríza

krovitý

kriček

kremík

kremičitan

silikóza plúc

kremeň,

pazúrik

kyselina

kremičitá

strojeně

se chovat

skryše

kriminálnik

vězení;

detektívka

pramen

hrobka

kryštalický

křišťál

kriterium

kriticismus

kritický

kritik

krajzlik

krize

kefovity

keřík

křemík

křemíčtan

silikóza plíc

křemen,

pazourek

kyselina

křemíčtā

křemíkovodik

křemenný,

křemíčtý

posilňovat

křepký,

hbitý

tuhnut

křesat

POESKY

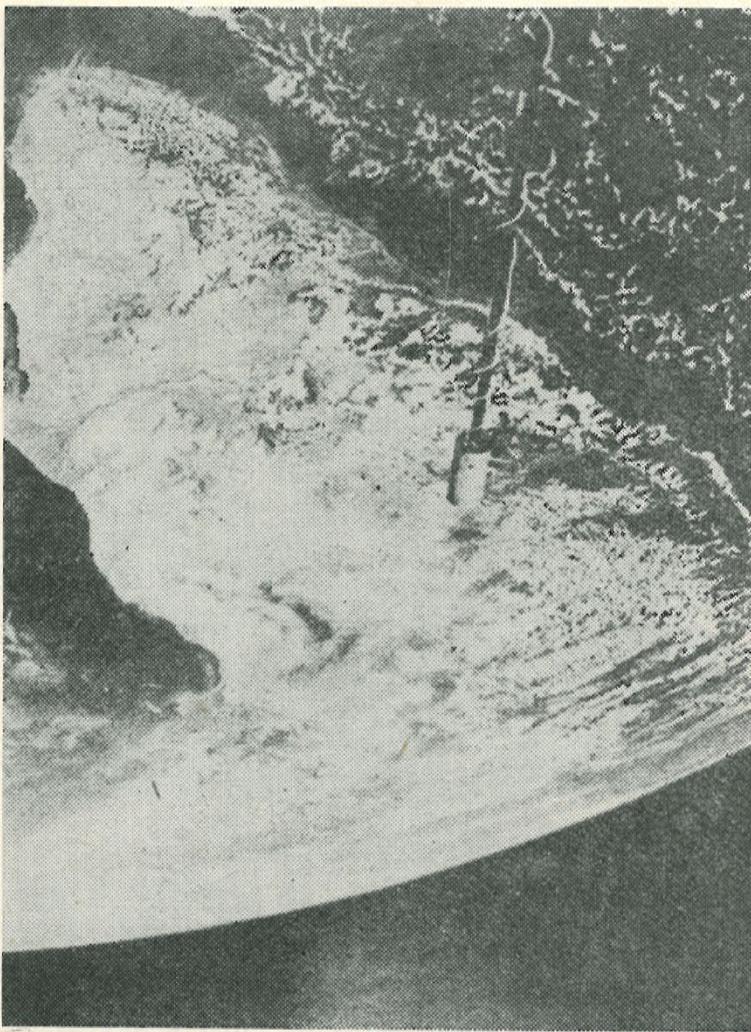
krwiobieg
krwiodawca
krwiožerczość
krwistość
krwisty
kwotok
kryc
kryć się

SLOVENSKY

krvný obeh
davca krví
krvilačnosť
krvnatosť
krvnatý
krvácanie
kryť
kryť sa

ČESKY

oběh krve
dárce krve
krvežíznivost
krevnatost
krevnatý
krvácení
kryt
kryt se

Jedna z nejkrásnějších družicových fotografií ukazuje indický poloostrov, který se v druhohorách a třetihorách odpoutal od prapevniny Gondwany a rychlostí 10 centimetrů za rok plul na sever, až narazil do zbytku Asie. Na hranicích obou desek se za několik milionů let vyvrásnil Himálaj.

ZEMĚ planeta v pohybu

Geologové se divají na proběhem času zcela jinak než ostatní lidé. Co je pro ně „rychlé“, může být pro jiné nekonečně pomalé. A řeknou-li, že nějaký proces byl pomalý, znamená to, že probíhal milióny let.

Geologický vývoj Země trval něco kolem čtyř miliard let. Celá doba existence lidí je jen asi dvoutisícina geologické historie. Během ní se na Zemi stalo mnoho. Mnohokrát se zdvihla horstva, mnohokrát byla sbroušena a zarovnána. Vznikaly a zanikaly oceány a moře, jezera a pouště. Postupovaly a ustupovaly ledovce. Horniny na povrchu zvětrávaly, vylévaly se lávové proudy, někde vznikala ložiska rud, jinde rohy a zemního plynu. Zajímá nás, jak rychle tyto pochody probíhaly, kolik tisíců nebo milionů let je třeba, aby se změnil zemský povrch. Něco můžeme přesně změřit, jako například současné pohyby zemské kůry, rychlosť sedimentace nebo eroze, rychlosť jiných pochodů odvozujeme, jinde jsme však zatím odkázání jen na odhad. Rychlosť pohybů zemské kůry byly změřeny zcela přesně. Povrch se zdívá nebo klesá nejčastěji rychlosť 1 až 3 milimetry za rok. Tam, kde byl povrch zatížen ledov-

cem, jsou dnes zdvihy rychlejší, až 10 milimetrů za rok. Jako by tam Země po ústupu ledovce volně vydechla. Největší rychlosť zdvihu byla zaznamenána z íránského Zagrosu, a to 17 milimetrů za rok.

Lidská činnost pohyb zemské kůry urychluje. Umělé zatížení nebo čerpání podzemní vody může způsobit, že se povrch zahýbá rychlosťí až 50 centimetrů za rok. Při zemětřesení se stává, že dva bloky zemské kůry podél sebe poskočí rychlosťí řádu až desítek centimetrů za sekundu. Při zemětřesení trvajícím třeba půl minuty dochází až k několikametrovému posunu, buď svislému nebo vodorovnému či obojímu. K vyzdvižení nejvyššího pohoří stačí 2 až 4 miliony let. Proti vzniku pohoří působí eroze — zarovnávání povrchu. Himálaj by byl zcela zarovnán erozí asi za 15 až 18 milionů let. Dnes jsou jeho vrcholky snižovány rychlosťí asi 2 metry za tisíc let. Jak se však pohoří snižuje, zpomaluje se i eroze. Průměrná rychlosť eroze všech pevnin je jen 9 centimetrů za tisíc let, čili 0,09 milimetru za rok. Ledovce nebo ledovcové řeky dokáží však erodovat až stokrát rychleji. Na mnoha místech se

řeky zařezávají do svého podkladu.

Rychlosť zařezávání záleží na tom, jde-li o řeku nížinnou nebo horskou. Volha, jako reprezentantka řek nížinných, zařezává své koryto rychlosťí jen 0,1 milimetru za rok. Naproti tomu horské řeky sovětské Střední Asie rychlosťí 1 centimetr za rok.

Rychlosť zvětrávání hornin a vzniku půdy je důležitá z praktického hlediska. Půdy se tvoří pomalu a proto je musíme chránit před přírodní erozí i necitlivými zásahy. V mírném klimatu, tedy i u nás, vzniknou 1 až 2 centimetry půdy asi za sto let. V tropickém a subtropickém pásmu je půdotvorý proces rychlejší. Zvětraliny a půdy jsou splavovány řekami do jezer a moří a tam se usazují jako sedimenty. V mělkých jezerech, zálivech, lagunách a deltách se usazují rychlosťí 100 až 1000 centimetrů za tisíc let. Daleko od pobřeží, v nejhlubším oceánu, se usazují rudé jíly rychlosťí několika milimetru za tisíc let. Ještě pomaleji rostou na dně oceánu rudy budoucnosti, manganové korekce. Je to jeden z nejpomalejších geologických pochodů vůbec — jeden centimetr za milion let. Pěkné ložisko ropy potřebuje ke vzniku alespoň 2 až 4 miliony let, zemní plyn ještě více — 3 až 7 milionů let. Rudy jsou různé a rychlosť jejich tvorby je velmi rozmanitá, v žádném případě však nemůžeme počítat, že by vznikaly tak rychle, jak je těžíme.

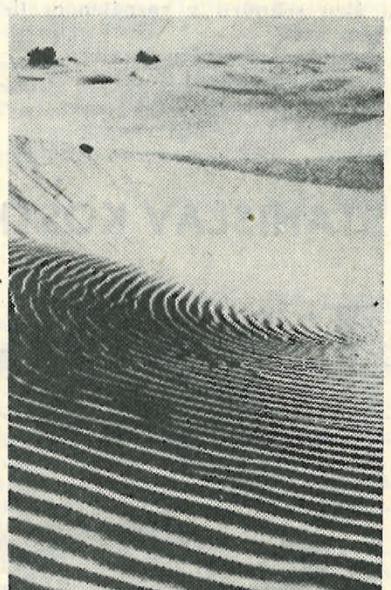
Mořský příboj ohlodává kousek po kousku pobřeží. Takovému procesu říkáme mořská abraze. Jeho rychlosť závisí na tvrdosti hornin. Na odolných žulových nebo rulových pobřežích jsou změny nepatrné, jen několik centimetrů za rok. Naproti tomu v mělkých jílech, písčích a štěrcích moře postoupí za rok až o několik metrů. Světovým rekordem je postup moře o 125 met-

rů za rok na černomořském jilovitém pobřeží nedaleko od Soči.

Překvapující je rychlý vznik a šíření pouště. Velké části kontinentů se mohou změnit v poušť již během několika tisíc let. I ledovce vznikají rychle. Obrovský antarktický ledovec by za dnešních podmínek vznikl za 15 000 až 50 000 let. Ústup ledovce na konci poslední doby ledové také nebyl pomalý. Celý ledovce se stahovalo rychlosťí asi 1 kilometr za rok.

Jak je vidět, Země zdaleka není bez pohybu, naopak hory, údolí, moře i oceán, planiny, jezera i řeky ... vše se pohybuje. A i když člověk tyto pohyby ne регистruje, z hlediska geologického měření času jsou některé z nich velmi rychlé.

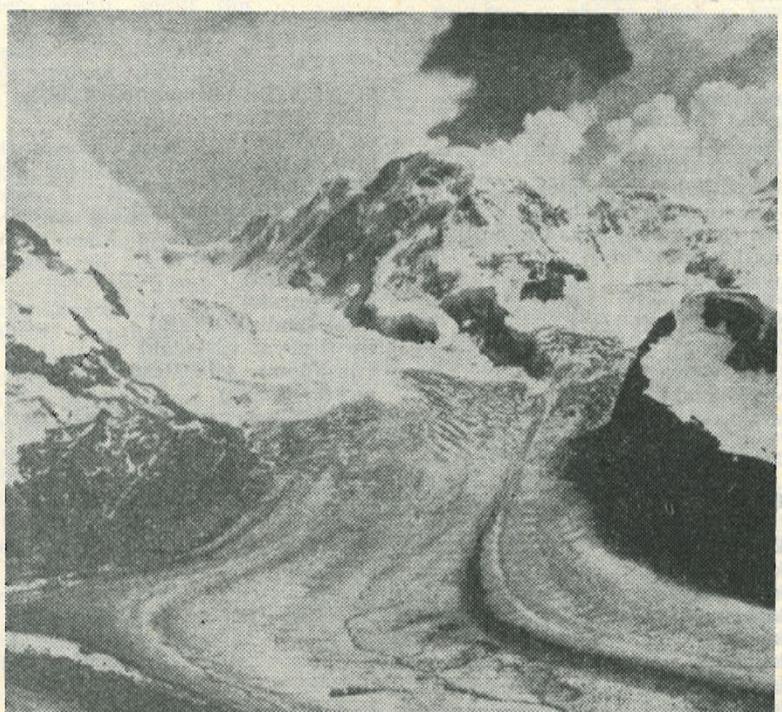
RNDR. ZDENĚK KUKAL

Stačí několik tisíc let, aby se velká část pevniny změnila v poušť. Poušť Radžastán v Indii ročně postupuje o několik stovek metrů.

Snímky autor a D. Kukalová

Pohoří se zdvihají rychlosťí několika milimetrů za rok. Alpám trvá několik milionů let, než vyrůstly do velehorských výšek. Ledovec v masivu Monte Rosy se pohybuje do údolí rychlosťí několik metrů za rok.

Zartovne hovorievam, že som sa sice narodil teraristom, ale prostredie, v ktorom som rásol, slubovalo iba skromné možnosti uplatnenia mojich záujmov. Rozmery bytu, do ktorého som sa od rannej mladosti pokúšal vtesnať svoje teráriá, svoju veľkosťou boli daleko za formátom mojich ideálov.

POUČNÁ EXKURZIA PRI DUNAJI

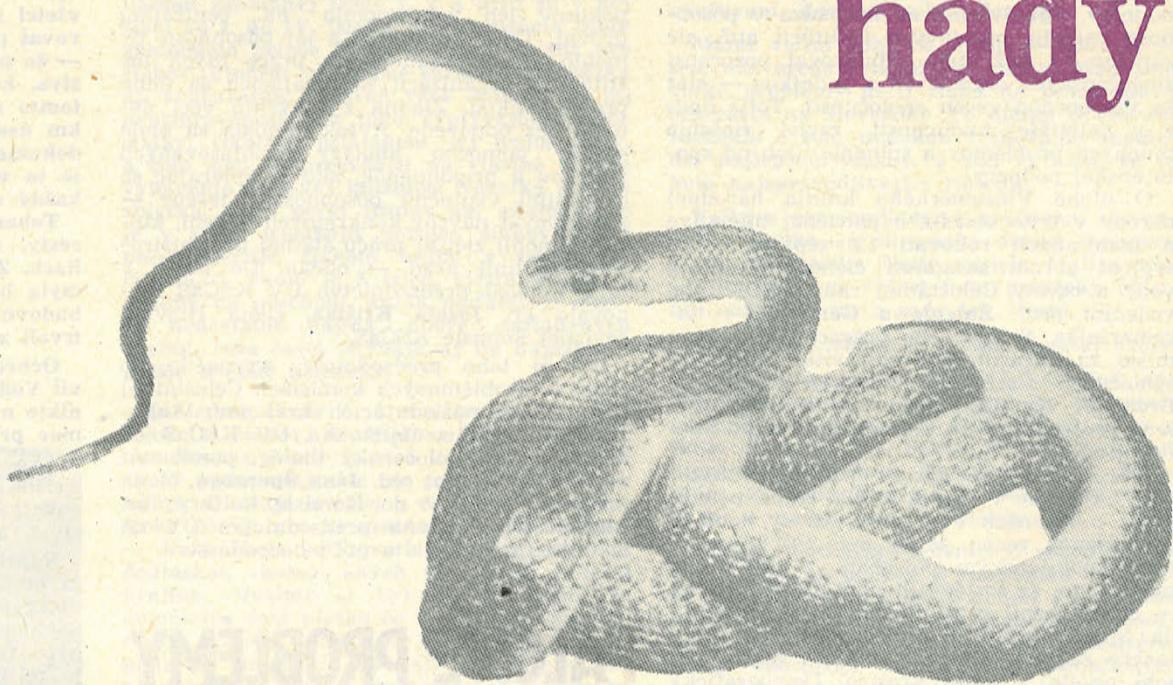
Pri prvom opustenom a zbúranom staveništi utiekol pred mnou dlhý had. Skôr ako zmizol v úkryte, stačil som rozoznať Aeskulapovu užovku, kúsok ďalej som našiel v kríkoch zapečené tri stiahnuté kože. Záluza „lekárskych“ hadov v starých muroch sa očividne uplatňovala aj tu.

Samozrejme nechýbali tu ani iné hady. Neuvieriteľné bohatstvo užoviek všetkých našich štyroch druhov sídlilo na železničnom náspye medzi stanicami Kamenica nad Hronom a Stúrovo. Dunaj bol totiž v tom čase veľmi rozvodnený a aj Hron sa následkom zvýšenej hladiny Dunaja pri svojom ústi vylial z brehov. Vysoký náspyp železničných trati bol jedinou suchou líniou uprostred obrovskej plochy vód, rozliačat na poliach a lúkach — a práve sem sa uchýlili všetky hady, normálne obývajúce práve zatopené územie. Najviac som videl užoviek ffkánnych a obyčajných, aj keď proti všetkým druhom bez rozdielu ľudia viedli vyhľadzovaci vojnu. To však ešte nebolo najhorsie. Prvá veľká polhroma hadích obyvateľov tu najšieho územia postihla Aeskulapovu čiže užovky stromové sústredené hlavne v oblasti kováčovských zboerení. Počas budovania veľkej novostavby, nevhodne umiestenej na okraji rezervácie, bolo zároveň rozhodnuté „vyčistiť“ údolie z tých zbúraných barákov, ideálnych útočísk pre hady. Nikoho nezaujimalo, že zároveň bol zabijaný druh chránený zákonom na celom území ČSSR. Súčasne sa začala turistická invázia a výstavba rozsiahlych prázdninových táborisk. Tak vyzerala situácia okolo roku 1960.

AESKULAP A HAD „HOSPODÁŘÍČEK“

Aeskulap sa veľmi ľahko a dobre šplhá, snáď práve preto bol v novom českom názvosloví pomenovaný „užovkou stromovou“ — hoci nežije na stromoch a len zriedkavo tam hľadá potravu. Živi sa prevažne hľadavcami, často som v žaludčnom obsahu našiel aj krta. Slovensky sa nazýva „had hôrny“. Ani to nie je celkom vhodné pomenovanie — životným prostredím tejto užovky sú skôr okraje lesov a poľany, krovité či kamenisté lesostepi alebo aj holé terény bez lesov. Štílosť, svalová sila, pohyblivosť a elegancia, ľahkosť pri stúpaní do výšky a ostatné vlastnosti tejto užovky tvoria súhrn, ktorým sa dá všeobecne charakterizať optimálny telesný stav a schopnosť zdravého tela. K tomu môžeme pridať magickú pôsobenosť niektorých hadích pôz — a máme „zdôvodnenie“, ktoré nášmu hadovi zaistuje prvé miesto v

Moji priatelia hady

Užovka Aeskulapova

súťaži na posvätný symbol medicíny.

Súčasná severná hranica rozšírenia prebieha od juhozápadného Slovenska cez jeho severovýchodný cíp do Poľska (vo východnej Európe zasahuje ďalej na sever ako v západnej). Okrem toho ešte donedávna trval spor o nálezoch tohto druhu na malom území v Čechách, pretože nebolo zrejmé, či ide o dožívajúce privilečené kusy alebo o riadny pôvodný výskyt. Z hľadiska ochrany prírody začala byť celá záležitosť vážna vo chvíli, keď sa pripravovali poklady pre súpis chránených druhov na českom území. Na štátnom ústave pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody „SÚPPOP“ neboli známy žiadne overené dôkazy, že sa Aeskulapova užovka v českých krajoch vyskytuje. Podľa zásady tvorby chystanej vyhlášky to nastačilo. V kritickej chvíli priviezol čerstvo chytený dokladový kus pražský terarista Stanislav Mikšovský. Tak sa existencia Aeskulapa „hospodářička“, užovky hôrnej, podarilo v českých zemiach nielen „uznať“, ale vzácný druh získal tiež primearaný nárok na ochranu.

Inšpirovaný vzorom slovenských Bojníc pätal som, či i v tomto českom mieste výskytu nie sú nejaké teplé pramene alebo iné prírodné mikroklimatické zvláštnosti. Ale kde! Nič také som nezistil. Na jar roku 1972 som to už nevydržal a vyrazil som pozrieť si tú záhadnú lokalitu. Hned prvý deň som našiel mohutného, ale nie starého Aeskulapa, dlhého asi 157 cm, a to prakticky presne na mieste, na ktoré ma poslal miestny lesník. Okrem znalosti, že loví myši a je teda hospodársky užitočný, je tu tiež rozšírená predstava, že vyháňa zmieje, co je snáď trochu nepresné, ale myslim, že nie

celkom nepravdivé. V žiadnej z lokalít Aeskulapovej užovky, ktoré poznám, som nikdy nestrelol zmiju, hoci na mnohých miestach ich výskyt nadvázuje na tesné susedstvo.

TAJNÁ LOKALITA NA VÝCHODE

Do Súľovských skál (juhozápadne od Žiliny) som sa dostal jednoducho. Kde je tam hora Q snažil som sa zúfalo vypátrat celý týždeň. Vypočúval som každého, koho som stretol a chadol som po znalecoch miestneho významu, o starých pamätníkoch nehovoriac. Márne. Pri svojej prvej výprave do Q som mal teda neúspech, aj keď cesta na Slovensko v žiadnom prípade nebola zbytočná: svaju túžbu nájsť Aeskulapa som bohatu uspokojal v Bojniciach a Malých Karpatoch, kam som toto leto ešte zašiel.

O dva roky neskôr, teda v roku 1956, som sa pokúšal overiť prvé nezaručené správy o výskyti krátkonozky v okoli jaskyne Domica (až dovtedy boli u nás známe len z Kováčovských pašorkov). Prirodzené neodolal som a kúpil som si vstupenku do jaskyne. Behom očakávania na sprievodec som v dvorane blúdil zrakom po veľkej a podrobnej nástennnej mape „Turistické zaujímavosti Slovenska“. Môj zrak, bezmyšlienkovite blúdiaci po obrázkoch gejzírov, jazier, skál a vodopádov, padol na nenápadnú kresbičku hradnej zrúcaniny, pri ktorej bolo napísané — áno, každý omyl vylúčený — bolo tam to, pre čo máme zavedené tajné znamenie Q. Samozrejme vobec sa nenachádzalo v severozápadnom kvadrante slovenského územia ako neblahé Súľovské skaly, kam ma pred dvomi rok-

mi poslali hľadať lokalitu tohto mena môj láskavý radca ing. Jaroslav Wondreys.

A potom o niekoľko rokov neskôr som po ceste na výskumný jaskyniarsky tábor uvidel v Žiline mapu Slovenska, podobnú tomu osudnému výtvoru v Domici, ktorá ma priviedla do Q. Zabúdil som pohľadom znáym smerom — áno, bol tam Q, ale nedoplňoval ho už obrázok hradnej zrúcaniny, ale jašterička! Mapa sa nemenovala „význačné turistické ciele na Slovensku“, ale „Chránené územia a prírodné rezervácie na Slovensku“.

Tak teda predsa sa „hadie kráľovstvo“ stalo skutočnosťou. Sice ako malé chránené nálezište s plošným výmerom šesť tisíc štvorcových metrov a s pomerne úzkym okolitým ochranným pásmom, ale napriek tomu ako prvé, zatiaľ jediné chránené územie v Československu, vyhľásené výhradne za účelom ochrany hadov a jašteričiek.

Nuž čo, vobec ta nezaujíma ako to dnes tam vyzera, ozvalo sa jedného dňa svedomie. Do Q ešte stále nedochádzal žiadny hromadný dopravný prostriedok. Od železničnej stanice ma do cieľa priblížil autobus, z ktorého som mal prestúpiť na iný a ten by ma dovezol až do obce, vzdialenej od Q len asi 5 km. Cestou som sa dozvedel, že v Q už dnes nie sú žiadni stáli obyvatelia a že ani táboriť tam nemožno lubovoľne, pretože je to dnes prírodná rezervácia. „A zriadili ju tam kvôli tej hradnej zrúcanine?“ spýtal som sa, predstierajúce úplnú nevedomosť. „Ale nie, tam chránia hadov.“ prehásil zasvätený šofér, aj keď nebol tunajší.

(Z knihy Jiřího Haleša Moji priatelia hady, Albatros, Praha 1980) Sprac. P.P.

PRON

V OTÁZKACH OSVETY A SKÓL

Najdôležitejšimi problémami osvety a úlohami skôl sú v súčasnosti výchovné a kádrové otázky, ako aj otázky materiálnej základne. Hlavnou úlohu, akú si položil rezort osvety a výchovy, je zlepšenie práce škôl a učiteľov. Toto všetko sa nachádza v pôsobnosti rezortu, osvetových inštitúcií atď., ale zároveň by tiež malo vzbudzovať pozornosť spoločenských organizácií a podnikov — stat sa všeobecnu vecou spoločnosti. Totiž dnes a v najbližej budúcnosti zavísi riešenie mnohých problémov a splnenie úloh od spoločenskej podpory.

O úlohe Vlasteneckého hnutia národnej obrody v tejto oblasti, o patričnej iniciatíve a podujatiach rokovali 12. septembra na svojom prvom zasadnutí členovia Komisie vedy a osvety Celoštátej rady PRON, pod vedením prof. Zbigniewa Gertycha — vicemaršalka Sejmu. Na práciach tejto komisie za zúčastňuje predstaviteľ Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku Bronislav Knapčík, podpredseda ÚV, poverený predsedníctvom Ústredného výboru Spoločnosti.

Členovia komisie počas diskusie poukazovali na to, že v rámci PRON treba pouvažovať o zmenách v systéme osvety, lebo je prirozenou vecou, že by mal byť prispôsobený spoločenským potrebám a prihľadáť meniacemu sa systému hodnôt. Zároveň však — čo zdôraznil prof. Janusz Górska, predsedu Spoločnosti pre spoločenské vedy, nemôžno zabúdať na podmienky, v akých pôsobí osveta v našej krajine. Demografický prírastok je v Poľsku vysoký, jeden z najvyšších v Európe. Z mnohých dôvodov je to priaznivý jav, ale nesmieme zabúdať ani na dôsledky tohto javu. V tejto situácii, ak chceme udržať osvetu na patričnej úrovni, sú potrebné spoločenské dávky v prospech osvety. Ulohou PRON v tomto prípade by malo byť pripomínanie spoločnosti o potrebách osvety. Vyplývajú z toho aj určité povinnosti pre KSČaS.

S mnohými pripomienkami a návrhmi sa členovia komisie obracali k Wieslawovi Królowej, námestníkovi ministerstva osvety a výchovy, ktorá sa zúčastnila na zasadnutí. Medzi nimi kr. B. Knapčík hovoril o otázkach vyučovania českého a slovenského jazyka, najmä o problémoch a potrebách spojených s vyučovaním slovenského jazyka v školách na Orave a Spiši.

Komisia zvolila kolektív, ktorý pripraví hlásenie o základných potrebách a o situácii rodiny, dietáta a školy. Jeho členom je aj kr. B. Knapčík.

LIDÉ • LÉTA • UDÁLOSTI LISTOPAD – NOVEMBER

1.XI.1893. V Krakově zemrel Jan Matejko, nejvýznamnejší polský historický maliar českého pôvodu, tvůrce mnoha známých obrazů opisujúcich minulost Polska (nar. 23.V.1838 v Krakově).

3.XI.1918. Ozbrojeným povstáním námořníků v Kolíně nad Rýnem začala v Německu revoluce, jejímž výsledkom bolo svržení monarchie a vytvorenie demokratickej republiky. Revoluce, ktorou vedl K. Liebknecht, vybuchla v predvečer blížiaci se porážky Německa za první svetové války a pod vlivom vitezství Velké říjnové socialistické revoluce v Rusku. Předcházelá jí velká vlna stávkov v Německu, což priblížilo císaře Viléma II. Hohenzollerského 9. listopadu k abdikaci. Byla vyhlásena republika. Revoluci krvavé potlačilo vojsko a v Německu sa k moci dostali sociálni demokrati.

5.—6.XI.1943. 1. československá brigáda v SSSR, bojujúci v sústavě 51. sboru 38. sovetské armády, významnej pripispela k oslobodeniu hlavného mesta Ukrajiny Kyjeva. Dva příslušníci československej brigády Antonín Sochor a Rudolf Tesárik byli vyznamenaní

OBLASTI SPOLOČENSKÝCH INTERVENCIÍ

12. septembra, taktiež vo Varsave, sa zišla na svojom otváracom zasadnutí Komisia spoločenských intervencii Celoštátej rady PRON. Ako poznámenie jej predseda Zdzisław Pilecki — komisia sa nebude obmedzovať iba na prijímanie pripomienok a mienok prihlasovaných občanmi, ale aj na zhrnutie pokusov ich vybavovania na centrálnej úrovni. Také zúženie počtu jej pôsobnosti by mohlo viesť k dublovaniu práce iných inštitúcií a organizácií zaobrajúcich sa touto problematikou. Žiadna z takýchto vecí nebude bez odpovede. Avšak komisia sa bude snažiť, pomocou analýzy prihlasovaných návrhov a pripomienok, ako aj opierajúc sa o vlastnú vizitánu pôsobnosť v teréne — pripravovať návrhy konkrétnych riešení, ktoré by mohli zlepšiť prácu štátnej administratívy na líniu úrad — občan. Do práce v tejto komisii predsedníctvo ÚV KSČaS menovalo kr. Jozefa Kriška, člena Hlavnej revíznej komisie KSČaS.

Okrem toho predsedníctvo vyznačilo do práce v problémových komisiach Celoštátej rady PRON nasledujúcich krajanov: Augustína Andrašáka, tajomníka ÚV KSČaS do Komisie pre spoločenský dialóg, porozumenie a konzultáciu; red. Jána Šternogu, člena predsedníctva ÚV do Komisie kultúry; kr. Eugena Kotta, člena predsedníctva ÚV do Komisie pre vidiek a poľnohospodárstvo.

PÁLCIVÉ PROBLÉMY

Vyšné Lapše sú nevelká dedinka, majú ok. 880 obyvateľov, z ktorých väčšina sa zaoberá poľnohospodárstvom. Priemerné vyšnolapšanské gázdovstvo, a je ich tu 150, má 4—7 ha pôdy, z čoho vzhľadom na prírodné a klimatické podmienky väčšinu tvoria lúky. Z obilnín sejú jačmeň a oves a to vždy v najbližšom susedstve dediny, keďže na odľahlejších poliach „gazdujú“ diviaky. To, že dedina má väčší areál lúk, najmä v posledných rokoch, sa odrazilo aj vo zvýšenom chove dojnic a jatočného dobytka a potom aj v chove oviec. V tomto roku v lapšanskom chotári kolárovali 4 bažovia.

Tohoročná úroda sa ukazovala byť dobrá. Naďaste pre tunajších roľníkov, v menšom množstve ako v iných častiach krajiny vystupovala pásavka zemiaková. To nevelké množstvo zozbierali ručne do fliaš, mali nedostatok chemických ochranných prostriedkov.

Avšak najväčším problémom vyšnolapšanských roľníkov sú polné cesty a najmä ich zlý, ba priam katastrofálny stav. Z tohto dôvodu, o.i. časť chotára prenajali na salaše. Každoročne pred zvážaním sena a pred žatvou sa sice organizuje celoobecná jednodňová akcia opravy polných cest. Je to však iba núdzové východisko, ktoré problém nevyrieši, keďže cesty si vyžadujú generálnu opravu a často aj výstavbu. Okrem toho nie všetci roľníci sú ochotní svojpomocne opravovať polné cesty. Najmä preto, ako hovoria — že platia na Fond rozvoja poľnohospodárstva, ktorý o.i. je určený na tento účel. V tomto roku je už v pláne oprava prvého 4 km úseku poľnej cesty, pre ktorú pripravili dokumentáciu. Hoci na obecné potreby nie je to veľa, pre roľníkov je predsa dôležitý každý meter dobrej cesty.

Tohoročné júlové dažde zničili nielen polné cesty, ale narobili aj veľa škody na poliach. Zvýšená hladina rieky Lapšanka podmyla breh, obišla ochranný mür a ohrozila budovu hasičskej remízy a most. Celú noc trvali záchranné práce, hasiči stavali hrádzę.

Ochranný mür ešte na jar t.r. mala opraviť Vodná správa v Nowom Targu, zatiaľ ale nikto nepodnikol žiadne opatrenia. Svoju pomoc pri jeho oprave prisľúbili aj hasiči.

Ako hovorí richtár obce krajana Severin Krišák — problém v obci je veľa, často nevelkých, ktoré však strpia každodenný život, avšak ich vybavovanie ide pomaly.

Napríklad vyšnolapšančanom nezodpovedajú otváracie hodiny obchodu s potravinami, ktorý je v prevádzke v dopoludňajších hodinach od 6. hod. do 13. hod. Po obede vo Vyšných Lapšoch už nič nemožno kúpiť, pretože je tu iba jeden obchod. Stačilo by predsa, keby Gminné družstvo Roľnícka svojpomoc zamestnávalo druhého pracovníka a obchod by mohol byť otvorený aj v poobedňajších hodinach. Družstvo sa vyhováva na nedostatok pracovníkov a finančných prostriedkov. Potrebná by bola aj špecializovaná predajňa, najmä so železiarskym tovarom, lebo pre roľníkov je najviac potrebný práve železiarsky tovar. Vo Vyšných Lapšoch je sice obchod s nabýtkom, ale predáva sa v nom podľa poradovníka, ktorý vopred pripravia v gminnom úrade.

Avšak najviac roľníci pocítia nedostatok stavebného materiálu, chýba najmä materiál na pokrývanie striech. A hoci pri rozdelovaní stavebných materiálov je predstaviteľ obce, najčastejšie richtár, predsa je veľmi fažko uspokojoť požiadavky všetkých roľníkov.

Sú to problémy, ktoré treba vyriešiť v spoločnom záujme roľníkov a dediny.

D. PODHORSKÝ

listického státu, rok od roku modernčší, bylo tretia budovať od základu, aby SSSR vyhrával mir, získaný tak veľkým úsilím. Ten boj o vyhrávaný mir byl v mnoha smerech nemene dramatický než boj o vyhrávaný války. Jedným z jeho predpokladov byla kulturná revoluce — zavšeobecnění a demokratizace kultury a osvety, jež se staly dobrem celé společnosti.

Ríjnová revoluce zahájila současně proces světových proměn, změnu poměru v globálních politicko-spoločenských vztazích.

7.XI.1918. V Lublině vznikla Prozatímní lidová vláda Polské republiky s ministerským predsedou Ignacym Daszyńskym, první polská vláda po 123 letech nesvobodě. Vytvořila ji polská levica bojující za nezávislost Polska. Pravomoc Daszyńskiego vlády se omezovala na část bývalé rakouské gubernie (Lublinské) a malé oblasti Haliče. Když se 10. listopadu J. Piłsudski po propuštění z Magdeburku vrátil do Polska a převzal moc, na jeho žádost I. Daszyński rozpustil svou vládu 12.XI.1918.

7.XI.1939. Generál Władysław Sikorski byl jmenován hlavným velitelem Polských ozbrojených sil na Západě. O šest dní později gen. Sikorski nařídil vytvořit v okupovaném

ŠKOLA, AKÝCH MÁLO

V Základnej škole č. 1 v Hornej Zubrici na Orave učia slovenčinu po viaceročnej preštavke iba druhý rok. A hoci začiatky bývajú vždy najťažšie, zdá sa, že v tejto škole, vďaka pochopeniu riaditeľstvom potrieb krajanských rodičov a ich detí, nemali väznejšie starosti. A keď aj boli, riešili ich v priebehu školského roka.

Do 1981 táto základná škola bola len fiálkou základnej školy č. 2 a učili sa v nej žiaci od I. do IV. triedy. Reorganizácia školy znamenala prinos určitých výhod najmä pre žiakov, ktorí sa značne skrátia dochádzka na vyučovanie. Zároveň však odhalila aj jej nepripravenosť a z toho vyplývajúce nedostatky. Okatým príkladom jej nedostatkov, o čom som sa presvedčil na vlastné oči, je vybavenie školskej knižnice. Neveľká knižná zbierka, malý počet titulov ani zdaleka nie je v stave uspokojiť potreby žiakov a ani nezabezpečuje žiakom knihy z povinného čítania. V škole je 5 tried, siestu urobili z chodby na poschodi, avšak nadálej je cítelny nedostatok najmä dobre zariadených učební, lebo často chýbajú aj tie najzákladnejšie učebné pomôcky.

Základnú školu č. 1 navštěvuje v tomto roku 138 žiakov. Riaditeľom školy je Boleslav Bogacz, ktorý sa sice nesťahuje na pracovné podmienky, ale nie je s nimi ani spokojný. Uvažuje triezvo o oceňuje nielen potreby školy, ale aj možnosti ich realizácie. — Naša škola — hovorí — je priemernou dedinskou školou, akých sú stovky v celej krajinе. Musíme si byť vedomí toho, že nemôžeme mať všetko čo si prajeme. Samozrejme snažíme sa, aby sa našim žiakom a aj učiteľom pracovalo čo najlepšie. Preto sme aj objednali učebné pomôcky od gminného riaditeľa škôl. Dúfame, že sa táto objednávka bude priebežne realizovať.

Na vyučovanie slovenského jazyka v tunajšej škole v tomto roku chodí 30 žiakov. Sú rozdelení do dvoch skupín. Učia sa po tri hodiny v týždni, obvykle sú to prvé alebo posledné hodiny.

Učiteľská trojica z horozubrickej základnej školy č. 2. — (zľava) Vladislava Bogaczová, Boleslav Bogacz, riaditeľ školy a Lídia Mšalová.

Foto: DS

vaném Polsku Svaz ozbrojeného boje (ZWZ), púšobici v konspiraci.

8.XI.1942. Spojenecká vojska se vylodila v Severní Africe.

9.XI.1938. Klement Gottwald a další vedoucí funkcionáři Komunistické strany Československa odesli do Moskvy, aby odtamtud podle rozhodnutí UV KSC řídili další boj Československa za národní a sociální osvobození.

10.XI.1943. V Eislebenu (Durynsko, NDR) se narodil Martin Luther, selský syn, kazatel, spisovateľ, překladatel bible, jeden z hlavních německých náboženských reformátorů, zakladatel luteránství (zemřel 18.II. 1546 v Eislebenu).

11.XI.1918. Polsko získalo nezávislost. Ve Varšavě vojáci Polské vojenské organizace, púšobici v konspiraci (POW, podriadená kromě Legionu Piłsudskému), studenti a dělníci odzbrojili německou vojenskou posádku v polském hlavním městě. Těhož dne Regenční rada, která vládla ve Varšavě pod kontrolou okupantů, předala moc J. Piłsudskému. Den osvobození Varšavy se stal státním svátkem nezávislého Polska.

11.XI.1918. Skončila první světová válka, zahájená vypovězením války Srbsku Ra-

kousko-Uherskem 28.VII.1914. Vyvolaly ji rozpory mezi imperialistickými mocnostmi, boj o území, suroviny a vlivy na světě. Proti sobě vystoupily centrální státy, tj. Německo a Rakousko-Uhersko, a spojenci, tj. Francie, Velká Británie, Rusko, Japonsko a Itálie, a od roku 1917 také USA — celkem 33 států s půldruhou miliardou obyvatel a 70 miliony vojáků. Přestaly existovat Německé císařství a Rakousko-Uherská monarchie. Smlouvy uzavřené po této válce však neodstranily rozdělení světa a rozpory, které ji vyvolaly.

12.XI.1918. Národní shromázdění vyhlásilo Rakouskou republiku. 16. listopadu Velká národní rada vyhlásila Maďarskou republiku.

14.XI.1918. V Praze se konalo první zasedání Národního shromázdění Československé republiky, která po staletích rakousko-uherské hegemonie 28.X.1918 získala nezávislost.

16.XI.1943. 1. československý samostatný partyzánský oddíl osvobodil Ovruc na Ukrajině. V bojích o toto město padl velitel oddílu kapitán Ján Nálepka, protifašistický bojovník, Hrdina SSSR, slovenský národní hrdina (nar. 20.IX.1912 ve Smižanech na slovenské Spiši).

Slovenčinu v mladšej skupine vyučuje učiteľka Lídia Mšalová a v staršej Vladislava Bogaczová. V rozhovore so mnou si chvália svojich žiakov, sú na nich hrdé. Hoci, ako hovoria, začiatotný elán vystriedali všechné školské povinnosti. Väčšina žiakov však veľmi usilovne a ochotne pracuje. Najlepším dôvodom pokrokov vo vyučovaní slovenčiny sú výsledky tohoročnej recitačnej súťaže, v ktorej tunajší žiaci, aj keď iba po ročnom vyučovaní, dosiahli pekné úspechy.

Máme veľmi dobrých žiakov — hovoria — teši nás predovšetkým ich snaha. Mali sme veľké problémy určiť žiaka na prázdninovú rekreáciu na Slovensko. Po dlhom uvažovaní rozhodlo o tom napokon žrebovanie spomedzi najlepších žiakov, a zdá sa nám, že to bolo najspravidlivejšie riešenie.

Veľkým pomocníkom vo vyučovaní slovenského jazyka sú slovenské detské časopisy, ktoré pre všetky školy posielá Matica slovenská. Deti si veľmi tieto pomôcky oblúbili, páčia sa im a rady ich čítajú.

Tu sa do rozhovoru zapája riaditeľ školy.

— Chcel by som pochváliť Ústredný výbor Spoločnosti a podľať sa im prostredníctvom Života za starostlivosť o našu školu a najmä za pekné slovenské knihy, ktoré nám posielajú. Dúfam, že naša spolupráca sa bude rozvíjať k spokojnosti všetkých a najmä našich žiakov.

Naozaj, v školskej knižnici si všimam pekne uložené na poličke a starostlivo evidované slovenské knihy. Hoci pomoc Ústredného výboru Spoločnosti je pre školu veľmi osožná, predsa nie je v stave zaplniť medzeru, ktorú spôsobuje nedostatok gramatických príručiek a kníh z povinného čítania. Veď učiteľky nemajú ani jednu gramatiku a z 21 kníh povinného čítania predpisaných programom je iba 5 titulov. Veľmi užitočné by boli aj slovenské názorné tabule. Spomínané nedostatky a najmä nedostatok gramatik adresujeme metodickému inšpektorovi slovenského jazyka, snáď táto otázka v záujme vyučovania slovenčiny bude čoskoro vyriešená.

Z rozhovoru s riaditeľom školy a učiteľkami vidieť, že v tejto škole venujú vyučovaniu patričnú pozornosť a myslia na jeho budúcnosť. Takéto ovzdušie vzbudzuje dôveru žiakov a nabáda ich k učeniu a dosahovaniu stále lepších výsledkov. A hoci učebné podmienky v tejto škole nie sú najlepšie, predsa úprimný vzťah učiteľov k povoleniu a láska k deťom ich často dokážu nahradit. Žiakom zostáva len milá povinnosť — učiť sa.

D. SURMA

18.XI.1883. Po požáru, ktorý vypukl 12. VIII.1882, bolo slavnostne znova otevřeno Národní divadlo v Praze premiérou Smetanova Libuše.

22.XI.1943. Vyhlášení nezávislosti Libanonu. (Předtím byl republikou pod francouzským protektorátem).

25.XI.1853. V Potoku (okr. Rimavská Sobota) se narodil Jozef Skultéty, prozaik, literárni kritik a historik, redaktor, jazykovedec a správce Matice slovenskej (zemřel 19.I.1948 v Martině).

28.XI. — 1.XII.1943. V Teheránu (Irán) se konala konference tří mocností s účastí J.V. Stalina, F.D. Roosevelta a W. Churchilla, na které se dohodli o utvoření druhé fronty spojenců v Evropě a o dalších společných akcích zaměřených na úplné zničení fašistického Německa a jeho spojenců.

29.XI.1930. Ve Varšavě vybuchlo povstání zvané listopadové, jímž polský národ pokračoval v boji za osvobození Polska ze záboru.

29.XI.1943. Na území osvobozeném povstaleckou armádou byl vyhlásen Národní výbor osvobození Jugoslávie (AVNOJ), který plnil úlohu prozatímní vlády v čele s Josipem Broz-Titem.

ZA KRÁSAMÍ SLOVENSKA

V dňoch od 15. do 28. augusta 1983 Matica slovenská, Útvar pre kultúrne styky so zahraničnými Slovákmi zorganizovala pre krajské deti z Poľska letnú rekreáciu v pionierskom tábore v Staréj Bystrici, okr. Čadca. Na rekreácii sa zúčastnilo 20 žiakov, ktorí sa učia slovenčinu, ako aj dve vedúce — učiteľka jazyka slovenského v Repiskach Anna Slabyová a naša študentka V. ročníka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave Zofia Bogačíková z Nedece. Matica slovenská nám zabezpečila ubytovanie, stravovanie, kultúrno-požnávacie výlety a taktiež autobus, ktorý nás dovezol z hraničného prechodu do tábora a naspäť.

Všetci sme netrpezlivo očakávali deň odchodu a už spolu sme cestovali do Chyžného. V Chyžnom na nás čakal vedúci Pionierskeho tábora Štefan Števík. Spolu s ním sa nám cesta,

aj keď bola dlhá, zdala kratšou, lebo náš vedúci nás veselo zabával a zároveň informoval o zaujímavostiach kraja, ktorým sme práve prechádzali. Ani sme sa nenazdali a už v pionierskom tábore nas milo privítali slovenskí pionieri z maďarskej Békéscsaby. Veru, boli sme prekvapení prvými chvíľami nášho pobytu na území ČSSR. Hned sme sa ubytovali v chatkách Domu pionierov a mládeže, ktoré boli prakticky a vkusne zariadené. Nielen chatky, ale aj klubovňa, v ktorej sme trávili spoločne voľný čas a večery. Večer sme sa všetci zhrali do klubovne a vedúci Št. Števík nám predstavil pestrý a bohatý program a režim dňa, ktorý sme vždy dodržali. Bol aj čas predstaviť sa jeden druhemu a našim kamarátom z Maďarska, a potom sme už tvorili veľkú medzinárodnú rodinu. Cez prvé dni sme sa oboznámili s peknou prírodou a okolím Staréj Bystrice. Potom sa

už začali celodenné výlety do Cadce, Žiliny, na Oravu, do Demänovskej jaskyne, ako aj turistický pochod na Veľkú Raču.

Čadca, neveľké okresné mesto na Kysuciach, tu sme navštívili najmodernejšiu knižnicu na Slovensku. Takú sme mali možnosť vidieť prvýkrát. V Žiline sme si so zaujímavosťou pozreli Považské múzeum a v nám Budatínsky zámok a jeho spoločensko-vedné expozície: Slovenské drotárstvo, Pravek severozápadného Slovenska, dejiny Žiliny 1208 — 1848 a Interiér zámku. Najviac sa nám páčili expozície slovenského drotárstva, pretože sme si len teraz uvedomili, čo dokázali remeselníci urobiť z drôtu ako np.: figúrky, košíčky, predmety dennej potreby v domácnosti a iné. V tejto drotárskej práci je vidieť zručnosť, fantáziu, dôkladnosť, vokus, cit a úsilie, aké vynaložili drotári. Okrem toho, mali sme 2 hodiny voľna na nákup v obchodných domoch Prior. Výlet na Oravu bol plný zážitkov. Väčšina z nás po prvýkrát mala možnosť plávať lodou na Slanický ostrov. To bolo radostí. Zastavili sme sa v Oravskom Podzámku. Prehliadli sme si tu Oravský zámok, ktorý je národnou kultúrnou pamiatkou. Zachovalú Oravskú dedinu sme si pozreli v skanzene v Brestovej, aj v Zuberci. Na spätočnej ceste sme navštívili Martin a sídlo Matice slovenskej. Videli sme aj prvú starú budovu Matice. V novom sídle MS sme si vypočuli prednášku z dejín MS a na záver sme dostali odznaky Matice slovenskej, ktoré nás veľmi potešili. Veru boli sme aj na martinskem cintoríne a trochu sme pochodili po meste.

Posledný výlet bol do Demänovskej jaskyne, ktorá je naj-

krajšou a najznámejšou kvapľovou jaskyňou na Slovensku.

Veľkou udalosťou na rekreácii bol turistický pochod na Veľkú Raču. Nachádza sa v severozápadnej časti Slovenska v okrese Čadca, na hranici z PIER. Je najkrajšou dominantou celých Kysúc, meria 1236 m. Príroda je nádherná. Z vrcholku Veľkej Rače je pekný výhľad na Beskydy, Malú Fatru, Západné Tatry a ďalšie pohoria. Sú tu výborné podmienky pre zimnú turistiku a šport. Na tejto túre sme si overili svoje turistické schopnosti, znalosti, výtrvalosť, zručnosť a šikovnosť. Ako sa ukázalo, boli sme lepší od maďarských detí.

Na záver rekreácie sme sa zúčastnili na slávnostach 39. výročia SNP v Novej Bystrici, kde sme položili veniec pri pamätníku Hrdinov SNP.

Po večeri sme sa všetci stretávali v klubovni na filmových predstaveniach, diskotékach, spoľočne sme pripravovali táborská, pri ktorom sme si zaspievali, zatancovali a veselo sa zabávali.

Mali sme čas aj na kúpanie a opaľovanie sa pri rieke Bystrici a brigádnicky sme čistili skleník, ktorý sa nachádza v tábore.

Zapojili sme sa do súťaže „O najčitejšiu chatku“. I. miesto získali dievčatá z Maďarska, my sme obsadili druhé miesto.

Urobili sme si aj športovú olympiádu. Rozdelili sme sa do troch skupín: 1. skupinu tvorili žiaci z Maďarska, 2. Poľska a 3. skupina bola miešaná, táto zvíťazila. Najlepší dostali diplomy a malé odmeny.

A už tu bol posledný, rozlúčkový večer nášho pobytu v tábore. Vymenili sme si medzi sebou adresy a takýmto spôsobom budeme udržiavať naše priateľstvo. Po celých štrnásť dní sme mali výborné rekreačné podmienky. Spomienky na krásne prázdniny ostanú dlho v našej pamäti.

ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

Krajanski žiaci pred chatkami v pionierskom tábore v Staréj Bystrici. Na snímke: Marek Slabý a Barbara Mlynarčíková z Čiernej Hory č. 2, Halina Milanová z Čiernej Hory č. 1, Halina Krempaská z Nedece, Jozef Silan z Jurčova, Marián Majerčák z Novej Belej, Mária Krištofeková z Krempech, Anna Pivočáriková z Kacviny, Anna Holová z Lapšanky, Eleonora Klaková z Vyšných Lapšoch, Margita Grobarčíková a Renata Diurčáková z Hornej Zubríc, Júdiga Kulaviaková z Dolnej Zubríc, Mária Joniaková z Oravky, Lúcia Bielaková z Harkabuza, Ján Capiak z Chyžného, Bohuslav Michaláková z Malej Lipnice, Mária Zborekovičová a Danuta Slanická z Jablonky a Izabela Gajevská z Podválka.

Foto F. Lašut

IV. „a“ VO VARŠAVE

Starou tradíciou Všeobecnozvlášťiaceho lycea v Jablonke sú exkurzie štvrtých tried do hlavného mesta — Varšavy.

V dňoch od 14. do 17. septembra 1983 sa na výlete zúčastnila IV. „a“ trieda so svojím triednym profesorom mgr. Jánom Rusnákom a profesorom mgr. Januszom Łabuzom. Je to biologicko-chemická trieda, má 30 žiakov, z toho len 9 chlapcov.

— Moja trieda je dobrý, zohratý, aktívny a kamarátsky kolektív — hovorí triedny prof. Dalej pokračuje: Musím sa pochváliť úspechom žiakov IV. „a“, ktorí dosiahli v minulom školskom roku. V konkurse „O najlepšiu triedu“, získali prvé miesto a cenu v hodnote 10 tis. zlottedých, z čoho z časti hradili exkurziu do Varšavy.

Navštívili skoro všetky národné a kultúrne pamiatky, múzeá, ZOO, obdivovali súčasnú architektúru a samozrejme Staré mesto. Boli dvakrát v kine a raz v divadle na operete.

Gymnázistov som stretla v hoteli „Druh“, kde bývali počas pobytu vo Varšave. Dozvedela som sa, že to je už predposledný deň ich výletu. A preto som so študentmi urobila mini-sondu — aký dojem urobilo na Vás najväčšie mesto Poľska? Odpovede boli rôzne:

Ursuľa — najviac sa mi páčil pohľad z Paláca kultúry a vedy na Varšavu, pretože mesto je ako na dlani. Najkrajší pohľad je večer, keď je Varšava celá rozsvietená rôznymi farbami.

Eva — je to pekné moderné mesto ale najkrajšie je historické jadro so Starým mestom.

Mária — pozreli sme si dva odlišné filmy: jeden so stále diskutabilnou tematikou o živote pračloveka a druhý o prostredí súčasných hazardérov. Myslím si, že tieto filmy boli veľmi poučné a možno o nich dlho uvažovať.

Stanislav — vo Varšave ma najviac zaujali športové objekty, ktoré na Orave veľmi chýbajú. Je to smiešne, ale páčili sa mi pohyblivé schody, ktoré sú na hlavnej stanici a vo veľkých obchodných strediskách, hlavne preto, že je to praktická vec.

Na záver som počula peknú myšlienku gymnázistov z Oravy a Spiša: hoci Varšava je hlavné mesto a má všetko, nikdy by sme nevymenili naše najkrajšie oravské prostredie, — tie hory, potoky a prírodu. Varšavu ale vždy radi navštívime. Na posledný deň exkurzie si nechali výlet do Vilanova. A tu sme si spolu pozreli kráľovské sídlo, jeho nádherné zariadenie izieb, hal, sieni, jedální, kde sa veľmi pekne zachoval starý, dnes už historický nábytok. Okrem toho sme mali možnosť obdivovať výstavu venovanú 300. výročiu výfazstva Jána Sobieskeho pri Viedni. Veru, nechýbali ani prechádzky po krásne udržanom nádvori. Počas prechádzky som počula hlyasy dievča, ktoré sa medzi sebou rozprávali o svojich dojimoch: chcela by som mať aspoň jednu takú spáľnu, a ja zase skriňu s toľkými zásvukami. Boli to skromné túžby dievča.

Chela som sa s nimi rozlúčiť a preto som sa vybrala na stanicu, odkiaľ mali odchádzať vlakom do Nového Targu. V duchu som rozmyšľala, kde ich nájdem medzi toľkým národom. Len čo som vošla do staničnej budovy, hneď som počula melódiu oravskej pesničky, a už bol problém rozluštený. Mládež sa dobre zabávala, gitarou si vypomáhalo pri spievaní oravských, goralských a mládežníckych pesničiek. Vôkol nich sa zhromažďovali diváci, niektorí z nich si aj ticho nôtili a podupkávali.

Rozlúčka s Varšavou bola naozaj vydaná,

ANNA KRISTOFÉKOVÁ

Prechádzka vilanovským parkom umožnila študentom aspoň na chvíľu v myšlienkach odbehnúť do minulosti. Všetci však boli toho názoru, že to bolo skutočne kráľovské bývanie.

Jablončí štvrťaci sa započúvali do prednášky svojho profesora Janusza Łabuza, v ktorej hovoril o minulosti kultúrnych pamiatok.

Tradičná pamiatková fotografia z pobytu vo Varšave. Na snímke: Urszula Andrasiaková, Małgorzata Ligęza, Halina Owsiaková, Jan Pelczarski, Stanisław Polaczek, Bernarda Niżniková, Bogumiła Stasiaková, Teresa Styrzulová, Adam Stechura, Halina Swierkowá, Wiesława Wójciková, Józefa Wesolowská, Zbigniew Zięba, Mária Zmudová.

Foto: D.S.

Doktoru Kamenickému se Bartodějskýho, který se sehnal, aby zamířil přímo do rozečeš se, on již včera večer se dověděl, co se svého bytu.

Kaple daleko chalupy Bartodějského. Hrošák to donesl a dnes ráno kostelník všeckými podrobnostmi zprávu tu doplnil. Když pak abbe přišel do sakristie a kaplana zahlédl, ihned k němu chvátil a pravil:

„Neříkal jsem vám, pane bratře, že je to nebezpečný člověk? Ještě nevěříte, že je to frajmauer? Co se plete do takových věcí? Vrák ona mu dojde chuť a odvaha kázati lidu na ulici a měchat se do úřadu kněžského!“

Kaplan mlíčel, poněvadž věděl, že by všechno vymlouvání bylo jako vodu do řeky nositi. Staral se jen v duchu o přítele doktora, jenž dal se živým citem unést a nerovášil, jaké by následky mohly z toho povstati. Jak se však podivil, když po mši ho Kamenický navštívil a vážně ho žádal, aby vlivem svým se o to postaral, aby Bartodějský byl podobnými projevy bezohledné nesnášenlivosti a surového fanatismu nadále uštěpen.

„Ten muž toho věru nezasluhuje.“

Kaplan se nadál, že bude doktor, soudě podle jeho letory, živě, ba vesele o všeckým vypravovati, a hle, on tak vážný a opravdový! Od nějakého času je vůbec takový a často zamyšlený.

Nemohl ani tušiti, co se stalo, o čem dnešní noci přítel jeho rozmýšlel, jaký obrat ve smýšlení jeho se udál. (...)

Kdyby však věděl, že navečer téhož dne přítel Kamenický, když knihu od Renáty tajně mu vrácenou rozevrel, tři čerstvé fialky v ní nalezl i několik slùk olùvkem na okraji knihy psaných, a kdyby viděl, jak mladý doktor radostí se zarděl, jak fialkám hned čistou vodu snesl a je co nejněžněji ošetřoval, jak zamyšlen dlouho knížku v ruce držel a na slova něžnou ženskou rukou na okraji psaná hleděl, byl by zvolal: „Je pozdě, je již pozdě!“

Kaplan byl by se také mladé šlechtiteli podivil, neboť nebylo pochyby, co myslila slova: „Díky statečnému zastánci!, jež do knížky vepsala.

Skutek Kamenického zpùsobil v malém městečku nemalou senzacii. Mluvilo se o něm všudy a různě. To dobré však zpùsobeno vystoupením doktorovým, že mnozí, kteří by zprávu o shluku jinak vyslechli nežli novinku, jali se o ní uvažovat a nejeden došel tohoto úsudku:

„Inu, když to kolkolem uvážime, nejednal zde ten pan doktor. Bartodějský nikomu dosud neublížil, třeba měl své mínění, a nezaslouží, aby ho proto trápili.“

Hrabě dověděl se také, co se stalo, než jeho se ta zpráva valně nedotekla. Nebyl tě ve všeckých náboženských zvláštní horlivec, choval se k těmto záležitostem celkem lhostejně. (...)

Ale když dnešního dne ze tmy podzemních chodeb, kde skoro do soumraku meškal, vystoupil ven na návoří pustého hradu, vzpomněl na včerejšek a na to, co před lety o Bartodějském vypravovali, jako by znal kličku pokladu. Navrátiv se do zámku, dal si Kamenického zavolat a zavedl s ním hovor o všecky návštěvě u Bartodějského a shluku, jenž měl na toho starce namířeno.

Hrabě vyptával se celkem lhostejně, jako ze zvědavosti, proč tam Kamenický byl, a dále, co se přihodilo. Doktor pověděl, co mohl: že uslyšev Bartodějského před komisi, chtěl toho neobyčejného muže důkladněji poznati, a protože se k němu odebral, že však mnoho nepořídil, poněvadž starec je nedůvěřivý a velmi opatrny. Vše ostatní zamlčel. Hrabě pak vypravoval, jak také před lety s ním o pokladu darmo vyjednával, a navrhl Kamenickému, aby, bude-li s ním ještě mluvit, nějak na tu záležitost hovor zavedl.

Když doktor vyšel z hraběcí komnaty, oddechl si. Doteklo se ho nemile, čeho na něm hrabě žádal. Má se jen o pokladu zmínil; oano, to mohl slíbiti a třeba učiní, kou napsáno:

POKRAČOVÁNÍ

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

ale vyzvídati na starci, jak asi hrabě myslí, to se nestane.

(...) Páter Rokyta čím dálé tím více utvrzoval se v doměni, že s přítelem jeho nějaká změna se děje. Bývalou jeho veselost zřídka bylo teď znamenati. I to bylo kaplani novi s podivením, že se již nevyhýbal vzpomínkám historickým a že tak důsledně a pevně nepochyboval, kdykoliv mladý kněz zapředl hovor o budoucnosti českého naroda.

Také ho nezůstalo tajno, že Kamenický několikrát navštívil starého Bartodějského a tam u něho že někdy značně dlouho pobyl. Kamenický obyčejně podvečer chodil a činil to vždy nepozorovaně, chtěje se všemu vynahnuti. Byl tedy překvapen, když se mu přítel kaplan o jeho návštěvách zmínil. Neutušil, že je pilně střežen. Celerka, její synek i předříkávač na pokyn abbéuv pilné a bedlivé měli na něj zření a pan abbé zase povíděl kaplanovi, aby ho varoval.

Když se kaplan svého přítele tázal, co tam na samotě u Bartodějského dělá, neodvětil doktor jako jindy přímo. Jednou usmáv se pravil:

„Chodím se divit.“ A pak vážněji dodal: „Příteli, těm lidem děje se velká křivda. Počkej, jednou o tom s tebou šíře promluvím.“

Také hrabě zanedlouho Kamenického se ptal, byl-li na samotě a ptal-li se.

„Byl, pane hrabě, avšak dosud neudála mi se příležitost. Jen jednou jsem hodně zdaleka a to jen o pokladu zavadil, ale Bartodějský hned to zamluvil,“ odvětil Kamenický a — chybil. Nevěřil tomu, že by tu jaký poklad na hradě byl a docela, že by ten tajný český bratr měl k němu nějaký klíč. Odpověděl svou, kterou nerozvášil, chtěl hraběte odbýt a zatím probudil v něm závěti staré doměni, jehož nyní tím více se přidržel, že i dosavadní letošní všecka práce ani na stopu, neřkuli k cíli nevedla. (...)

Kdyby se mu podařilo ji nalézti! Ale chodby — jako pletivo, jako síť sem tam se křížují, protínají. Jen jedna z nich vede k pokladu. Ale která?

Kamenický za toho lahodného času jarinového Renáta vidal častěji a také někdy s ní bylo mu poprání několik slov promluviti. Bylo to však vždycky u přítomnosti jiných: po takovém kratickém rozboru býval vždycky nespokojen. Renáta byla vlivná jako ke každému, ale zdrženlivá, chladna, a to Kamenického souživalo. (...)

Ted již řídceji vypůjčovala si knihy. Kdykoliv Žanetka některou přinesla, vždycky ji Kamenický o samotě dobře přehlédl, ale nikdy už v zádne nenašel ani slùvka. Až dnes před polednem vracejí se od hraběny, potkal na chodbě Žanetku a ta mu obratně doručila knížku. Věděl, že nadarmo se námáhá: nicméně spis prohlédl, když se domu navrátil. A hle, na zadní stránce bylo tužkou napsáno:

„Dnes po poledni budu čekati v zahradě na Vaši zprávu o návštěvách u B.“

Tedy přece! Myslil, že zapomněla na to, co mu tenkráte, potkavši ho, řekla. „O návštěvách“ piše, tedy ví, že u Bartodějského byl častěji. Od koho? Ach, zajisté abebé před hraběnkou o tom povídala.

Několik slov těch ve knize napsaných velmi účinkovalo. Přecházel neklidně pokojem, díval se na hodiny. Snažil se, aby se opnovoval a klidu nabyl. Sotvaže však poledne minulo, odešel do zámecké zahrady a tam přecházel ve hlubokém stínu starých stromů, s tlukoucím srdcem očekávaje Renáta. Byl slunečný, horký den, kolkolem hlubokého ticha.

Hraběnka tou dobou podřimovala ve své komnatě, její manžel nedbaje vedra, odebral se nahoru do hradních rozvalin.

Sleňna z Těmic sestoupila do zahrady, záhy potkala doktora Kamenického. Lehýnký nachový stín přelétl ji přes přibledlé líce; její nejistota trvala jen okamžik. I Kamenický se ovládl.

„Žádala jsem od vás zprávu, když jste říkal k Bartodějskému. Poněkud pozdě si pro ni přicházím, ale nemohla jsem dříve. Pan abbé teprve dnes po dlouhém čase poprvé vyjel si někam na návštěvu. Vite-li o tom?“

Když přisvědčil, požádala ho, aby začal.

Kráčela zvolna bílou cestíčkou ve stínu starých stromů nad ní v klenbu se spojujících. Jen chvílemi pozdvívala ponachýlenou hlavu a vzhledála na mladého doktora, jenž vede ní uctivě kráčeje, tlumeným hlasem vypravoval.

Pověděl o své první návštěvě u tajného českého bratra, pověděl jí, co dosud o něm žádnemu nesvěřil, pověděl, jak byl překvapen, jak se podivil tomu, co hned napoprvé tam slyšel.

„Ti lidé nemají nikoho, kdož by je vedl nebo poučoval, podporoval. Ba oni jsou utiskováni, a přece zachovali věrně nezkalené přesvědčení svých otcův a přinesli mu a přinášejí tolik oběti. Byl jsem pohnut, když jsem slyšel o Kleychovi, srdečně dojat, když mi vypravoval o Slerkovi, jeho trampotách a jeho smrti. Ó, Bartodějský by mohl i o sobě vypravovati.“

„Byl jste tam častěji?“

„Ano. Získal jsem si důvěru starcovu, hlavně tím, že jsem tenkráte domluvil onomu houfu, jenž přišel ho potrápit. Byl jsem také upřímný a vyložil jsem leccos, čemuž z předsudku nedůvěroval. Tak poznal jsem jeho a jeho souvěrců názory, o kterých v knihách nic, kromě nepravdivých zpráv, jsem neshledal. Divil jsem se, když vypravoval mi o životě, jaký býval v obcích bratrských, když ještě nebyly rozplašeny, jaká mravnost, jaká snášenlivost a rovnost tam panovaly. Divil jsem se, že prostí lidé ti vznešenému ideálu evangelickému ve skutečnosti tak velice se přiblížili.“

Kamenický hleděl na Renáta poznal, že nejen pozorně, ale s upřímným účastenstvím naslouchá. Pokračoval:

Kresba: Areta Fedaková

„Také o minulosti mně za těch návštěv vypravoval. I tomu jsem se podivil, jak ten stařec zběhlý je v dějinách české země. Vyznám se upřímně, že v lecích mne zabanil. Než já jenom část viny nesu, hlavní a největší škola — a poměry.“ (...)

„Poznal jsem kus našeho světa, viděl jsem, jak všecka vyšší společnost je odcizena, jak i měšťanstvo valem ve lhotejnosti své se odcizuje. Na lid, na bědný zubožený lid jsem ani nepomyslil. Vyznám se upřímně, že jsem ho neznal, jemu křivdil. Již tu, když jsem mezi něj přicházel, začal jsem to nahližeti a poznávat mnohé dobré jeho stránky, o kterých jsem nevěděl. Litoval jsem, že tak hluboko, nevinně poklesl, a již nezapuzoval jsem myslénku, že by dobré bylo jej burcovati. Ted' poznal jsem Bartodějského, a jakým ten lid byl, jaké jádro a jakou životní sílu a schopnost v sobě chová, a mírní své jsem úplně zvrátil a v duchu sobě řekl: Ten národ není ještě na zhasnutí a nezasluhuje, aby zaniknul. Ten lid stojí za to, aby se pokus utínil. Jen ze tmy a poroby ho vyvésti —“

Když umlkla, vzdychla Renáta a lehoučky úsměv pohnul jejími rty,

„Mylila jsem se ve vás,“ pravila mírně. „Myslila jsem, že jste se onoho emigranta a rodiny Bartodějských ujímal z lásky k našemu lidu. A vy jste byl tenkrát humanista, jenž k němu byl lhotejný, na to odevzdaný, že zahyne, že musí zahynouti. Jak jsem ráda, že jsem se s vámi domluvila. Hle, o panu kaplanovi jsem netušila, že tak smýšel a smýšlí jako já. Ano, divíte se, vidím — já již dávno tak blouzním, jak jste to nazval; ale myslila jsem, že jsem tu samojedina. Nic jsem nedoufala, a tu pan kaplan — Ted' také vy se obracíte —“

„Upřímně, opravdu.“

Hledě na její lice, jež výrazem pohnutí a živosti nabyla nového kouzla, řekl:

„Když jsem se ubíral do toho tichého zákoutí, nenašál jsem se, jaká změna se tu se mnou stane, že —“

„Nuže? Doplňm sama: že sejdete se s takovou vlastenkou.“ (...)

„Divím se vám, obdivuji se vaší duševní síle.“

„Nutnost dobře učí — a lidi jsem se naučila pozorovat. Ale ve vás jsem se zmýlila.“

„Och, již se nemýlite, již můžete o mně zase tak smýšleti, jak jste prvotně smýšle-

la!“ zvolal vrouceně Kamenický. „Ráčila jste prve slyšeli, jste změna počala se se mnou dítí — a již se ted' říká!“

„Věřím vám, a jsem ráčila, že jsou ještě jimi, kteří tak smýšlejí jako já.“ podala mu ruku, kterou uctivě políbil.

„Ale abbé až ani netuší. Prosím vás, opatrny, na vás má nejvíce namířeno!“

Doktor se chtěl usmát, ale tón, jakým poslední slova plná upřímné obavy byla pronesena, nitrem jeho zachvěl. Upřel oči na Renátu, jež povstavši jako ve zmatku, zrak svůj odvrátila.

„Již čas,“ pravila, „abychom se rozešli.“

„Poslechnu, ale ráče dovolit, abych směl říci, jak jsem tímto okamžikem vzácné důvěry šťasten. Milostivá slečno, veliká je mezi námi mezera, nelze mi nikterak se vám zavděčiti, ale tolik odvážuji se nabídnouti, že kdyby kdykoliv bylo vám potřebí pomoci, tož prosím, vzpomeňte na mne!“

Zmizel za krovím. (...)

Renáta šla zvolna stezíčkou a bylo jí, jakoby mladý doktor dosud vedle ní krácel. Vtom se zastavila a pozvedla nachýlenou hlavu. Zachrpal před ní písek a černý stín padl na něj. Renáta vzhlednuvši zarazila se.

Abbé!

Pozdravil a usmál se. Och, toho protivného úsměvu!

„Rače, dovoliti, hledám pana doktora. Domá není. Rekli mi, že snad říká do zahrady.“

„Tady už není.“

„Ach, byl tu! Tedy přece!“

Renáta se zarazila. Abbé omluviv se sladce krácel rychlým krokem ze zahrady. (...)

Minulo božího těla. Na zámku se mnoho nezměnilo. Abbé již nad tím se zarázel, že ničemu nepřišel dosud na stopu, že by snad dokonce se mylil. Nezměnila slečna z Těmic nikterak svého chování, ač pozoroval každý její krok, každé hnuti. Čí by se před ním varovala a tak znamenitě se ovládati doveďla? Zaváděl opatrne řeč i s Žanetkou, ale také nepořídil. Věrné děvče nepovědělo, že nosilo v zimě knížky. Ted' už to přestalo a jiného věru nic nevěděla, kromě toho, že jednou slečna nechala v knize pana doktora tři fialky a pak v té, kterou naposled Žanetka odváděla, malý lístek. Seškala-li se slečna z Těmic s doktorem Kamenickým, chovala se k němu vlídně, ale chladně jako jindy. Abbé na její tváři nemohl nic vystříti. (...)

Hraběnka měla ke Kamenickému, co ji v zimě za krátký čas vylečil, značnou důvěru. Jednoho dne dala si jej zavolat, a tu se mu svěřila, že ji zdraví manželovo znepokojuje.

„Zdá se mi, že hrabě schne, tvář jeho nějak žloutne a oči mu, jak mi časem připadá, nějak zimničně se lesknou. Ptávám se ho, je-li mu co, ale vždy mne s úsměvem odbývá a tvrdí, že je zdrav. Nepozoroval jste nic?“

Kamenický přisvědčil, že si toho také povšimul, že však ani jednou pan hrabě si nestěžoval, aniž o radu žádal.

„Myslím, že je toho jiná příčina — duševní,“ dodal.

„Poklad! Není-liž pravda?“ tázala se hraběnka kvapně.

„Ano, paní hraběnko, také myslím —“

„Oh, té neblahé domněnky, té vášně! Co jsem se naprosila, nadomluvala —“

„Jsou jen dva přirozené prostředky: aby pan hrabě našel poklad, nebo aby nabyl jistoty, že všecko jeho úsilí je marno,“ dal Kamenický.

„Tedy není pomoci!“ povzdychla hraběnka. „Pokladu nenajde, o druhém nikdo ho nespěvědčí.“

Oba se mylili.

Kamenický nevěděl, kdo by hraběte uzdravil. A také sám byl podobou nemoci postižen. Byl ještě někdo, kdo to na něm pozoroval a jemu i hraběti se v duchu usmíval.

Byl to abbé, jemuž, jak se pevně nadál, srdečná nemoc obou prospěje nejlépe.

Súčasťou osláv 120. výročia Matice slovenskej boli dve rôznorodé podujatia. Prvé sa uskutočnilo v Martine. Na vedeckom seminári Zahraňenci Slováci a rodné kultúrne dedičstvo sa hovorilo o zachovaní tradičných fľadovej kultúry, o mieste a úlohách materinského jazyka a slovenskej literatúry medzi zahraničnými Slovákmami, o využívaní kultúrnych hodnôt zo starej vlasti... To všetko sme mohli priamo posúdiť na druhom podujatí ešte v ten istý týždeň v Detve — na Folklórnych slávnostach pod Poľanou. — Takto začala svoj článok v bratislavskom Živote Ivica Ondrejčíková, v ktorom písala aj o nás.

NEZÁBUDKY

Tažko by ste našli na amfiteátri voľné miesta najmä v nedeľu predpoludní, keď javisko patrilo Slovákom a Čechom žijúcim v zahraničí. A predsa stále prichádzali noví a noví návštevníci, ktorí postupne zaplnili lesík nad amfiteátrom i príahlé lúky. S veľkým dojatím sledovali program, ktorý autori priliehavovo nazvali Nezábudky. Pretože, ako napísal mladý slovenský básnik Alexander Kormos žijúci v Maďarsku,

... Ešte žvučí rodná pieseň
v dolinách i v horách,
ozívela, i keď často
zmietala sa chorá.

Ešte zhrieva prastará krv
snehobiele duše,
z ktorých kvitnú nezábudky
rozmarín i ruže...

„Hovorí o tom skutočnosť, že sme sa stretli so spevákmi, tanecníkmi a hudecami — zahraničnými Slovákm a Čechmi na Folklórnych slávnostach pod Poľanou už po osemnásť raz. Nezabúdame, že detné deti tých, čo sa vydali pred stáročiami na chlebovú púť, prišli si nielen pohovieť a nielen začať omnoho radostnejšiu cestu, s piesňou a tancom sa z nových vlastí vracať, slovom a hudbou vypovedať, že na domovinu predkov nechcú zabudnúť...“ — To boli úvodné slová programu Nezábudky.

Azda najkrajšiu cestu mala do Detvy folklórna skupina Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku z obce Jurgov a Nová Bela. Do Detvy prišli už štvrtýkrát. Dnešný súbor tvoria roľníci, robotníci a učni, tridsaťpäť tanecníkov a spevákov z Jurgova a Novej Belej.

— Na skúškach sa stretávame len v nedeľu, — povedala vedúca súboru Anna Mačiaková z Jurgova, pretože obce sú od seba vzdialené niekoľko kilometrov. V každej je však klubovňa a tam sa členovia schádzajú častejšie.

Ludové zvyky, piesne a tance však neudržiavajú len členovia súboru. Nechýbajú ani na žiadnej svadbe či na rozlúčke s regrútmi.

— Pri nácviku nových programov nám domáhajú najmä starí ľudia, ktorí si ešte veľa pamätajú.

Obce Sinteu, Stará Huta a Židáreň ležia v rumunskej župe Bihor. Tam prišli pred rokmi Slováci z Gemera, Zemplína, Spiša i Oravy a s bývalou vlastou ich spájali starostlivo opatované kroje, zvyky, piesne i tanče. Dnes tam kroje nosia už len staré ženy, ale ochotne ich požičajú svojich detom, ľeonom Folklórnej skupiny. Dušou súboru je Anna Smižanská, učiteľka v Sinteu. Najskôr založila súbor na škole so svojimi žiakmi, ktorí dodnes vedie. A už pätnásť rokov pracuje s folklórnej skupinou, v ktorej má svojich bývalých žiakov, ale aj rodičov.

— Je s nimi radosť pracovať, — povedala, tešia sa na každý nový nácvik. Neprekáza im, že musia pešo prejsť i niekoľko kilometrov, často neskoro večer, po celodennej práci. Azda aj vďaka tomu mállokedy odchádzame zo súťaží bez ceny. Na Detve 83 pobavili divákov Priadkami, s ktorými vyhrali súťaž v Rumunsku.

— Nácvik nám nerobil problémy, lebo priadky sa v našich obciach dodnes zachovali. Stretávajú sa na nich mladí i starší, aby spolu pracovali, ale sa aj pozabávali, porozprávali, zaspievali si i zatancovali. A tak sme predvedeli zvyky, ktoré u nás stále žijú.

Tisíc sedemsto kilometrov lásky — tak nazvali v Detve cestu folklórnej skupiny Nádej z Pariža pod Poľanu. Tvorila ju členovia Spolku rodákov z Československa žijúcich vo Francúzsku. V Detve mali svoju premiéru. Pásma tancov a spevov Spomienka na Horehronie s nimi naštudoval v Pariži Gustáv Nikel, umelecký vedúci folklórneho súboru Mostár z Brezna.

— Veľmi sme sa k vám tešili, — povedala vedúca súboru Denis Šachtová. — Vo štvrtok sme ešte všetci pracovali, až večer sme nasadli do áut a v pondelok opäť musíme byť každý na svojom mieste. Stalo to však za to.

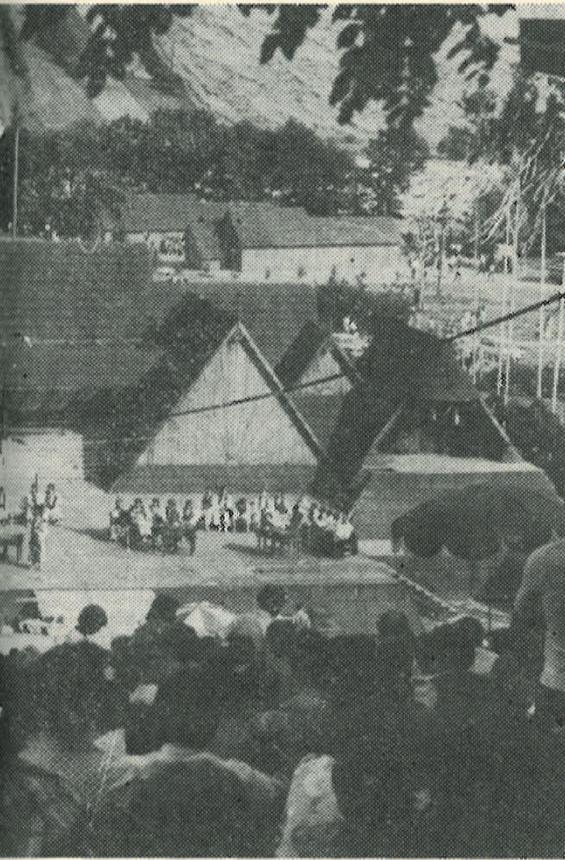
Učiteľka Ružena Červenská zo Starej Pazovy je výborná rozprávačka.

Do Starej Pazovy prišli naši predkovia pred vyše dvesto rokmi — povedala — a od roku 1903 majú Slovenský národný dom, centrum kultúrneho života. Tam sa stretávajú aj členovia Folklórnej skupiny Kultúrno-umeleckého spolku hrdinu Janka Čmelíka. Takmer všetci sú mojimi bývalými žiakmi. Od prvej triedy tancovali v súbore a boli sedem ráz na celostátejnej súťaži, — pochváli ich. A pokračuje ďalej: Styridsafštyričenný tančiaci súbor tančuje staropazovské pôvodné slovenské tance, ktoré si naši predkovia odniesli so sebou a našli svoju tvár v Starnej Pazove. Tancujú však aj tance národnov a národností Juhoslávie, ktoré tiež predvedli vo svojom programe.

Všetci obdivovali ich prekrásne kroje. — Sú to pôvodné kroje, ktoré sa dodnes nosia. Stará Pazova je tým špecifická. Aj dievčatká

Naši občáli dobré

prídu do školy v kroji a každá dievča ide v kroji na svadbu.

Na Folklórnych slávnostach pod Poľanou skončilo vystúpenie Čechov a Slovákov žijúcich v Poľsku, Maďarsku, Rumunsku, Juhoslavii, Belgicku a Francúzsku.

V pondelok na Poľane horela rozlúčková vatrá. Ustúpila nedeleňajšia „horúčka“ a až teraz mali možnosť jednotliví členovia súborov sa zoznámiť, popripade si vymeniť adresy. Odtiaľ si vedúci súborov odnesli do svojich klubovní diplomy, symbolické valasky, fujarky a črpáky.

Pri vatre ožila bohatá diskusia s pracovníkmi Matice slovenskej z Útvaru pre zahraničné styky. Neprečasila v tom ani prudká búrka, ktorá všeckých zahnala pod korúny stromov. V predvečer, žiaľ, všetci sa vzájomne lúčili a s nádejou, že sa predsa tu ešte niekedy stretnú, odchádzali do svojich ďalekých domov.

Na pozvanie Útvaru pre kultúre styky so zahraničnými Slovákmi Matice slovenskej sa tohoročných Folklórnych slávností zúčastnil náš spojený súbor miestnych skupín z Novej Belej a Jurgova. V určený deň do Novej Belej a Jurgova na Spiši organizátori poslali autobus, ktorým členovia súboru pod vedením kr. Anny Mačičákové a Jozefa Majercáka pricestovali do Detvy. Tam mali po celý čas pobytu zaistené ubytovanie, stravu, postarané o kultúrne podujatia a pod.

Na snímkach Ž. Chalupkovej: Detviansky amfiteáter; naš súbor z Novej Belej — Jurgova v prekrásnych pôvodných krojoch; a jeho členkyne L. Bednáriková a G. Vojenčáková.

Podobne, ako iné roky, aj tentokrát sa v Detve stretli krajané súbory a folklórne skupiny z rôznych krajín sveta. V slávnostnom kultúrnom programe učinkovali o.i. očotníci z Juhoslavie, Rumunska, Belgicka, Francúzka a Maďarska.

Nástup na scénu našich krajanov predchádzalo úvodné slovo, v ktorom bolo v krátkosti povedané o vzniku a práci novobelosko-jurgovského súboru. Učastníci a diváci sa dozvedeli o začiatkoch, o tom, ako sa pred rokmi krajania František Chalupka a Ján Cervas z Novej Belej, Alojz Galuš z Krempech, a ďalší krajania rozhodli, že založia folklórny súbor. Ďalej bolo povedané o jeho prvých úspechoch medzi krajanmi a neskôr na prehliadkach i slávnostach, o.i. aj na Slovensku. Napokon sa poukázalo na terajší stav súboru a jeho miesto i podiel na pestovaní slovenskej kultúry na Spiši.

Naši krajania sa v Detve predstavili pestrým kultúrnym programom, ktorý zahrňoval slovenské ľudové piesne a tance predovšetkým zo Spiša. Boli tiež aj piesne i tance, ktoré majú pôvod v iných regionálnych oblastiach Slovenska. Striedavý, vkusne zladený program jemných tancov z Novej Belej s jurgovským odzemkom, ako aj výborný spev a v neposlednom rade krásne ľudové kroje spôsobili, že sa vystúpenie našho krajaného súboru na Detve '83 páčilo. Slovom, postarali sa o ozajstný umelecký zážitok.

Na tomto mieste by sa hádam patrilo spomenúť ešte iný aspekt tohto podujatia. Hovorí sa, že cestovanie utí. V tomto prípade je to dvojnásobne pravdivé a osožné. Konfrontácia a inštruktorská pomoc popredných slovenských folklóristov, ktorí počas pobytu súboru v Detve sa mu snažili pomôcť po odbornej stránke tým, že s ním skúšali a brúšili program, prednášali o folklóre, pôvode a potrebe pestovať ľudovú kultúru. Ďalej nači i všetci účastníci Folklórnych slávností mali možnosť vidieť aj domáci folklór, čiže vystúpenia domácich súborov a skupín. Nazdávam sa, že popri každoročnom choreografickom školení organizovanom na Slovensku pre vedúci folklórnych súborov a skupín, je to ďalšia významná možnosť pestovania a rozvoja slovenskej kultúry medzi krajanmi v najpôvodnejšej podobe.

EUGEN MIŠINEC

POĎAKOVANIE

Súbor a Miestne skupiny Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov z Jurgova a Novej Belej srdečne ďakujú Matici slovenskej za pozvanie a starostlivosť o nás na Folklórnych slávnostach v Detve pod Poľanou, za bohaté umělecké zážitky a nové cenné skúsenosti, ktoré sme si odnesli z tohto podujatia. Teší nás, že sme mohli ukázať kúsok našich ľudových tancov i piesní a súčasne mali príležitosť stretnúť sa so známymi Slovákm roztrúsenými po svete.

Ešte raz srdečne ďakujeme a tešime sa na ďalšie stretnutia.

S krajaným pozdravom

Výbor MS KSČaS
a členovia súboru
Nová Bela — Jurgov

Anne Maciáková
Marie Gombosová
Helena Gombosová
Józef Nejfers
Ján Chobanec
Andrea Pavlinská
Jozef Wójtas
Lucyna Maciosek
Gordbos Janier
Jánka Ivana
Ivan Gombos
Maria Chowanicz
Bára Monika

Jozef Majercák
Mária Majercáková
Anna Majercáková
Dominik Majercák
František Majercák
Klára Dominik
Vojenska Grzegorz
Antoník Dorota
Ján Kunrat
Lucia Bednáriková
Mária Chalupková
Ela Guličková
Mária Fajkusicková
Mariana Kuly
Marek Bojko
Vincenc Vieslavl
Jan Beolnárik
Dorota Iloki Niešlár
Kalata Mariam

Peter Jaroš

TISÍCROČNÁ VCELA (5)

POKRAČOVANIE Z MINULÉHO ČÍSLA

Nebudem sa doma podaromnici obalkovať, ideme preč, do sveta, povedali si koncom septembra niekoľkí hybski murári a začali si chystať murársky riad. Bola to zohratá murárska partia rovesníkov, ktorej kraloval svetaskúsený, o desať rokov starší murársky majster Peter Žufanko. Medzi sebou ho prezývali Vretenica. Kým sa stal murárskym majstrom, pochodil ako tovariš celé Rakúsko-Uhorsko, Švajčiarsko, Nemecko a na dvoch-troch mestach mural aj v Rusku. Keby si niekto predstavoval murárskeho majstra ako územčistého a zavalitého chlapíka, ktorému od kelne, špachtle, olovnice, murárskeho hámrika a neustáleho potažkávania tehlí zhrubli neprimerane svaly, alebo ktorý od občasného prízmurovania raz jedného, raz druhého oka začal škúliť, veľmi by sa taký človek v Žufankovom prípade mýlil. Vretenica bol pravý opak. Vysoký, stihly až vycivený. Tvár, ale hlavne brada, ostro rezaná, lica mierne prepadnuté. Ruky mal akosi neúmerne veličiné a dlane také široké, že keby bol nebodaj zoskočil z lešenia a zakýval nimi ako kridlami, veru by mohol hľad minútu-dve lietať, plachtiť. Keď kráčal, klátil sa, ohýbal celé telo, ako by sa zavrtával do vzdachu. Pozor mal sústredený, prenikavý, až človeka mrazilo na chrbte. Vretenica. Ale povahy bol príjemnej, veselej, aj keď nie bohviečko zhvorčívej. Rád si vypil a vtedy, ako o ňom zlomyseľne a iste nepravdivo tvrdili, mal sklonky zavrtávať sa do puklín v zemi, ktoré v podnapitom stave nástojivo vyhľadával. Povrávalo sa o ňom, rovnako zlomyseľne, že za mladi so svojou starou materou, ktorá mala rovnaké sklonky ako on a na ktorú sa iste podal, vyvýtali vlastnými telami podzemné diery a chodby medzi Hybami a Východnou. Nachytali užíviek a vretenic a ich prepravanými kožami tieto podzemné chodby vystielali. Potom sa chodbami rýchlo šmykali medzi obidvoma obcami. Peter Žufanko Vretenica si jedného dňa kúpil od skupiny potulných cirkusantov mladého tuleňa a za dva mesiace ho naučil hovoriť. Odpovedal na otázky detskej riekkinky. „Ako sa voláš?“ spýtal sa Žufanko tuleňa. „Kopytotojáš!“ odpovedal so sebazaprením tuleň. „A priezvisko?“ pokračoval Žufanko. „Hoccup Miško!“ dokončil tuleň a zalistol sa dlhým tulením jazykom. Raz tuleň zmizol a neprajnici tvrdili, že Vretenica ho zavliekol do tých svojich podzemných dier a tam na ňom jazdiele ako na tátosovi. Neraz keď si Žufanko Vretenica vypil, nezostalo iba pri tom, že sa zavrtával do puklin v zemi. Často sa vyhŕázel, že keď ho kamaráti napajedlia, vlezie do niektornej zemskej škáry, pripasti či štrbinu, zaprie sa do jej stien plecam a

lákľami a bude tlačiť tak dlho a mocne, až naša matička Zem pukne napoly a celkom sa rozdrovi. Ešte dobre, že vedel aj urobiť. To bola jeho hlavná prednosť. Len málo chlapov sa mu pri mure vyrovnało. Nestačil na neho ani Bendikt Viliš, prezývaný Samovrah. Tento murár mal neprijemný zvyk hovoriť za každou trešou vetou: „Ja sa zabijem!“ Prvý raz to z neho vyhfklo pred troma rokmi, keď mural na Štrbskom Plese. Zamiloval sa tam do buciatej kuchárky, dvoril jej, kurizoval, a keď sa jej ostýchavo priznal so svojou lúbosťou, ona ho so smiehom odmietla. „Ja sa zabijem!“ vyhlesol vtedy. „Vypijem celé pleso!“ „To by som chcela vidieť, ty miserný chvastúň!“ pokorila ho guľatá kuchárka. Benedikt Viliš, hnaný žiaľom a srdom zo sklamanej lásky, vrazil a zaťahol k Štrbskému Plesu. Nádychol sa a začal piť. Pár krokov od neho sa opovrživo rehlila neukojená kuchárka. Čím dlhšie Benedikt ležal, tým zrejmajšie tiechol kuchárkin smiech. Netrvalo dlho a pleso, ako tvrdia neprajnici a posmievati, bolo v Benediktovom bruchu. Kuchárka len zhikla a zamedlela. Keď sa jej kurízant postavil na nohy, brucho sa mu tak roztiahlo, že sa vraj pupkom dotýkal tatranských končiarov. Čakal, kedy už konečne zhyne, ale smrť neprichádzala. Z mrákok sa prebrala aj kuchárka a len teraz sa vrhla na Benedikta a s obdivom ho zaťala lásku a objímať. Benedikt ju však už nechcel a odťikal ju od seba. Prechádzal sa sem a ta, vzdychal a zanovito čakal na smrť. Keď smrť neprichádzala, vzdal sa a popustil do gati. Pleso z neho opäť vytieklo. Nie však do jamy, kde väzilo predtým, ale do doliny, ktorá sa zvažovala k Važcu. Važtanía v to pamätné popoludnie vymyseli legendu o nové potope sveta. Trvalo to potom dve zimy, kým sa pleso opäť naplnilo vodom až po okraj. Benedikt opustil vierolomnú a pokrytie kuchárku, odišiel zo Štrbského Plesa natrvalo a ako pamiatka na neblahé časy mu zostalo zajakavé: „Ja sa zabijem!“ Benedikt Viliš Samovrah sa však už odvtedy zabiť nepokúsil. Zdokonalil sa v remesle aj v dvorení ženám a vhodné kombinovanie týchto dvoch záľub ho dostatočne uspokojovalo. Ďalší z murárskej partie, veľavravný Melchior Vicen, zvaný Mudrc, bol zasa človek škriepny, zlostný, dalo sa však aj na neho privynúť. Neustále nad niečim mudroval, riešil nahlas všetky svetové politické udalosti, komentoval všetky svetové skutky, spochybňoval činy a výroky svojich priateľov a nadovšetko rád čítal. Pri múrani večne mudroval o tom, ako by sa dalo vymyslieť umelého murára na princípe parného stroja. Dlho sa moril s myšlienou, že aj mestá by sa mali stavať na kofajniciach, aby ich bolo možné stáhovať z miesta na mi-

Potom sa v Hybiach začala robota so senom, ktorá iba na chvíľu prerušil nočný požiar obecných humien. Medzitým mestny statkár Július Hardepán pozval Valenta Pichandu, aby cez prázdniny doučoval jeho dcéru Hermínu, s čím Valent súhlasil. Spôsobilo to malé nedorozumenie medzi nim a Hankou, avšak iba nakrátko, lebo čoskoro prišla jeseň a Valent odišiel do škôl. Po zbožných robotách vykopali sedliaci zemiaky a chlapi sa opäť začali živšie obzerať po svojich remeslách. O svadbe začal hovoríť aj Samo Pichanda, avšak najprv si musel trochu zarobiť na múraní.

sto, z krajiny do krajiny. Len pre zaneprázdenosť sa Mudrcovi nepodarilo zstrojiť kosu na parný pohon, hoci si od nej veľa sluboval. Po primeranom zväčšení by sa takou kosou dala kosiť nielen tráva, ale aj celé lesy a pod zemou doloval uhlie a rudy. Partia ho mala napriek škriepnosti celkom rada odvtedy, ako jej vysvetlil a hodoverne zdôvodnil zatmenie slinka a mesiaca. Vtedy prvý raz zaváhal nad jeho prezývkou a uvažovali o tom, či ho namiesto Mudre nazvá Profesor. Matej Švanda Lavák však všetkým nenápadne vysvetlil a objasnil, že profesor vobec nemusí byť múdrejší ako mudrc, a tak zostało všetko po starom. Ani Juraj Greben sa asi do smrti nezbaví prezývky Ryba. Niežeby mu nepristala, hoci sa rybe vobec nepodobal. Iba mlčal vedel ako ryba a rozprávanie bolo pre neho utrpením. Počúval však rád, aj prikyval, usmieval sa, ale sám slovka málokedy povedal. Často ani vtedy, keď musel. Radšej len kývol rukou, obrátil sa a pobral preč. Mnohí a často ho považovali za nemého, kym ho nepočuli spievať. Vrátieť nevedel, ti nechcel, ale ako len vedel spievať! Keď v speve otvoril ústa, človeka od krásy primrazilo k zemi a nevedel sa dľho pohnúť z miesta. Pesničiek vedel neúrekom a iste si každú novú zapamätal na prvé počutie. No vidieť, mohli veruňa Juraja Grebena volať Spevák, ale volali ho Ryba. Jemu to však neprekážalo, alebo sa aspoň k tomu nikdy nevyjadril. O to hrdší bol Fero Dropa, že ho prezývajú Holíč. Jeho večnou túžbou bolo stať sa naozajstným holíčom, otvoriť si hoci len malíčký holíčský salónik a v ňom od rána do večera holí a strihať. Vôňa holiacoho mydla či kolinskéj vody, lesklé a ostré britvy a strihacie mašinky mu učarovali hned ako ich videl prvý raz u holíča v Mikuláši. Neškôr vo všetkých mestách, v ktorých sa očitol, pobudol hodinku-dve aj v miestnych holíčstvach, pozoroval prácu holíčov a dosýto si s nimi vyzoprával. Niekedy sa stalo, že ho uveličený holíč premožený tolkým obdivom a úctou, ostríhal a oholi zadarmo. Fero Dropa však o to nestál. Oveľa viac by sa mu bolo ráhalo, keby ho boli do niektorého holíčstva prijali aspoň za učña. To sa však nestalo, ale Fero Dropa neprestal snívať o tom, že si raz, po rokoch sporenia, otvorí holíčský salón priam v rodnej obci a prvý týždeň bude holí a strihať zadarmo. Jeho sestra Stázka Dropová bola o dva roky mladšia, ale znamenitá kuchárka. Pre ňu akoby bolo varenie fantáziou a jedlo umeleckým výtvorom. Nebolo človeka, ktorý by si nepochutnal na tom, čo Stázka navaria a upiekla. Murári ju radi bráli na muračky so sebou. Všetci jej horlivu kurizovali, ako brat nevidel. Nevyhol sa tomu potešeniu pred rokom ani Samo Pichanda, ktorého

medzi sebou volali Včela. Coskoro jej však prestal dvoriť, lebo v tom čase sa už schádzala s Benediktom Vilišom. Ked' na to však prišiel ostražitý Holič, nezbedník Samovrah sa musel flirtovať so Stázkou vzdial. „Ked' budeme doma," kričal Holič na sestru, „chod' na rande, s kym chceš, a rob si, čo chceš, ale tu chlapov nebaluš, nezvádzaj a radšej ich od seba odbijaj!“ Stázka sa rozplakala. „A ked' sa nemám s kym porozprávať?“ žalovala sa. „Co mám robiť, hľá? Ty so mnou slovka neprehovoriš, samotnú ma do mesta nepustíš a s chlapmi rozprávať sa zakazuješ!“ „Spi alebo sa rozprávaj vtedy a tam, kde sú všetci," rozhodol Holič a skončil rozhovor so sestrou. Benedikt Viliš Samovrah aj Samo Pichanda Včela sa zmerili so stavom vecí a prestali banovať. O to väčším boli všetci prekvapení, ked' sa neskôr dozvedeli, s kym sa Stázka splietla a do koho sa zamilovala. (O tom porozprávame neskôr, ked' príde príbeh uas.) O Samovi Pichandovi však treba povedať, že to bol tiež mûrár vyberaný. Robotu mal čistú a peknú. Neulieval sa, aj keď mohol, radšej druhému pomohol. „Sme ako tie včely“ hovorieval, „iba robota nás spasi. Nič nám nezostáva, len robí, aby sme vyzili, ako sa patrí. Veru, sme my ako tie včely! Pozrite na ne, celé leto usilovne znášajú med, aby zachovali rod, a my nie sme onakvejší a nič iné nás nečaká, len robí a robí ako tie včely, ked' chceme zachovať rod!“ Blúznil niekedy o včelách vo dne i v noci, prirovnával sa k nim a všemožne ich chválil. Vyzeralo to tak, že sa ich bojí, ked' ich toľko chválí, hoci mu doteraz nijakú ujmu nespôsobili. Prischla mu len prezívka Včela, ale z tej si nič nerobil. Všade zvedavo navštěvoval včeliné, nazeral do úľov a viedol s včelárm dlhé rozhovory. Vlani cestou z Ružomberka kúpili v Ondrašovej od mestného učiteľa za babku včeli roj, zbitý do hré. Vopchal ho do rukiska a opatrnne niesol. Pri chôdzi sa však včely vybalušili, a tak ich za Mikulášom z rukiska vypustil. Dopichali ho tedy poriadne a domov prišiel spuchnutý. Týžden ho mat s Kristinou natierali octom a prikladali mu na telo studené handričky, kym opuchliny povolili. Ako vravel, aspoň mu včelie žihadlá vynhali z pleca slabú reumu. Ked' mal dobrú náladu, fantaziroval o tom, ako dobre by bolo skrižiť včelu s vrabcom. Jednak by ubudlo pažiarových a veľne hladných vrabcov a jednak by včely, veľké ako vrabce, naznášali viačej medu a cez leto by sa mohli užívať na storakom hmyze. Úle by boli potom veľké ako maštale a med by sa z nich vyberal lopatami. „A žihadlá by mali aké?“ spýtal sa Melchior Vicen Mudre. „Žihadlá?“ začudoval sa Samo. „Ako patróny,“ predbehol ho Fero Dropa Holič. „Nie,“ odporoval Samo. „žihadlá by nové včely nemali, lebo by ich nepotrebovali. Ubudlo by im nepriateľov, s vŕatkmi by sa skamarátili, tak naťo žihadlá?!“ — „Vajcia by znášali?“ dobiedzal Mudre. „Vajcia?“ zamyslel sa Samo. „To by veru mohli!“ Potom by bolo lepšie skrižiť s kurou, ozval sa opäť Mudre. „Aj medu by bolo ešte viacej, aj vajcia by boli väčšie, aj včelie mäso by sa dalo jest!“ „He, ty somár,“ ozval sa Matej Švanda Lavák, „ale ako by taký hrubým zobákom vnikali do útlych kvietkov?“ Chlapí sa na chvíľu zamysleli. „Jednoducho!“ zasmial sa s úľavou by bolo ešte viacej, aj vajcia by boli väčšie, sosaky. Tenké, tenulké, presne také ako včely!“ „Nebolo by najlepšie skrižiť hned včelu s človekom?“ ozval sa Holič. „Aj rozum by mala...“ — „Keby ho mala toľko ako ty,“ prerušil ho Mudre, „nič by sme nezískali. A potom, prečo by sme sa mali narobiť toľko, ako včely? Až taký pracovitý zas človek nemusí byť, lebo pri toľkej robote by nemal čas myšľieť, a to by už neboli človek!“ Juraj Greben Ryba len prikyvoval, prikyvoval, čudoval sa, ale slovka nepovedal. Samo Pichanda rozhodil bezradne rukami. „Najlepšie je tak, ako je,“ ozval sa Holič. „Ja som so sebou celkom spokojný. Aj s včelami som spokojný!“ Všetci prikývli a už sa nik neozval.

Popoludní pred odchodom sa celá murárska partia zišla u Sama Pichandu na

Kresba: A. Fedaková

dvore. Posadali si na drevo a radili sa, čo zobrať, na čo nezabudnú a kam sa pobrat. Ked' sa už skoro dohodli, prisadili si k nim obidvaja mestní železníci Ján Anosta a Biro Tolký. Pokukávali očkem po murároch a tvári sa, akoby im závideli, že sa vydajajú do sveta na múračky.

— Čo závidíte? — zabadol do nich Lavák. — Vy máte robota doma, a ak vás nezahluší vlak, môžete na štreke robiť do haleluia!

— Vari ti závidíme? — zasmial sa Biro Tolký. — Chod' si do psej matere krky lámat!...

— Radšej by som vylíhal doma ako ty, — ozval sa Pichanda. — Nájdí mi robota na štreke a nepohnem sa odtaťto!

— Neprijimajú, bratku! — povedal väzne Anosta. — Ešte dlho nebudú! — dodal. — Bani s našou robotou to nemáme isté, — obrátil sa k Lavákovi. — Povráva sa, že čoskoro začnú prepúštať robotníkov aj od štreky.

— Kde sa podeje chudobný človek, — ozval sa mladý rolník Peter Slabič, ktorý počúval rozhovor murárov a štrekárov. — Postavili železnici a rolníkom odpadli furmany, odvážky soli a rudy. Stratili sme poslednú možnosť ako zarobiť mizerný groš...

— Treba urobiť to, čo radi Orfanides, — ozval sa Pichanda.

— Zo stromov a včiel nevyžije! — odporoval Mudre. — Pätoro či sedmoru detí nemôžeš po celý rok kŕmiť ovocím a medom. Toľko ho ani nemáš.

— Nemyslim len na stromy a včely, — povedal Samo Pichanda. — Orfanides radi zakladať u nás nové fabriky na výživu chudoby.

— A kto ich založí? — zasmial sa Anosta. — Chudoba!

— Hehe, a má chudoba kapitálik? Máš ho ty? No vidiš, tebe aj mne, všetkým nám chýba na založenie fabriky kapitálik, — rozhvrel sa Anosta. — Kto má kapitálik, ten si môže založiť fabriku a sám z nej zbohatnúť.

— Vari ju založiť? — pochyboval Mudre.

— Kto by tu čo zakladal? A čo by vo fabrike vyrábal? Vari len nie hlinené hrnce? Na to stačia aj naši hrnčari. Či vari sudy na kapustu? Kde by ich predal? Kto by ich kúpil? Každý má svoj súdok v pivnici... Alebo pálenku? Tej je tiež na svete dosť!

Chlapí sa nesmiali, len zmíkli. Akoby ich tránilo, mrzelo, omínalo kdesi v útrobách voľať nedopovedané Kývali hlavami, dumali, hmkali.

— Keby boli fabriky, boli by aj groše! — skôr vystonal, ako vypovedal zo seba Benedikt Viliš.

— Dreva jest okolo, — ozval sa Matej Švanda. — Možno z neho by sa dalo vafačo...

— Ste vy len blázni, — vysmial obidvoch Mudrc. — Kapitálik na fabriku nemáte, dre-

vo okolo vám nepatrí a staviate si tu divnie vzdušné zámky... Drž sa svojej kelne, kamarát, tá jedina tá neskame! S nami už inakšie nebude, len ako je. My už zostaneme na poli a pri remesle do smrti. A vy by ste chceli byť odrazu fabrikantmi, hehehe!

Rozosmial sa tak, až ho od smiechu počkalo. Smial sa, hikal, chŕcal a po tvári mu stekali slzy. Ručal, fučal, a nakoniec aj kvílil. Možno by ho bol Šfak trafil, keby ho nebol Matej Švanda Lavák kopol poriadne do zadku. Mudre sa prekopcol a spämatal. Zazrel na Laváka a chystal sa na neho skočiť. Už sa dvíhal zo zeme so zaťatými päťfami, ale silák Lavák si ho náročky nevšímal a obrátil sa k nemu bokom. Už začal okolo Laváka hopkať a hnevlivo vystierať prsty. Práve vtedy však prišiel majster Peter Žufanko Vretenica.

— Čo to stvárate, mládenci? — oboril sa na Laváka a Mudreca. — Zajtra maširujeme do Brezna na mûrátky, a vy ste taki neobriadeni, akoby vás z chlieva vypustili. Vlasy dlhé, vrkoče si môžete zapletať. Brady a krky zarastené až po ohryzok! — rečnil Vretenica a chodil prisne pomedzi svoju partiu. Kútikom úst frajersky črkol slinu meter pred seba. — Holí! — skrikol Žufanko na Fera Dropu. — Už aj ich všetkých ostríhaš! Potom sa všetci oholite! — rozkazoval. — Aj šaty vám treba vyvetrať, poobšívať, gombíky poprišiavať. Všetci ste po vojenčine, nuž si spomeňte, čo ste sa tam naučili!

Zufanko prestal rečniť, elegantný polo-blúčikom vypľul pred seba ohorok a chlapí okolo neho sa hned začali dviať a živšie mrviť. Žufanko zastal pred Ferom Dropom.

— Najprv ostríhaš mňa! — rozkázal.

— K službám, pán veľkomožný! — zažaroval Holič a zdvorilo sa Vretenicovi ukloniť.

— Aký strih si ráchte zvoliť?

— Obyčajný, podľa misky! — zasmial sa konečne aj Žufanko.

Hned tam bola stolička a v Holičových rukách zaštekali nožničky, mihala sa mašinka a zohýnal sa rebren. Žufanko Vretenica si sadol, Holič mu nastokol na hlavu hlinenú misku, pricapil ju ľavou rukou a pravou pozdĺž jej okraja začal strihať majstrove vlasy.

Pribehla Holičova sestra Stázka Dropová a zaražene zastala, keď uvidela všetkých murárov pokope.

— Tiež si sa prišla učesať, Stázka? — dobiedzal do nej Melchior Vicent Mudre. — Keby si dovolila, tak ti večer môžem porozpletať či pozapletať vrkôčiky ja sám!

— Netáraj, Mudre! — zahriakol ho Holič. — Ešte slovo a ostríham fa dohola!

Chlapí sa rozosmiali a Mudre sa okúňavo spravedliňoval.

— No, ved' nič v zlom! Ja som chcel Stázku len dobre. Však sa na mňa nehneváš, Stázka?

Ale Stázka sa už spämatala, pozrela zvrchu na Mudreca, opovrživo mrdla plecom a obrátila sa k bratovi.

— Máš prist drevo rúbať!

— Teraz nemôže! — zastal sa Holič majster Peter Žufanko. — Ked' nás ostríha, přideme mu pomôcť všetci! A ty sa tiež richuj, zajtra ráno vyrazíme!

— Ešte neviem, či pôjdem! — odvrkla hrdá Stázka a bez vysvetlenia odbehla.

— To nám nesmie urobiť! — obrátil sa Žufanko na Holiča. Mykol prudko hlavou a nožnice ho tak zakvákali, že zjokol.

— Neboj sa, ona len trucuje! — chláholi ho Holič.

— Dávaj pozor! — oboril sa Žufanko na Holiča.

— Ked' sa budeš takto vykrúcať a vrtieť hlavou, odstríhnem ti ju! — pohrozil Holič.

— Možno by mu ani nechýbala, — odvážil sa poznamenať Mudre, ale hned si zakryl rukou ústa.

Vretenica na neho prikro pozrel.

— Ja som to mysel tak, že... — zajakal sa Mudre.

— Ja viem, ako si to mysel, — srkol Žufanko hnevlivo slinu pomedzi zuby. — Keby som nesedel, tak ti prišiem uši na plecia!

POKRAČOVANIE V BUDÚCOM ČÍSLE

Delegácia oravských roľníkov odovzdáva tradičný pečený chleba z tohoročnej úrody náčelníkovi Gminného úradu v Jablonke Marianovi Borowiczowi. Foto J. Š.

JABLONKA

Dosť neskoro, lebo až 29. septembra, teda po zavŕšení zberu skoro všetkých plodín, sa v Jablonke na Orave konali gminné dožinky, ktoré sa tuná chápalo ako sviatok celej úrody. Žiaľ, pre nepriaznivé počasie sa miesto slávnosti, ktorú pripravil mestny Zväz socialistickej polskej mládeže, muselo obmedziť len na javisko tunajšieho amfiteátra. Práve tam delegácia oravských roľníkov odovzdala náčelníkovi gminného úradu mgr. Marianovi Borowiczovi a sprevádzajúcim ho predsedovi gminného národného výboru Franciszkovi Krausovi a jablonskému richtárovi Franciszkovi Andrasiačkovi tradičný pečený chleba upečený z tohoročného obilia.

V krátkom prejave náčelník GÚ podľačoval všetkým roľníkom za ich obetavú prácu pri zbore tohoročnej úrody a súčasne uistil, že napriek tažkej situácii sa zásobovanie vidieka výrobňami prostriedkami a inými výrobkami pre potreby poľnohospodárstva bude zlepšovať.

Cez javisko potom prepochodoval sprievod s dožinkovými vencami z jednotlivých oravských obcí. Za najkrajší uznanla súťažná porota veniec Krúžku vidieckych gázdinek v Jablonke. Druhé miesto priznali Podvilk, tretie Malej Lipnici a štvrté žiakom Základnej poľnohospodárskej školy v Jablonke. Na záver vystúpil spojený folklórny súbor Orava z Veľkej Lipnice a žiacky súbor z Privarovky. Poznamenajme, že v programe dožinkovej slávnosti bol taktiež voľbalový turnaj.

V hodnotení oravských roľníkov bola tohoročná úroda zväčša veľmi pekná. Účastníci slávnosti sa mohli o tom presvedčiť na vlastné oči. Javisko totiž lemovali ukážky viacerých plodín, aké sa pestujú na Orave. Videli sme teda velikánske zemiačky a repu z gazdovstva Emila a

Jozefa Lichosytovcov v Jablonke, niekoľkokilogramovú kapustu, obrovskú tekvicu, mrkvu, cibuľu, cviklu, paradajky a pod. Stačí týchto plodín nielen pre vlastné potreby, ale aj na predaj štátu. Nemali by nikomu chybovať.

J. Š.

ZELOV

V naši klubovně se v loňském roce konaly pravidelné kurzy češtiny, které vedla paní Sojková z Československého kulturního a informačního střediska ve Varšavě. Na schůzi krajanů 11. září t.r. jsme se rozhodli, že bychom chtěli v kurzech čeština pokračovat. (Podobný názor vyslovila redakce Života v poznamence k našemu dopisu v č. 8. Života.) Paní Sojková už sice odjela do Československa a nebude moci nás dále učit, ale bude-li mít Středisko jiného lektora, chtěli bychom další kurzy začít co nejdříve, nejpozději od ledna 1984. Zatím bychom se pokusili učit se sami s pomocí knížek a časopisů. Bylo by dobré, kdyby nám Středisko mohlo pomoci získat magnetofonové pásky s lekcemi češtiny. Kursy češtiny jsou zvlášť potřebné našim dětem, které se po letním táboře v Československu chtějí dále učit. Některé z nich si dopisují s českými vrstevníky, které poznaly na táboře.

Naše Společnost v Zelově by chtěla uspořádat výstavu věnovanou českému osadnictví v Polsku, především dějinám zelovských Čechů. Pomoc při organizaci výstavy nám přislibil pan Zbigniew Tobiański, autor monografie o zelovských Čechách, kterého čtenář Života dobré

znájí z mnoha historických článků. Disponuje snímky z různých českých středisek v Polsku a fotografiemi ze Zelova. Výstavu by pak bylo možné snad využít i jinde, například na sjezdu Společnosti.

ZENON JERSÁK

PODĚKOVÁNÍ

Obvodní výbor KSČS v Zelově spolu s účastníky letního táboru ve Varvažově srdečně děkuje Československému ústavu zahraničnímu a Spolane Neratovice za úsilí a práci, kterou vložili do zorganizování letního odpočinku zelovských dětí v Československu. Děti se vrátily ze země svých předků spokojené a odpocaté. Byla to skvělá lekce jazyka, který přinesly před 180 lety do Zelova čeští emigranti, naši praotcové, a rovněž výborná příležitost k navázání přátelství mezi zelovskými dětmi a jejich vrstevníky z Československa. Byly bychom velmi vděčni, kdyby se v budoucnosti podobné akce mohly opakovat.

Obvodní výbor KSČS v Zelově a děti krajanů ze Zelova a Kucova.

HARKABUZ

Píšem Vám oneskorené o tom, čo sa u nás stalo, ale stále som dúfal, že vyučovanie slovenčiny v našej škole, ktoré opäť začalo pred rokom, bude v tomto školskom roku pokračovať. Vybavenie celej veci vysvetlením, že chýba učiteľ a preto slovenčinu nemožno vyučovať, je pre nás neprijateľné.

Mám aj otázku, kto organizoval kurz slovenského jazyka? Musia stále ti istí ľudia chodiť na tento kurz? Načo potom si máme robíť zbytočnú robotu, keď je to nanič? Priznám sa, že sa aj trochu hanbam. Ako to, že takúto vec nemožno vybaťi? Nemáme snáď právo dožádovať sa, aby sa naše deti učili slovenčinu, alebo to snáď niekomu prekáža?

Z našej strany sme urobili všetko, máme zabezpečenú miestnosť na vyučovanie, rodičia prihlásili deti, samotné deti sa tiež dožadovali vyučovanie. Ani som nevedel čo im mám od prekápenia odpovedať. Zatiaľ písem len toľko. Myslim si, že ÚV KSČS v budúcnosti vyvodi z toho závery.

FRANTIŠEK HARKABUZ

Dakujeme autorovi za list, v ktorom nás upozornil na problém vyučovania slovenského jazyka v Harkabuze. Súhlasime s ním, že chýbanie učiteľa nie je žiadnym dôvodom, aby sa nezačalo vyučovanie slovenčiny. Takisto učitelia sú v blízkych obciach, stačilo by sa s nimi dohodnúť a vyučovanie začať v termíne.

Ako Eugena Mišince, úradujúceho člena ÚV KSČS informoval 22. septembra t.r. Mieczysław Pacholcarz, zástupca kurátora Kuratória osvety a výchovy v Nowym Sączu, vyučovanie slovenského jazyka v Harkabuze sa začalo 12. septembra t.r. a všetko je v najlepšom poriadku. Avšak red. D. Surma a kr. E. Mišinec, ktorí boli 27. septembra v škole v Harkabuze, zistili, že výuka slovenčiny sa začala až 24. septembra t.r., teda tri týždne od začiatku školského roka a o dvanásť dní neskôr, ako to oznánil zástupca kurátora.

REDAKCIA

Pozorne sledujeme výstavbu základnej školy v Harkabuze, ktorá sa, aj keď pomály, dvíha do výšky. Naša snímka ukazuje stav výstavby z konca septembra t.r. Krásne jesenné počasie a zvýšené pracovné tempo hadám umožnia do konca t.r. spraviť na stavbe strechu. Je však isté, že prvý termín dokončenia výstavby v tomto roku nie je reálny, najmä, že stavitelia sa stále boria s nedostatkom stavebných materiálov a práve preto väčšiu pozornosť výstavbe školy by malo venovať gminné riaditeľstvo škôl a Gminné úrad v Rabe Vyžnej. Foto: DS

VYŠNÉ LAPŠE

Najväčším úspechom obce a tunajšej Miestnej skupiny KSCaS je — ako zdôrazňujú lapšanskí krajania — výstavba klubovne. Hoci klubovňa bola otvorená a sprístupnená verejnosti ešte v septembri r. 1981, predsa otázka jej dokončenia je nadalé otvorená. Naposledy o dokončení výstavby klubovne sa hovorilo na volebnej schôdzi miestnej skupiny v aprili t.r., počas ktorej krajania si o.i. stanovili do pracovného plánu výstavbu ústredného kúrenia alebo kachľových pecí a osadenie dvojitých hlavných dverí. Avšak od apríla, podobne ako od všetkých ostatných terminov, uplynulo niekoľko mesiacov, no žiadne výsledky sa nedostavili. Ako dlho sa ešte bude čakať na dokončenie klubovne?

Čo z toho, že všetci lapšanskí krajania, s ktorími som sa rozprával, si uvedomujú potrebu dokončenia výstavby klubovne a sú za to, aby využili k tomuto učelu všetky možnosti a prostriedky, keď za slovami nenasledujú konkrétné predsačzatia. Lapšanskí krajania si musia predovšetkým uvedomiť, že klubovňa vo Vyšných Lapšoch si musia dokončiť sami.

Veľa našich krajanov z iných miestnych skupín závidí vyšnolapšancom takúto klubovňu a hádam viacerí z nich by chceli mať takéto starosti. Nepochybujem však, že by si s nimi skôr poradili. Či lapšančania skutočne vyčerpali všetky svoje sily a schopnosti? Zdá sa mi, že vyšnolapšanskí krajania sa dokážu v kritických momentoch mobilizovať, vedť v minulosti to už

neraz dokazovali, a vedia doviest do konca začiaté. Musia však rukávy vysúkať všetci členovia výboru MS a jej poprední aktivisti a zároveň vynaložiť všetko úsilie, aby dokázali aj tentokrát, že si zaslúžia dôveru a stoja si za slovom.

D. SURMA

Čakáme na správu od výboru miestnej skupiny.

REDAKCIÁ

KREMPACHY

Spoločne žijeme — spoločne budujeme, Život s krajanmi — krajania so Životom — tieto heslá sme videli na všetkých krajanských podujatiach počas uplynulého štvrtstoročia.

Prvé číslo Života, ako si spominám — som videl ešte ako žiak základnej školy. Spolu s kamarátmi sme začínali čítanie Života od rubriky Čitatelia pišu, veď to bolo zrkadlo pôsobnosti našej Spoločnosti.

Dnes, po toľkých rokoch, nadálej táto rubrika má najväčší ohlas, čo je zásluhou dopisovateľov. Túto rubriku čítajú nielen krajania, ale aj ti, ktorí nie sú členmi našej krajanskej organizácie.

Život s krajanmi a krajania so Životom boli prakticky všade, kde sa rodila dajaká kultúrna iniciatíva, počas rôznych udalostí, schôdzí, na zájazdoch, prehliadkach, súťažach. Pamätam sa na odovzdanie do užívania klubovne MS v novom kultúnom dome, zájazd so športovcami do Spišskej Belej, zájazd s krempašskou dychovkou do Trstenej a Novote.

Teší ma, že Život má nových krajančíkov Dominika Surmu a Annu Krištofekovú. Páčia sa mi aj nový formát našeho časopisu.

V budúcnosti by som si želal viač príspevkov od dopisovateľov.

JEDOVATÉ RASTLINY (2)

Pokračovanie zo str. 27

Bachatstvom jedovatých alkaloidov sa vyznačujú rastliny z čeľade luľkovitých (Solanaceae). Najrozšírenejší je alkaloid hyoscyamín a jeho izomer atropín v blene, luľkovci, durmane a i. V tabaku sú alkaloidy skupiny nikotínu. Veľmi nebezpečná je prudko jedovatá rastlina luľkovec zlomocný — poľsky Pokrzyk wilcza-jagoda (Atropa belladonna L.). Ake trváca bylina rastie v bučinách a na rúbaniskách. Je vysoká až 150 cm, má elipsovité listy a v ich pazuchách vyrastajú rúrkovité špinavofialové kvety. Zrele bobule sú lesklo čierne. Luľkovec vo všetkých častiach obsahuje smrteľne jedovaté látky skupiny alkaloidov. Získava sa z neho známy atropín, ktorý má význam v očnom lekárstve. Starý latinský názov „Bella donna“ — krásna paní súvisi s módou na začiatku novoveku, keď ho ženy používali na zvýraznenie očí, pretože atropín rozširuje zreničku. Na tento účel sa používal odvar z vŕiate luľkovca. Atropín dráždi aj termoregulačné a dýchacie centrum, takže sa používa ako

protiak pri niektorých otravách. Rozširuje koronálne cievy srdca, kym cievy niektorých iných orgánov stahuje a tak zvyšuje krvný tlak. Napokon znižuje alebo zastavuje sekretiu niektorých žliaz (sliny, slzy, pot, žalúdočnú šľavu, mlieko a pod.). Uplatňuje sa aj pri liečení niektorých nervových porúch.

lov, snáď by bolo možné zaviesť nový rubriku Ako žijú Slováci v zahraničí. Myslím si, že nielen mňa by zaujimali články o vyučovaní slovenčiny, reportáže z návštavy v školách, na ktorých sa vyučuje slovenčina. A samozrejme, tak ako všetci krajania, rád by som bol, keby Život bol dvojtýždenníkom, ktorý by sme dostávali v termíne.

Pri príležitosti 25. výročia vzniku nášho krajanského časopisu posielam celému redakčnému kolektívu srdečné, aj keď oneskorené, blahoželania.

FRANTIŠEK PACIGA

TRIBŠ

Pavol Husí — Bol by som rad, keby som v našom krajanskom časopise mohol prečítať viac článkov o Spiši a Orave. Snáď by bolo možné rozšíriť tieto články na tri stránky a popri tom by bolo dobre, keby sme Život dosťavali skôr.

František Vadovský — Páči sa mi Život v novom formáte a v ňom uverejňované články, ktoré zachytávajú široký okruh problematiky skoro zo všetkých oblastí života. Najväčší úspech u čitateľov však majú príspevky o práci miestnych skupín a o živote v spišských a oravských dedinkách. Chcel by som si prečítať viacej o práci Obvodného výboru KSCaS na Spiši. Ale snáď by bolo dobre, keby sme si mohli prečítať aj o tom, ako pracujú gminné roľnícke organizácie, vedť členmi sú naši krajania. Páčia sa mi aj stránky pre deti, vidíme, že sa veľa robí, aby sa aj deti zapojili do kultúrnej činnosti.

Zaznamenal:
SEVERÍN VAKSMANSKÝ

svojom rodisku. Už vyše 10 rokov pracoval ako lekár v okrese Žiar n/Hronom.

Jozef Vojčiak dlhé roky bol výtrvalý čitateľom nášho časopisu Život.

Dr. J. Vojčiak bol synom Oravy, ktorá dala svetu mnohých významných činiteľov, básnikov, spisovateľov, lekárov, hudobných skladateľov, učiteľov, umelcov a predovšetkým mnohých vlastencov.

Na poslednej ceste, dňa 19.08. 1983 prišli dr. J. Vojčiaka odprevaďať okrem rodičov a súrodencov s rodinami mnohí priatelia, kamaráti, kolegovia, príbuzní a známi, tiež mnogí pacienti a občania Novej Bane.

Odišiel mladý, dobrý človek, pracovitý lekár, vzorný syn a brat. Česť jeho pamiatke!

ANGELA KUĽAVIAKOVÁ

ODIŠLA OD NÁS

9. júla 1983 umrela v Nedeci vo veku 69 rokov krajančinka

MARGITA STRONČEKOVÁ

Zosnulá bola jednou z najaktívnejších členok Miestnej skupiny KSCaS v Nedeci od jej vzniku v roku 1947. Odišla od nás vzorná krajančinka, manželka a matka.

Cesť jej pamiatke!

MS KSCaS V NEDECI

MNOHO ZMIEN A PREHODNOTENIA

Máme za sebou vojvodské zjazdy delegátov roľníckych krúžkov. Boli ďalšou etapou kampane pred budúcim kongresom krúžkovo hnutia, ktorý sa má konáť na budúci rok. Každý takto zjazd bol príležitosťou nielen pre načrtnutie smerov pôsobnosti týchto pre vidiek a poľnohospodárstvo dôležitých samosprávnych ohňov, ale aj pre ocenenie roľníkom poľnohospodárskej politiky.

2,5 ročné obdobie, aké uplynulo od predošlých vojvodských zjazdov, bolo pre celé krúžkové hnutie obdobím mnohých zmien a prehodnotení. V tomto čase boli tiež schválené pre vidiek významné vládne roz hodnutia, schválili sa zákony o spoločensko-sudborových organizáciach roľníkov, o družstevníctve. Rozhodnutia vládnych orgánov týkajúce sa vidieka — musí sa to priznať — zmenili situáciu medzi jeho obyvateľmi. Príkladom toho sú hoci aj výpovede roľníkov na týchto zjazdoch. Ak predtým hlavnou tému rozhovorov bolo zásobovanie základnými výrobnými prostriedkami, volanie o ich zvýšenie, o zapisanie v ústave paragrafu o trvalosti sedliackých gazdovstiev, či problém rentability výroby, tak dnes sa o tom hovorí skôr na pozadí. Ak už sa diskutuje, tak o reláciach cien a príjmov, o kvalite priemyselných výrobkov, o pomalej práci administratívy a inštitúcií, ktoré majú slúžiť vidieku.

Jednou z nich sú družstvá roľníckych kružkov. Diskutéri zmenili svoj vzťah k nim. Časy popierania ich pôsobnosti uplynuli. Ale to vôbec neznamená, že vsetko je v nich dobré. Roľníci hovorili o zlepšení kvality a vykonávaní služieb v termíne, ale veľmi často sa stažovali napr. na ceny týchto služieb ustaľovaných skôr v záujme DRK a nie v záujme oboch stránok.

Nie všetky zložky gminných administratívnych, často aj politických orgánov či podniky poľnohospodárskych služieb chcú rešpektovať práva a privilégia schválené v zákonе o spoločensko-sudborovej organizácii roľníkov a dodatočne k nemu vydané výkonné predpisy. Je ešte príliš veľa náčelníkov — hovorilo sa v diskusii — ktorí sa považujú za univerzálnych. Ako v dávnych časoch, sami povolávajú komisiu, ktoré sú pre nich pohodlné, ktoré pod ich vedením napr. rozdeľujú pôdu, poľnohospodárske náradie a traktory, stavebné materiály. Zabúdajú alebo chcú zabudnúť na existenciu gminných zložiek roľníckych krúžkov. A čo na to hovoria stranické organizácie a organizácie ZED (ZSL)? Práve ľasto nevedia aký postoj majú zaujať v takýchto situáciach. A predsa v zákone je jasne napísané — čo a ako?

Na zjazdoch bolo veľa pripomienok k cennám, najmä výrobným prostriedkom, v tom k cenám traktorov a strojov. Jeden z roľníkov, — na zjazde vo Varave — humoristicky konštatoval, že ceny roľníckych náradí ustaľujú v noci, lebo roľníci sa o zvýšení cien dozvedajú vtedy, keď ich kupujú. Ustálili, že poľnohospodárstvo môže počítať so zvýšením cien poľnohospodárskych plodín raz do roka. Prečo výrobcovia prostriedkov pre poľnohospodárstvo majú iné práva, alebo si ich sami priznávajú? Pripomeňme, že zákon dáva právo členom krúžkov k výpovedi o cenách výrobných prostriedkov — pre teda sa zákon podceňuje.

Naďalej je veľa nedorozumení s kontraktáciou, ako aj s preberaním tejto povinnosti jednotlivými službami zväzov a spolkov. Neboľo potrebné — konštatovali roľníci — vziať túto právomoc gminným družstvám. Všetci si už zvykli na tento systém a teraz majú

starosti — nové služby nepoznajú roľníkov a naopak, preto z toho vyplýva veľa nedorozumení.

Na všetkých zjazdoch roľníci nadávali na normy a výkupnú cenu mlieka. Nakoniec nevedno či poľská norma je dobrá či zlá; možno ju zaviedli prískoro; a možno ľudia, ktorí preberajú a hodnotia mlieko, nie sú na to patrične pripravení a krivdia roľníkov? Jednoznačne konštatovali — načo sú všetky tie opletačky s triedami, keď vo výkupnom stredisku všetko nalejú do jednej nádrže?

Ďalšou tému, o ktorej sa hovorilo v diskusích bola pásavka zemiaková a špagát pre viazače snopov a lisy. Delegáti sa pýtali, ako to je, že roľníci vedia kedy treba siat alebo žať. Ale úradníci rôznych zložiek nikdy nestihnú pripraviť včas do predaja špagát alebo prostriedky proti pásavke zemiacovej, vtedy keď sú potrebné.

Z iných otázok, o ktorých sa hovorilo v diskusích to boli: výstavba a oprava ciest, výstavba vodovodov, meliorácia, budovanie na vidiek sociálnych objektov, správne využívanie peňazí FRP.

Zjazdy boli teda prehliadkou výsledkov, ale aj nedostatkov ešte existujúcich. Jedno je isté — ak by vzäz roľníckych krúžkov plne a dôslednejšie využíval prislúchajúce mu práva, bolo by menej sťažností, menej odvolaní a hľadania pomoci nielen vo vojvodstve, ale aj vo Varave. Každý roľník, každý člen krúžku si musí končene uvedomiť aké má práva podľa zákona, a dôsledne sa dožadovať ich realizácie.

Pre ďalšie zlepšovanie výrobných podmienok na vidiek sú a naďalej budú schvaľované podstatné rozhodnutia nielen v oblasti výkupných cien poľnohospodárskych výrobkov, ale aj v rozvoji kultúrneho a spoločenského života. Už sa napr. vypracúvajú právne aktu o Sociálnom fonde vidieka, o ktorom sa rokuje v Sejme.

EŠTE RAZ O LETE

Tohoročné počasie bolo priaznivé pre roľníkov... Žatva prebehla dobre a rýchlo. A pracujúci roľníci — tak súkromne družstvá a štátne majetkov a aj pracovníci služieb pre poľnohospodárstvo môžu byť spokojni z dobre vykonanej práce. Obilia tento rok bolo veľa; podľa odhadov dosiahla úroda vyše 22 mil. ton. Výkup tiež prebieha dobre — zo súkromných gazdovstiev a socialistického sektora poľnohospodárstva dodali do výkupných stredísk už vyše 4 mil. ton, to znamená viac ako v tom istom období minulého roku. Pozornosť si zaslúži aj to, že úroda repky je tiež značne vyššia, ako v minulom roku. Vykúpili jej už vyše 550 000 ton teda o 120 000 ton viac ako v minulom roku.

Už roky Lesznianske vojvodstvo vyniká v poľnohospodárskej produkcii. Tamojší roľníci sú známi z intenzívnych a efektívnych pestovacích metód. Najvyššiu tovarovú poľnohospodársku produkcii z Poľska v prepočítaní na plošnú jednotku — dosahujú gazdovstvá v gmine Krzemieniewo v tomto vojvodstve. S pocitom satisfakcie mohli predstaviť svoje výsledky predstaviteľom najvyšších politických a administratívnych orgánov na svojom gminnom sviatku. Nakoniec, na všetkých vidieckych a gminných dožinkách zdôrazňovali veľkú úctu k roľníkom.

Je dostatok kvalifikovaného zrna a to intenzívnych odrôd obilia. Vystačujúce je tiež množstvo minerálnych hnojív, semenárskych moridiel. Vládnym rozhodnutím boli prinávratné dotácie do kvalifikovaného obilnínového osevného materiálu. A na návrh Celotátného zväzu roľníkov, krúžkov a roľ-

níckych organizácií upustili od povinnosti výmeny osevného obilia na zrno určené na spotrebú. Je tu teda príležitosť k ďalšiemu zvýšeniu úrody obilia a nemožno ju zmáriňať.

ZELENÁ KRONIKA

VEĽKÉ ZASOBY PŠENICE

Predpokladá sa, že svetové zásoby pšenice dosahujú 111 mil. ton a sú zhromaždené hlavne u hlavných producentov — v Spojených štátach a Kanade. Tieto zásoby umožnia kryť nedostatky zo zberu v sezóne 1983—1984. Vznikli hlavne následkom toho, že Reagana viedla znáčne kvóty na vynahradenie americkým farmárom, ktorí sa dobrovoľne zriekli pestovania pšenice. Týmto spôsobom Washington chce udržať vysoké ceny tohto obilia na medzinárodnom trhu.

RIEKA MLIEKA

Tento rok sa priaznivo ukazuje situácia na svetovom trhu mlieka a mliekárenské výrobkov. Produkcia bude vyššia o 2 percentu a bude vynášať 398 mil. ton. Najväčším producentom je Sovietsky zväz (94 mil. ton), tento rok sa očakáva vzrast o 4,5 percentu. USA bude mať k dispozícii 13 mil. ton a krajiny EHS okolo 110 mil. ton. V súvislosti s ľahkosťami týkajúcimi sa odbytu mliekárenských výrobkov Kongres USA navrhuje naklňať farmárov na znižovanie produkcie mlieka.

SLABÁ ÚRODA V AUSTRÁLII

V tejto sezóne Austrália bude môcť predať na medzinárodnom trhu oveľa menej pšenice, ako v predošlých rokoch. Je to výsledok sucha, ktoré sa udržia na tomto kontinente už niekoľko rokov. Vývoz tohto obilia nevyniesie viac ako 9 mil. ton. Minulý rok, ktorý bol tiež krízový, Austrália predala 11 mil. ton pšenice.

Hviezdy svetovej estrády

Je to jedna z najplodnejších britských skupín mládežníckej hudby. Založili ju v r. 1967 Peter Green a Jeremy Spencer, Mick Fleetwood a Bob Brunning, ktorého neskôr nahradil John McVie. Okamžite vzbudzujú záujem poslucháčov a kritikov, čo im dovoľuje uzavrieť viaceročnú zmluvu s výrobňou plati Blue Horizon. V r. 1968 nahrali pre ňu prvý album Fleetwood Mac, ktorý sa na britskom hudobnom trhu stal hotovou senzáciou. Celý rok patril k najvyhľadávanejším platiniam a získal im titul priekopníkov britského bluesa.

O rok neskôr sa členom skupiny stáva už tretí gitarista Danny Kirwan a odvtedy sa začína prvé obdobie najväčšej popularity skupiny. Nahráva ďalšie LP platne Mr. Wonderful a najmä Albatross, ktorá sa stala britským šlágrom č. 1. Nasledujúci rok jej prináša úspech za úspechom. Patria k nim o.i., ďalšie hity (Man Of The World, Oh Well, Then Play On) a najmä turné po USA.

V r. 1970 zo skupiny odchádza vedúci P. Green. Ostatní sú rozhodnutí pokračovať v činnosti, ale na istý čas sa musia utiahnuť do ústrania, kde sa pripravujú na nové nahrávky. Neskôr nastávajú ďalšie zmeny v skupine. Odchádzajú Spencer a Kirwan, zato prichádzajú Christine Perfect, Bob Welch, Dave Walker a Bob Weston. V tomto zložení nahrávajú rad platn ako Kiln House, Future Games, Bare Tress, Greatest Hits a Penguin, ktoré sa tešia veľkej obľube v USA, ale v Anglicku neuspeli. Nastáva skoro dvojročná prestávka v činnosti a ďalšie zmeny v zložení skupiny (Welcha nahradia manželia Lindsey Buckingham-Stevie Nicks).

Rozhodujúci úder na svetový hudobný trh zasadí skupina až v r. 1977 vydaním platni Fleetwood Mac a najmä Rumours s takmi hitmi ako Second Hand New, Dreams, Don't Stop, ktorá patrí k najvyhľadávanejším platiniam na svete v rokoch 1977-79. V r. 1980, po vydaní platne Live, sa členovia skupiny sústredili na istý čas na sólovej činnosti (vlastné nahrávky), ale o dva roky sa opäť zišli a teraz pracujú na novej plati, ktorá bude mať názov Mirage.

né dlane maharani, ktoré ich muži poslali do plameňov, aby sa nedostali do rúk útočiaceho nepriateľa, kym oni sami padli v boji alebo... ušli. V Chittorgarh zhorelo 13 000 žien a dievčat.

Podľa zásad hinduizmu muž nikdy nemôže klesnúť tak nízko, aby sa odrodil v podobe ženy. Skôr sa môže vrátiť na tento svet v tele chrobáka. Ženy nestojia za nič, sú stelesnením vrodenej viny. Keď muž zomrie, žena je vinná za jeho smrť, aj keď on mal 80 a ona 8.

V ďalšom živote je žena od-súdená na mužovo pohľadanie, zotročovanie, tyranizovanie a znásilňovanie. Tak ako kedysi, väčšina Indov považuje útlak žien za správny. Sati zbabuje ženy sexuálneho pokušenia. Sati vlastne dáva možnosť umknúť peklu vdovieho života.

Zo 40 000 samovražd, ktoré ročne zaznamenávajú úradné štatistiky v Indii, 60 percent prípadá na ženy. Je nepravdepodobné, aby dobrovoľne súhlasili so znorením životu. Robia to pod nebyvalým nátlakom prostredia, príručnej rodinou, omráčené drogami.

Ženy ako horiace pochodne sú

RÝCHLEJŠIA AKO ZÁTOPEK

Ešte nedávno sa maratónsky beh považovalo za výlučne mužskú športovú disciplínu. Sice už v roku prvej novovekej olympiády (1896) Grékyňa Melpomené prebehla z Marathonu do Atén podľa vzoru svojho kraja na Spiridona Luisa, lenže bol to ojedinelý prípad. Avšak v sedemdesiatych rokoch sa na túto ťažkú trať začali čoraz častejšie púšťať aj ženy. Najprv startovali spolu s mužmi a najlepšie z nich nezriedka dokázali predbehnúť mnohých známych mataróncov a dosahovali skvelé časy. Dnes sa už bežia osobitné ženské maratóny a tátu disciplína sa naposledy dostala aj do programu olympijských hier.

Najznámejšou maratónkou je vari Nórka Grete Waitzová, ktorá naposledy zvíťazila v tomto behu na I. majstrovstvách sveta v atletike v Helsinkách. Avšak neoficiálny svetový rekord patrí 27-ročnej Američanke JOAN BENITOVOVEJ, ktorá počas toho ročného bostonského maratónu dosiahla čas 2:22.43 hod. Teda prekonala trať 42 192 m rýchlejšie, ako známy český výtrvalec Emil Zátopek, ktorý v r. 1952 na OH v Helsinkách vyhral 5 i 10 km, ako aj maratón časom 2:23.03 hod.

Výsledok Benitoovej (výška 157 cm, váha 43 kg) je pre mnohých prekvapením. Čakávalo sa, že rekord môže prekonať skôr E. Roeová z N. Zélandu, Nórka G. Weitzová bud' niektorá zo sovietských pretekárok. A zatiaľ urobila to trénerka študentiek Bostonskej univerzity, ktorá trénuje aj samu seba.

Jean Benitoová, ktorá sa prezranciu nemohla zúčastniť majstrovstiev sveta v Helsinkách, nie je neznáma pretekárka. Vyhrala už bostonský maratón v r. 1979, kedy sa ženy ešte nesmelo pokúšali zdolať túto vyčerpávajúcu trať. Predtým často starto-

vala na dĺhých tratiach, v uličných a cezpoľných behoch. Koncom r. 1981 sa však musela podrobniť operácii „achilllovky“. Potom nastalo obdobie rehabilitácie. Najprv len biliard, potom hodinové výlety na bicykli, napokon jej lekár opäť dovolil behať. Po troch mesiacoch úpornej cvičení prekonávala už 70 km týždenne a postupne došla k svojej „normálnej dávke“ — 140 km týždenne.

8. mája 1982, teda 132 dní po operácii startovala v behu na 25 km a ešte v tom istom roku v Oregonie vytvorila rekord USA v maratóne — 2:26.11 hod. Dlhý čas udržiava tempo, ktoré sľubovalo čas 2:20. Lenže, ako sa neskôr zdôverila, ešte neverila vlastným silám. Teraz je už svetovou rekordérkou. Tento rok začala veľmi úspešne: zlepšila životné rekordy na miľu (4:36.48), 3000 m (8:53.55) a 10 000 m (31:43.00). Posledný výsledok je vlastne svetovým rekordom žien. Nebyť zranenia, mohla byť aj držiteľkou niektojerej z medailí na helsinskem šampionáte.

Podľa posledných správ J. Benitoová už opäť trénuje a začala sa usilovne pripravovať na olympijské hry v Los Angeles, kde by chcela vybojať zlatú medailu. Až ju nominujú do družstva, bude jej zápolenie s G. Weitzovou patrili akiste k najzaujímavejším momentom olympijských hier.

Pre zaujímavosť uvedieme ešte najrýchlejšie ženy v dejinách maratónskych behov: Benitoová (USA) — 2:22.43; Roeová (N. Zéland) — 2:25.29; Weitzová (Nórsko) — 2:25.29; Catalánová (USA) — 2:27.51; Brownová (USA) — 2:28.33; Teskeová (NSR) — 2:29.02; Mayová (Írsko) — 2:29.33.

JÁN KACVINSKÝ

v Indii bežným javom. Niet takmer dňa, aby niekde nezhorela žena. Až na to, že sa dnes nepoužíva pomenovanie sati. Bezmalá každý deň sa objavujú v novinách správy, ktoré napríklad informujú, že „16-ročná vydáta žena z Samayapur spáchala samovraždu, poliala sa naftou a upálila sa ...“

Každý deň — samovraždy, vraždy kvôli venu. V r. 1980 zaznamenali 394 vrážd kvôli venu, ale odhaduje sa, že ich bolo aspoň 10-násobne viac. Nari Raksha Samiti, jedna zo ženských organizácií v Dilli, dostáva informácie o dvoch takýchto vraždach týždenne a o vyše sto vyhľávkach vrážd mesačne.

Celá vec sa odohráva vždy podľa tej istej schémy. Najprv, po vyplatení vysokého venu, o ktoré sa jednali rodičia mladuchy a ženichu, dievča vydajú. Je neštastím mat ľecuru, lebo ženich zahľadený do svojej budúcej veľkej kariéry, môže si zaželať hoci aj 100 000 dolárov. Potom, po roku alebo dvoch predkladajú sa dodatočné želania. Žiadajú prátku alebo hodinky pre ženichu. Mladá vydatá žena je pod neučistým nátlakom. Nemá zmysel

oznámiť to policii. Tá sa nezaoberá takýmito vecami a aj bez toho má roboty neúrekom.

Ked' od svadby uplynie rok, sťažnosti ohľadne vena sa neprijímajú, končí sa právne povolená možnosť intervencie. Žena sa nemôže vrátiť do rodičovského domu. Po prvej, predali ju mužovej rodine, po druhej, svojim návratom by zmenšila šance na vydaj ešte slobodných sestier. Ani rozvod nie je možný. Východiskom je smrť: samovražda alebo vražda. Vtedy sa pred mužom otvára cesta k novému manželstvu a teda i ďalšiemu venu.

V Dilli zaznamenali v r. 1980 90 prípadov úmrťí vydatých žien. 81 prípadov nevyšetrovali pre nedostatok dôkazov. Vedľa hlavného svedoka nežije a zamiešaní do prípadu mŕtvia.

Sme tiež ľudskými bytosťami, nepovažujte nás teda za odlišný druh — volá preseďkynia vlády Indie Indira Gándhiová. Ale nikto ju nepotúva. Čindické ženy horia nadalej: na hraniciach alebo v kuchyni. Ostáva im iba jedno: nádej na ľahšie obrodenie v nasledujúcom živote. Ovšem, pokiaľ to je nádej,

(Podľa Die Zeit)

SATI '83

Ovdovela, keď mala štrnásť. Jej muž umrel vo veku 64 rokov. Vydať sa za neho ako malé dievčatko — na indickom vidieku je to bežné. So svojím mužom žila týždeň. Teraz, keď umrel, chystá sa na sati: kladie si na kolenach hlavu mŕtveho, aby mohla spolu s ním zhorieť na hranici. Zdá sa, že niet sily, ktorá by ju odviedla od tohto zámeru, vtom jej cestu k hranici zastupujú rodičia a obsypávajú ju smelami. Nečistá žena nemôže podstúpiť sati. Od tejto davile žena bude žiť ďalej. V súčasnej Indii význam sati, čiže palenia vdov, od r. 1829 právne zakázaného (Anglia), ktorí níčomu nerozumeli" vydali zákaz, opäť stúpa. Pôldruha storočia po zákaze Rádzasthán je tvrdzou sati. Ospevovali ho od stredoveku, a na muroch tvrdze vidieť vytlače-

Popoluška

DOKONČENIE Z MINULÉHO ČÍSLA

Kto bol radšej ako knieža, keď našiel čievčku? Hned poslal svojich najvernejších vojakov po okolitých zámkoch hľadať dievčinu, ktorá tú čievčku stratila. Keď nič nenašli, pobrali sa hľadať po dedine z domu do domu, ale nikde nenašli dievča, čo by mohlo obúť stratenú čievčku. Všade pochodili, ale darmo, až naostatok prišli aj k nášmu horárovi a sputujú sa macochy, či má dievčenie.

— Mám, jednu, — odpovie tátó, lebo pred chvíľou Popolušku na pôjd pod koryto schovala, aby ju vojaci nevideli.

Vojaci hned kážu privliecť macochinu dievku, žebý si obula tú čievicu. Keď macocha videla, že je čievica maláčka, odrezala chytrou v kuchyni dcére kus päty, zalepila ju mastou zo živého striebra, obviazala a potom dcéru priviedla. Vojaci probujú a hľadajú dcéru topánku horko-fažko obula. Nevidelo sa im, že majú takú špatnú zaviesť kniežatú, ale čože robiť? Topánku obula a matka dievku hned vystrojila, nuž museli ju vziať.

Popoluška zatiaľ na pôjde pod korytom žalostne plakala.

Keď ju počul kohútik, zaletel do pitvora a zakikiríkal:

— Pekné dievča pod korytom a pluhavé v čievici!

Stará ho hned vyhnala:

VESELO SO ŽIVOTOM

Ernest prišiel domov s velikánskou hrčou na čele.

— Ach, ja som to vedela! — založila rukami mama.

— Co si vedela?

— Ze tvoje kamarátsvo s Peterom sa ináč neskončí.

— Nuž, to je teda smutné, ma-mička!

— Co je smutné?

— Ze si to vedela, a predsa si ma nevarovala!

— Tento kohútisko mi vždy toto kričí! Heš von, heš!

Vojaci sa divili, čo to za kohúta má, ale stará ich ošudila:

— Ach, veď to mu chlapci jazyk podrezali a naučili ho iba toto kričať.

Ked' viedli macochinu dcéru do koča, kohút zase zakričal:

— Pekné dievča pod korytom a pluhavé v čievici!

— A kdeže máte to koryto? — spýtali sa kohút zase svoje nôti:

— Pekné dievča pod korytom a pluhavé v čievici!

Vojaci už nebrali vec na žart.

— A kdeže máte to koryto? — spýtali sa dievky. A tá vyhľkla:

— Nuž kdeže by bolo? Na povale.

Darmo tajila macocha, že koryto nemá, lebo sa jej rozstiepilo, vojaci hned vybehli na povale, vidia tam koryto, zdvihnú ho a nájdú pod ním uplakané dievča. Naskutku macochimu dievčatu topánku vyzuli a krásnej Popoluške ju obuli.

Ako tú špatu vyzuli, vidia, že pod obväzom má kus päty odrezanej a od bolesti na raty kričí. Ale Popoluške bola čievčka ako ulia.

— No, — vravia vojaci, — ty si tá, ktorú náš pan hľadá a nie iná.

Darmo sa macocha durdila ako morka. Popolušku zaviezli do zámku a knieža hned vystrojil svadbu a veselie. Aj otca pojala Popoluška do zámku a tam si všetci šťasne žili a bolo im dobré.

Podala ELENA CHMEĽOVÁ

(Slovenské rozprávky, hádanky a rešomvanku, vyd. Mladé Letá, Bratislava 1983)

Aká si mi krásna

Aká si mi krásna,
ty rodná zem moja!
Krásne i tie hory,
kol' teba čo stojas;
krásne i to nebo
nad tými horami:
žehnám ťa, vítam ťa
vďačnými slzami.

Ty hora zelená,
čo šumiš nado mnou,
jak bys' mi nôtila
piesenkou čarovnou;
ty úboč zakvitlá
divými ružami:
žehnám ťa, vítam ťa
vďačnými slzami.

A ty Váh, biely Váh,
potoku môj hôrny
čo sa tak ligotás
ako pas strieborný;
vy brehy porastlé
bielymi brezami:
žehnám vás, vítam vás
vďačnými slzami.

Rozkošné doliny,
v dolinách roviny,
vy moja kolíska
i mojej rodiny;
roviny posiate
drobnými mestami:
žehnám vás, vítam vás
vďačnými slzami.

A ty ľud premilý,
čo orieš na stráni,
tvoje nech mozole
ruka božia chráni,
a nech fa poteší
lepšimi časami:
žehnám ťa nastokrát
mojimi slzami.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje jednu z najznámejších talianskych herečiek, svojho času vifazku v súťaži krásy. Vystupovala v desiatkach talianskych a zahraničných filmoch. K najznámejším patria: Traja cudzinci v Ríme, Krásny Antonio, Dievča s kufrikom, Staroba, Ružový panter, Rocco a jeho bratia, Osem a pol, Gepard, Hviezdy veľkého voza, Profesionáli, Červený stan, Stratené komando a ďalšie. Napíšte nám jej meno a pošlite do redakcie.

V Živote č. 304/83 sme uverejnili snímku Harolda Lloyda. Knihy vyžrebovali: Helena Markovičová z Hodonína, František Klukošovský z Krempach, Czeslaw Lenart z Pekelníka a Jana Budzová z Čiernej Hory.

Vnuk: Dedko, a nebojte sa v noci strážiť na tej stavbe?

Dedko: Bojím sa, Ferko, bojím. Až dovedy, kym nezasím.

* * *

— Co si zasa narobila Katka?
Prečo máš obviazaný prst?

— Pichla som sa ihľou.
— Pichla? Ved' som fa nepočula plakať...

— Nepklakala som. Myslela som si, že doma nikto nie je.

* * *

— Betka, Betka! Prečo prichádzas každý deň neskoro do školy? Nemáte doma budík?

— Máme, — vzdychnie Betka, ale zvoní vždy vtedy, keď spím...

* * *

Janko sa vrátil zo ťkoly a hned vo dverách hrdo oznámil:

— Dnes som odpovedal prvý!

— A čo sa ťa pani učiteľka sputovala?

— Ze kto rozbil sklo na dverach.

* * *

— Prečo odletajú vtáci do teplých krajin, Petrík?

— Lebo pešo by im cesta trvala dlho, prosím.

PAVOL ORSZÁGH HVIEZDOSLAV

Povieva vánok

Povieva vánok... nie je to vánok,
ne je to s kvietím hrajúci švist,
ale skôr vietor, ach, vietor, vietor,
čo trhá, ráňa stromový list.

Dlho sa bráni, chúľa, to listie,
túli sa k vetve, objíma mať,
šelestí, prosí o život — nikde
sa takto dobre nebude mať.

Selesti, prosí: O, ešte začas,
chvíľočku ešte pozohvieť ráč!
Slniečko príde — kto sa s ním zahrá?
I hviezda zletí — nač zletí, nač?

I hviezda zletí s kališkom rosy,
s jablkom zlatým slnce — lež nač,
keď nás tu nieto?... Vtom zhučal vietor:
list pŕchne ako splašená vtač.

A neviem, neviem, kam sa prv pozrieť
a komu prvý venovať žial:
či hniezdu, čo tak odrazu spustlo,
či letu, čo tam uháňa v diaľ?

MILÉ DETI!
Všetky ročné obdobia sú krásne, každé z nich má svoje čaro. Mala ich aj už pomaly sa končiacia kalendárna jeseň. Jej posledný dych

Byl jeden chudý tkadlec a mél syna Honzíka. Lidé o ném říkali, že je trochu přihlouplý. Přišla drahota a neměli co jíst. Aby se z té bidy vytrhli, otec chtěl prodat plátno, co jim ještě zbylo, aby měli na živobytí, ale málo mu dávali.

Honzík povídá: „Táto, půjdou sám a já to plátno prodám!“ „No tak jdi,“ řekl tátá, „ale Honzo, to ti povídám, kdyby někdo tuze smlouval, nebo ti nechtěl zaplatit, tak plátno neprodávej!“

Honzík šel, pochodiil po vesnicích, ale neprodal nic. Vracel se domů, byl ušly a sedl si za jednou vesniči u rybníčka pod starou vrbovou. Byla už celá dutá a popraskaná. Honzík se na ni díval a najednou mu jí bylo líto, že je tak seslá. Povídá jí: „Ty bys také potřebovala kus plátna, abys měla aspoň na košíli!“ Vítr hýbal větvemi, Honzovi se zdálo, že vrba přikyvuje. „No dobrá, tak já ti tu plátno nechám, brzy bude zima, aspoň ti bude tepleji,“ řekl Honza vrbe a hned kolem ní ovinnil plátno. „Ale na zítra mně uchystej peníze, já si pro ně přijdu!“ A zase se mu zdálo, že vrba přikyvuje.

Přijde domů a tátá hned na něj:

„Prodals?“
„Prodal, tátó,“ řekl Honza.
„A kde máš peníze?“

„I milý táto, nic mi nedali, až prý zítra.“ Tátá se rozlobil a povídá: „Já ti dám zítra, hned přijdeš pro peníze, nebo přines plátno!“

Honzá se lekl, sebral se, šel zase k té vrbe a povídá: „Milá zlatá, tátá se zlobí, musíš prý mi dát peníze hned.“ A vrba nic.

Honza se dohrál a vykřikl: „Tati ty mi takhle odplácíš? Chtěla bys na košíli zadarmo? Holečku, to nejde, my máme sami bidu! Dej sem peníze, anebo vrát plátno!“ Ale plátno už bylo pryč, někdo si je vzal. Třikrát tak Honza spustil na vrbovou, ale ta jen tiše kývala větvemi. Konečně se rozlobil, proč bych já měl pro tebe od tátý dostat, a popadl se s vrbovou do křížku. Vrba byla stará, celá ztrouchnivělá, jak ji Honza chytal, zápraskalo to v ní a najednou ležela na zemi. Honza se podivil dolů ke kořenům, vidí tam hrnec a v něm plno tolarů a dukátů. Popadl ho a povídá vrbe: „Vidíš, přece jsi zaplatila, však já bych doma dostal.“

Přišel domů, tátá už čekal a hned na Honzu: „Tak co, zaplatili ti?“ „I dost se osívali, ale přece mi zaplatili a dobře, podívejte se, co jsem utřítil, co nesu peněz!“

Táto mohl na penězích oči nechat, tolik tolarů a dukátů neviděl, co byl živ. Koupili si pěknou chalupu, příkoupili polí a dobytku a Honza si vzal selskou deceru. Měli hlučnou svatbu, hodně při ní rozdávali, já přišla naposled, a mně dali velký bochník chleba, celý týden jsme ho i s rodinou jedli.

JIRÍ HORÁK.

EVA KOPÚNKOVÁ

JESIENKA

Tašli húsky k juhu,
vzali sebou dúhu.

Uzimenná jeseň volá:
Vietor zobrať teplo z poľa!

Bim-bam, bim-bam, bom,
zvoní modrý zvon.

Zašepkali šípky v chyži:
už nám vetrík neublíží!

Usmiali sa sedmokrásky:
Nerozstrapatí nám vlásky!

Len jesienka plná krásy
s vetrovom tiškou rozpráva si.

Kým nastúpi pani Zima,
všetky lúky vyobjíma.

ČAS SVETROV

Nuž a máme po lete. Bez svetra sa už nezaobideme, je tu teda čas na páranie, farbenie a prerábanie.

Najlepšie urobíme, ak si upletieme jeden veľký, dlhý zapínaný sveter, v ktorom bez problémov budeme chodiť po celú jesennú a zimu a snáď aj na budúcu jar. Bez problémov, lebo taký typ svetra sa hodí ku všetkému, čo denne nosíme, k nim i k všetkým sukňam s volánikmi. Ale to ešte nie je všetko — taký sveter je vhodný pre celú rodinu, lebo si ho môže obliecť otec, matka a vyrastené deti. Teda pletieme univerzálny a prechodný sveter.

Strih jednoduchý, žiadne výstrihy okrem toho pri krku, lebo vlna má tú vlastnosť, že vždy bude priliehať. Dokonca ani záložka pri zapínaní nie je nevy-

hnutná, lebo sveter je sám o sebe dosť hrubý a nevyžaduje si žiadne zosilnenie (práve tak, ako sveter na našej snímke). Rukávy sú naďalej všité pod ramenami a dolu zúžené, aby nepadali, keď ich vytiahneme, čo je teraz moderné; tie z nás, ktoré vedia dobre pliesť si môžu zvoliť raglán. Pri krku úzky golier, veľmi často stojatý. Pravda, že je to jednoduché?

Kedže sveter má byť univerzálny, musí byť jednofarebný, najlepšie žltobiely, sedý, béžový alebo zo zrebenej, nerovnej vlny. Vtedy aj pri jednoduchom pletení vyjde zaujímavý vzor.

Zo vzorov najvhodnejší je obyčajný jerseyový alebo anglický, ale na ten, žiaľ, je potrebné ovela viac vlny.

AKO ODDIALIŤ STAROBU

Niekto vedci sa pridŕžajú názoru, že oddialiť starobu a predĺžiť si život možno pomocou obmedzovania sa v jedení, znížením spotreby kalórii na jednu tretinu, avšak pri dodržaní obsahu všetkých potrebných látok. Noviny New York Times sa

odvolávajú na pokusy so zvieratami a pišu o predpokladanej možnosti predĺžiť život človeka o štyridsať až viac rokov. Experimenty na Univerzite v Texase dokázali, že obmedzovanie sa v jedle (nie však hladovanie) je účinné, ak sa s ním začne už v strednom veku. Napríklad pri pokusoch, kedy zvieratám zmenšovali spotrebu tuku i kalórií, sa objavil obranný účinok proti srdcovocievnym ochoreniam.

KÝM DIEĽA DOSPEJE

NESTRAŠME

Pri výchove detí si rodičia často pomáhajú strachom a ani si neuvedomujú, že môže to mať väčné následky pre psychicke zdravie dieťaťa.

Vychovávanie detí strašením je nerozumné a má zlé následky. Žiaľ, ešte často sa používa. „Neotváraj dvere, lebo ta bubák uchytí.“ „Keď nás budeš hnevať, pôjdeš k doktorovi“ atď., atď. Dospelí majú v tomto prípade neobmedzené množstvo nápadov. Strašia teda deti tmavou izbou, injekciou, chrobákm, komínarmi atď., atď. Dieťa nie vždy odlišuje pravdu od žartu a keďže verí rodičom, začína sa báť všetkého. Stáva sa nedôveričné, bojazlivé, nesmelé a nešťastné. Nezabúdajme, že strašenie dieťaťa nie je žiadna pedagogická metóda. Dieťaťu možno iste veci vysvetliť, inokedy mu treba výrazne niečo zakázať, ale nikdy neslobodno dieťa strašiť. Keď ho strašíme, dosiahneme poslušnosť a zdanlivú istotu, že sa dieťa nedostane do nebezpečnej situácie. Lenže na druhej strane ničime u dieťaťa odvahu, iniciatívu, snahu po poznáni a získavaní skúseností, ktoré sú tak nevyhnutné pri formovaní osobnosti mladého človeka.

TĚŽSÍ JSOU LEPSÍ?

Výzkumné práce nad dvojčaty potvrdily, že vlivy, jimž je plod vystaven v těhotenství, mohou silneji než geny rozhodovať o pozdějším rozvoji lidské psychiky. Například ty z jednovaječných dvojčat, jejichž porodní váha byla nižší než druhého dvojčete, rozvíjely se pomaleji psychicky a byly vystaveny větším emocionálním šokům.

TAKÝ JE ŽIVOT

Statistici vypočítali, kolko práce v domácnosti vykonáva žena, ktorá sa stará o manžela a dve deti. V priebehu roka umýva 18 000 nožov, vidličiek a lyžíc, 13 000 tanierov, 6 000 šálkov a 3 000 hrncov a panvic. Ale nie len umýva, ale aj vyťahuje z kredencia, ukladá na stole, upratuje a týmto spôsobom — podľa výpočtov — prenáša tarchu 5 ton. Pomocou zvláštnych zariadení odmerali vzdialenosť, ktorú prekonáva gazdinká za deň. Ak rodina býva v dvojizbovom byte, gazdinka priemerne robí denne 10 000 krokov. Ak k tomu pridáme ešte nákup, ročne prekonáva trasu okolo 2 000 km. Vo vidieckom gazdovstve množstvo práce gazdinky prudko stúpa.

Chvíle hrôzy prežili zhromaždení na popoluďajšej pobožnosti v katedrále na Tumskom ostrove vo Wroclavi. Najskôr počuli zvuk motora a potom uvi-

deli ako do katedrály vchádza auto Zaporozec, ktorého vodič vykrikoval, že je božím námesníkom a prišiel na stretnutie s kardinálom. Obyvateľa Wroclavi, ktorý spôsobil túto nekaždodenú udalosť, zneškodnili a odovzali M.O. Po vyšetrení ho odvezli do psychiatrickej nemocnice na vyšetrenie.

Obyvateľka Los Angeles, majiteľka šiestich luxusných automobilov, za niekoľko rokov získala výše pol milóna dolárov rodinných prídatkov na 49 neexistujúcich detí. Odsúdili ju na 7 rokov väzenia.

Šťastie chápané vo veľmi skromnom význame, to je po hoda myseľ, spokojnosť, bez starostnosti, istota, zajtrajšíh úsmiev života. (Platon)

Ako blhy skáču myšlienky z človeka na človeka. Ale všetky hryzú. (S.J. Lec)

VIŠ, ŽE...?

NEOBVYKLY ZPŮSOB využívaly úřady státu Oregon v USA. Zhotovily seznam řidičů, kteří jsou známi jako milovníci řízení automobilu ve stavu opilosti. Podle tohoto seznamu jejich vozy dostaly červené tabulky s poznávacím číslem. Díky tomu bude možné rychle zjistit, s kým se má na silnici co dělat, a snad se vyhnout nehodám.

KUCHAŘSKÉ KNIHY jsou na celém světě stejně oblíbené jako detektivní romány. V některých najdeme nesmírně originální rády. Jedna z nich se stala best-sellerem ve Spojených státech. Její titul zněl: „Jak uvařit pro hosty, aby víckrát nepřišli“.

ZO STARÉHO KALENDÁRA

TO DIEVČA, ktoré sa v tomto mesiaci narodi, seba prečerňuje, preto sa jej často zle vodič; najviac je zaľúbené do vojakov a do lovčov; mnohí chodia s ním, ale len jeden dostane jeho srdce a toho život v búrkach života osladí.

TEN MUŽ, ktorý sa narodil v tomto mesiaci, chytrá sa zaľúbi do každej peknej tváre a pekných šiat; je náruživý lovec a aj bez pušného prachu dosť capov zastrelí; ako vojak je rovnako nebezpečný pre nepriateľov ako aj pre dievčence, a je k tomu výborný tančník; ktorú si chce vziať za ženu, najprv sa o nej všetko dozvie a spokojne

Existuje veľa prírodných prostriedkov na osvieženie a ošetrovanie pleti, ktoré sa už nepoužívajú.

Oveľa jednoduchšie je siahnuť po tuby a krabičky s hotovými preprátkami, ale či je to zdravšie? Odporučame vám radšej využívať vyskúšaných kozmetických prípravkov zo záhradky.

Začnime od mrkví, ktorej šťava zjemňuje pleť: pre suchú pleť odporúčame masku z 1 lyžičky šťavy a 1 lyžičky sladkej smotany, alebo 2 lyžičiek šťavy, 2 lyžičiek homogenizovaného tvarohu a 2 lyžičiek sladkej smotany. Môžeme tiež natrieť každú pleť samou šťavou, ale vtedy ju necháme na tvári iba krátka, až ľahko vyschnie, potom umyjeme tvár ibišom lekárskym (bylinky zalejeme vlažnou vodou a necháme niekoľko hodín stáť). Je to veľmi osviežujúce, ale nemôžeme to robiť častejšie ako raz na dva týždne, keďže mrkvová šťava farbi. Nasledujúci týždeň odporúčame nahradíť mrkvovú šťavu uhorkovou šťavou, ktorá je vhodná pre každú pleť, zjemňuje a výborne osviežuje. Uhorkovú šťavu nemusíme z tváre zmývať iba na vysýchajúcnu pokožku naložiť trochu krému. Ak si chceme urobiť uhorkovú masku, pridáme do šťavy trochu smotany alebo si jednoducho položíme na tvár samu dužinu. Neodporúčame uhorkové kolieska, keďže rýchlo vysýchajú, a preto sú sú príliš užitočné.

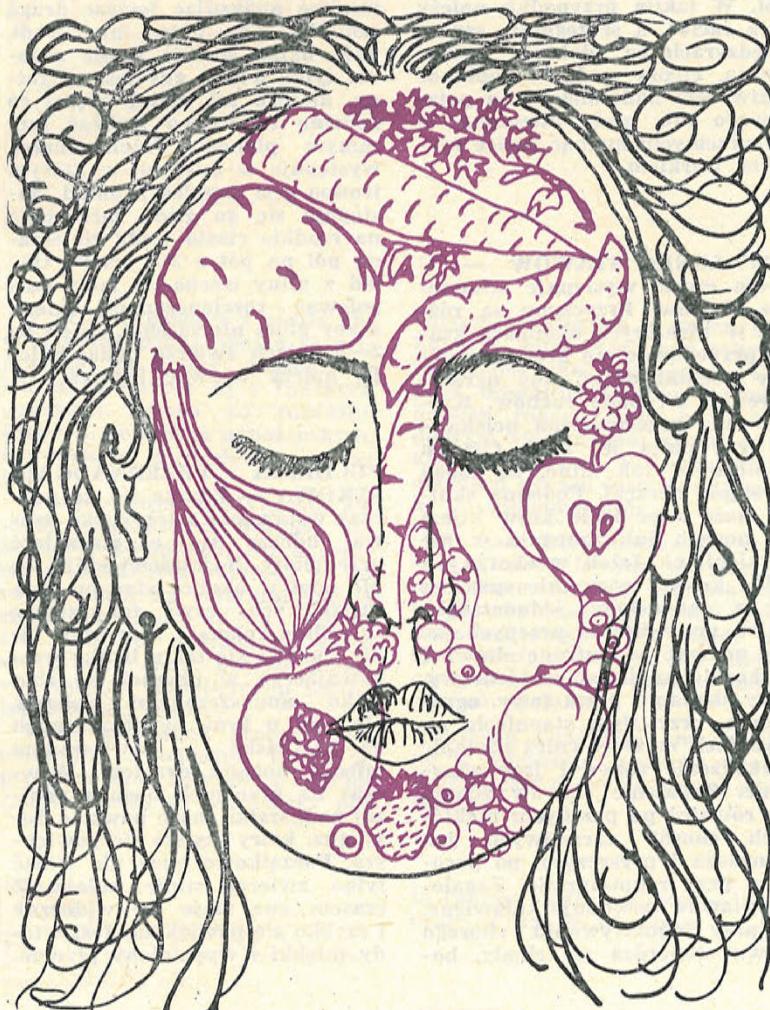
Zo zemiakov si môžeme pripraviť výbornú masku pre normálnu a suchú pleť. Za týmto účelom uvaríme priemerne veľký zemiak v šupke, po uvarení očistíme, rozmliaždime a vymiešame s lyžičkou jedlého oleja a jedným žltkom. Tú istú zmes odporúčame aj na krk — necháme ju na krku pod impregnovaným plátnom alebo elastickým obvázom pol hodiny. Vodu, v ktorej sme uvaríme zemiak môžeme dobre využiť na ošetroenie rúk zničených prácou. Za týmto účelom nalejeme vlažnú vodu do vysokého pohára a možime ruky 5 až 10 minút.

Pre ošetrovanie pleti môžeme tiež využiť zelený hrášok. Trochu ho povaríme, rozotrieme a ak máme normálnu pleť, rozriedime jedlým olejom, ak mastnú — pridáme trochu zemiakovej múčky, aby sme zo zmesi mohli urobiť masku. Pre mastnú pleť odporúčame aj paradajkovú dužinu s

KRÁSA ZO ZÁHRADKY

ZACHOVAJTE SI

Z RECEPТОV STAREJ MATERE

Kresba: A. Fedaková

malým množstvom zemiakovej múčky; dáva pleť prijemnú farbu, ale pozor, niekedy vyskúšajte výrakky, preto ju pred použitím musíme vyskúšať za uchom.

Spojenkyňou krásy je aj petržlenová vŕňa: 1 lyžicu nadrobno pokrájanej petržlenovej vŕňatí zalejeme pohárom vriacej vody, prikryjeme, po vychladnutí odcedíme a máme výbornú tekutinu na umývanie tváre, ktorá zjemňuje každé podráždenie, odporúčame na pehy a flaky. Petržlenový koreň je tiež výborným kozmetickým prípravkom. Napr.

svetlé alebo šedivé vlasy bývajú niekedy nažlté, najmä po trvalej; odporúčame, aby ste vtedy vypláchali vlasy vo vývarze z dvoch koreňov petržlenu uvarených na mäkko v 1/2 litra vody. Vlasy dostanú peknú, šedú farbu. Avšak do tohto vývaru radíme pridať pre odstránenie neprijemnej vône vývar z puškvorca (lyžica puškvorca na pohár vody).

Môžeme tiež použiť cibuľu a chren. Mierne upečenú, mäkkú, teplú cibuľu položíme na výraku a necháme ju pol až dve hó-

diny. Z postrúhaného chrenu robíme chrenový oct, ktorý spevňuje a zjasňuje pokožku. 2 lyžice postrúhaného chrenu zalejeme 3/4 pohára 5-percentného octu: o dva týždne oct je hotový. Lyžicu octu dávame do pohára vody a týmto prípravkom umývame pleť.

Jablká sú tiež veľmi dobré. Robíme z nich napr. pleťové masky pre mastnú pleť z kyslých jabĺk napr. antonoviek. Pleťovú masku môžeme urobiť len z jablkovej dužiny, alebo z vrchovatej lyžice dužiny s lyžicou vaječného snehu. Môžeme tiež urobiť komplikovanú zmes: jablková dužina, sneh a lyžička zemiakovej múky. Vhodná je tiež kožka z jabĺk a jaderníky. Kožky a jaderníky z jedného jabĺka zalejeme nepríliš plným pohárom vlažnej, prevarenej vody a po niekoľkých hodinách touto tekutinou umývame mastnú pleť, pomocou huby natrieme tiež celé telo.

Na pretieranie tela výborný je tiež jablkový oct, ktorý robíme následovne: pozostatky z jabĺk dáme do jeden a pol litrového pohára (stačí nám dlhšie) a zalejeme vodou tak, aby boli prikryté. Pridáme lyžičku cukru, uzavrieme pohár nepríliš tesne a keď po niekoľkých dňoch oct je hotový, nalejeme ho do fláše. Vydrží dlho.

Našimi spojencami je aj iné ovocie, napr. záhradné jahody, maliny, marhule, broskyne, ktorých dužina — bez prídatkov — je vhodná pre normálnu a s prídatkom sladkej smotany pre mastnú pleť. Lesné jahody (nezbudajme, že môžu spôsobiť výraku) odporúčame so smotanou pre normálnu pleť, zasa pre mastnú alebo miešanú pleť samotné jahody. Biele a červené ríbezle rozmačkané s trochou zemiakovej múky sú veľmi dobrou pleťovou maskou pre mastnú pleť. Taký istý význam majú čučoriedky. Čučoriedky so smotanou sú vhodné pre normálnu pleť najmä z rozšírenými cievami.

Pre každú pleť odporúčame dužinu z mäkkej hrušky, ale keď uschne musíme ju umýť ibišom lekárskym, alebo ľanovým semenom (lyžičku semienok na niekoľko hodín zalejeme pohárom vody). A vobec radíme, aby ste si večer pretreli tvár ovocou dužinou, umyli teplou prevarenou vodou a natrili krémom.

JEDOVATÉ RASTLINY (2)

V listnatých lesoch, na skalnatých svahoch, v roklínach a v údoliach ojedinele rastie skopolia kranská — poľsky Lulecznica kraińska (Scopolia carniolica Jacc.), 30–60 cm vysoká trváca bylina s jednoduchými striedavými listami. Koruna kvetov je trúbkovite zvončekovitá, vnútri matne olivovo-zelená, zvonku tmavá hnedomialová. Pochádza z juhu Álp (Krásno). U nás je chránená. Rastlina obsahuje jedovaté alkaloidy — hysocynamín a málo atropín. Prítomný skopolamín tlmi vzruchy nervového pôvodu, vyvoláva pocit ospanlivosti a únavy.

Smutne preslávenou rastlinou je boleholo škvrnité (Conium maculatum L.). Na často až dvojmetrovej dutej osi sú purpurové škvrny. Celá rastlina páchnie po myšácime. Má množstvo drobných kvietkov v súkvetí a z nich dozrevajú drobné plody. Hlavnou jedovatou látkou je konín, ktorý má podobné účinky ako známy jed indiánskych šípov — kurare. Pôsobí na motorické nervstvo, zapričinuje obrnenie miechy a tým smrť. V starom Grécku konín používali pri popravách. Na smrť odsúdený Sokrates musel za prítomnosti svojich žiakov vypíti pohár jedu pripraveného z tejto rastliny.

Pokračovanie na str. 21

BRIGITA MAYERHOFFEROVÁ

**LEKARZ
WĘTERYNARII**

OB. W.C. ZE SPISZA INTERESUJĄCYM CHOROBY KOŃCZYNA BYDŁA, KTÓRE GNĘBIA JEGO PRZYCHÓWEK.

Z góry trzeba zaznaczyć, że choroby kończyn u bydła nie mają tak wielkiego znaczenia jak u koni, odbijają się jednak na ogólnym stanie zdrowia i na mleczności krów. Objawem choroby kończyn jest zawsze kulawizna. Aby dokładnie ustalić przyczynę kulawizny należy obejrzeć całą racice, a szczególnie szparę międzyraciczną dobrze wymyć czystą, cieplą wodą i opłukać roztworem nadmanganianu potasowego lub wodą utlenioną — po przemyciu owinać racice czystym workiem.

do lecznicy. Czasem następuje przerwanie wiązadła w szparze międzyracicznej. Zwierzę wtedy silnie utyka. Przy oglądaniu racice widać w szparze strupy i sączącą się krew, przy czym dotykanie ich sprawia zwierzęciu ból. W takim przypadku należy całą racice, a szczególnie szparę międzyraciczną dobrze wymyć czystą, cieplą wodą i opłukać roztworem nadmanganianu potasowego lub wodą utlenioną — po przemyciu owinać racice czystym workiem.

ZAPALENIE STAWÓW — Ubydła często występuje schorzenie stawów. Przyczyny są różne. W niektórych okolicach kraju przywiązuje się krowom między nogami dragi, aby ograniczyć im swobodę ruchów. Krowa taka przestraszona ucieka — a drag obija jej nogi. Czasem odbicia są tak silne, że mogą wystąpić obrzęki. Podobne skutki może mieć bicie krów kijem po nogach lub rzucanie w nie kamieniami. Jeżeli w oborze jest kilka krów i wszystkie spuszczają się z łańcuchów jednocześnie, łatwo może któraś przepychając się uderzyć w futrynę drzwi i uszkodzić sobie staw biodrowy. Przy skakaniu przez rowy, ogrodzenia, przy złym stąpieniu na wybojach może również nastąpić uszkodzenie stawu i jego zapalenie. Zapalenie stawów zdarza się również po przebyciu niektórych chorób zaraźliwych jak bruceloza i pryszczyca, po porodzie, przy reumatyzmie. Zapalenie stawów powoduje kulawiznę, a przy obmacywaniu chorego stawu stwierdza się ciepły, bo-

lesny obrzęk. Na obrzękle stawy należy zrobić okład ściągający. Kawalek czystego płotna zwilża się roztworem sporządzonym z tabletek ALSCET lub wodą zmieszana pół na pół z 3% octem i przykłada na obrzękłe miejsce ściągając jeszcze drugą szmatką, aby okład nie spadł. Taki okład spełnia swoje zadanie tylko wtedy, gdy jest wilgotny, dlatego też mniej więcej co godzinę trzeba go zwilżać tym samym płynem. Jeżeli obrzęk występuje w miejscu, w którym trudno jest przyłożyć okład, następuje się go gliną rozrobioną na rzadkie ciasto wodą zmieszana pół na pół z 3% octem. Okład z gliny trzeba co jakiś czas polewać rozcieńczonym octem, aby gлина nie zaszchła. Jeżeli po 2–3 dniach zwierzę nadal kuleje, należy wezwać lekarza.

PUCHLINA PRZEDNADGARSTKOWA — Zdarza się, że podczas wstawania z legowiska krowa uderza się o otaczające przedmioty. Najczęściej obija sobie nogi w okolicy stawów nadgarstkowych, czyli tak zwane „przednie kolana”. Stłuczenie takie spotyka się też u bydła przebywającego w oborach ze zbyt nisko umieszczenymi żłobami, albo też u krów wypuszczanych na pastwisko z zawieszonym między nogami drągiem. Wówczas na przednich nogach poniżej nadgarstka może powstać duży guz, który szybko się powiększa. Początkowo guza nie widać tylko zwierzę silnie kuleje. Z czasem guz staje się widoczny i szybko się powiększa. Jest wtedy miękki i wypełniony płynem.

Po pewnym czasie guz twardnieje, zwierzę przestaje kuleć, ale trudno mu kłaść się, wstawać i chodzić. Leczenie polega na operacyjnym usunięciu guza.

ZWICHNIĘCIA I ZŁAMANIA — mogą powstać u bydła przy przeskakiwaniu przez przeszkody jak ogrodzenia lub rowy, po potarciu przez pojazdy, wskutek poślizgnięcia się lub przewrócenia. Jeżeli kulawizna trwa doro 1–2 dni, należy zwierzę umieścić na miękkiej ściółce, a na chory staw zrobić okład ściągający jak podano już wyżej i co godzinę go polewać, żeby był mokry i zimny. Po 2–3 dniach zmienia się okład na rozgrzewający — kawalek suchego płotna przeznaczonego na okład skrapia się obficie spirytusem i obwiązuje nim chory staw. Jeżeli zwichnięcie jest zadawnione należy udać się do lekarza. Przy złamaniu kości zwierzę nie opiera się na chorej nodze, która zwisa bezwładnie. Zwierzę takie przeznacza się na ubój, jeżeli jednak jest to bardzo cenna sztuka trzeba wezwać lekarza, który orzeknie czy złamanie w ogóle nadaje się do leczenia i pozwoli jak dalej postępować.

ZANOKCICA — Jest schorzeniem podobnym do „zastrzalu” u ludzi. Przy zranieniu rogu racice zarazki z łatwością dostają się do uszkodzonej puszki rogowej. Uszkodzenia powstają wskutek chodzenia po kamieniach oraz po nastąpieniu na ostry przedmiot. Zarazki dostają się

ZUZKA VARÍ

CO NA OBĚD

PODZIMNÍ ZELENINA RŮŽIČKOVÁ KAPUSTA

Rozpočet: 500 g růžičkové kapusty, sůl, 2 lžíce rostlinného oleje, lžíce cukru, 1–2 stroužky česneku, pepř, lžíčka strouhané citrónové kůry, 50 g strouhaného sýra.

Kapustu vložíme do osolené a oslázené vařící vody, kde ji vaříme asi 10 minut. V rozehrátém oleji osmahneme nakrájený česnek, vyjmeme jej, do oleje dáme okapanou kapustu, ochutnáme ji pepřem, citrónovou kůrou, osolíme a dusíme asi 5 minut. Na talířích posypeme kapustu strouhaným sýrem a podáváme ji jako prílohu k masu.

KYNUTÉ KNEDLÍKY

Rozpočet pro 5 osob: 30 dkg krupičkové mouky, sůl, 1 dkg cukru, 1 dkg droždi, 3/16 litru mléka, 1 žloutek, 1/2 dkg másla; na posypání: strouhaný tvaroh, moučkový cukr, máslo na polití; ovoce.

Do prosaté, ohřáté krupičkové mouky dáme sůl, cukr, z droždi

vykynutý kvásek, vlahé mléko s máslem a žloutkem, vypracujeme tuhé těsto a dáme vykynout. Z vykynutého nakrájíme stejné kousky, naplníme očistěným ovozem (švestky, višňa, zahradní jahody, meruňky — mohou být mrażené) nebo povídly, zabalíme a dáme vyknot přikryté ubrouskem. Mezi kynutím je obráťme, aby byly kulaté. Pak je vložíme do vařící osolené vody, přikryjeme poklicí a vaříme. Po chvíli poklicí odstraníme a kneďliky obráťme. Vaříme podle velikosti celkem 5–8 minut. Vařené dívám na síto a natrhnuji vidličkou. Dáme na mísu, polijeme dobře rozškvářeným máslem, posypeme moučkovým cukrem a strouhaným tvarohem. Můžeme je též posypat strouhanou smaženou houskou a cukrem.

ŠALÁT

ZELENINOVÝ ŠALÁT

Mrkvu, zeler a petržlen uvaríme, pokrájame na plátky, přidáme na plátky pokrájanou cibuli a zalejeme uvarenou octovou vodou. Podle chuti přidáme cukor a mleté čierne a nové kořeniny.

Týmto spôsobom môžeme pripraviť aj samostatný šalát z mrkví alebo zeleru.

MLADÝM GAZDINÁM

Pri horeniu mlieka pri preváraní zabráňime tak, že ešte do studeného dáme 1 lyžicu kryštálového cukru. Aj keď mlieko prihorí, necítit v ňom neprijemný zápach.

Ak nechceme, aby tečacie mäso pri odležaní obschlo, namočíme ho do sladkého mlieka. Pred použitím ho vyberieme a umyjeme.

Mäso pri príprave nepicháme vidličkou ani nožom, ale ho obracíme lopatkou, aby z neho nevytieklá šťava.

Sušené huby ako aj strukoviny pri uskladňovaní trochu posolíme. Nebudú červavieť. Musia sa uskladňovať v suchu.

Pri príprave múčnikov, krémov alebo iných jedál ostávajú bielky, ktoré nerozumné gazlinky často vylievajú. Urobme si z nich do zásoby bielkový nugát, pusinky, bielkové sucháriky alebo na osvieženie ovocnú penu.

Vyschnuté syry nadobudnú čerstvý vzhľad, keď ich na chvíľu namočíme do mlieka a potom usušíme.

Nadobro pokrájanou petržlenovou vňaťou (môžeme si tiež vypestovať v kvetináči) doplníme všetky vývary, zlepíme tak nielen vzhľad polievky, ale aj jej chut. Ozdobujeme ľuňou vaječné pokrmy, a vôbec ju pridávame skoro do všetkých polievok, mäsa a príloh. Nevyhnutná je pri úprave studenej misy.

OSLÁVENCOM

TVAROHOVÉ KOLAČIKY

Rozpočet pre viac osôb: 500 g krupicovej múky, soľ, 2 lyžice cukru, 20 g droždia, 1–2 žltky, mlieko, 150 g umelého tuku alebo masla.

Tvaroh: 400 g tvarohu, 1 vajce, 100 g cukru, citrónová kôra, hrozienka, vanilkový cukor.

Do preosiatej múky pridáme soľ, cukor, žltky, rozdrobené droždie a s teplým mliekom vypracujeme cesto. Potom prilejeme rozpustený tuk alebo maslo, znova dobre vypracujeme a necháme vykysnúť. Na pomúcenej doske rozvalkáme, povykrajujeme kolieska o priemeru asi 8 cm, poukladáme na vymastený plech, potrieme vajíčkom, do prostriedku dáme pripravený tvaroh a upečieme. Upečené posypeme práškovým cukrom.

wraz z brudem do zranionej racy, powodując tworzenie się ropi, która rozprzestrzenia się dalej na koronę, stawy i ściegna. Tkanki wskutek tego zamierają i powstaje martwica. Puszka rogową na racicy oddziela się i odpada. Hodowca może nie zauważać rozwijającej się choroby do chwili, aż zwierzę zacznie kulać. W szparze międzyracicznej i na koronie pojawią się zacerwienienie i obrzęk. Omacywanie lub uciskanie w okolicy racicy i korony sprawia zwierzęciu ból. Jeżeli choroba rozpoczęła się niedawno, dobrze jest przez kilka dni moczyć chorą nogę codziennie przez pół godziny w cieplym roztworze lizolu lub kreoliną (pół szklanki na 10 litrów wody) albo w silnym, czerwono-fioletowym roztworze nadmanganianu potasowego. Noga powinna być zanurzona w roztworze do połowy. Potem trzeba nogę osuszyć, wytrzeć, a szparę międzyraciczną i koronę posmarować wazelina, całą racię owinąć sporym kawałkiem czystego płótna lub dużym szerokim bandażem. Należy często zmieniać ściółkę, żeby zwierzę zawsze stało na czystej suchej i świeżej słoimie. Jeżeli po kilku dniach obrzęk nie zniknie, trzeba wezwać lekarza. Obory, w których stale pojawiają się przypadki zanokcicy, trzeba dokładnie oczyścić i wybielić lub odkaźić roztworem kreoliną (0,5 l kreolin na 10 l wody). Trzymanie zwierząt na suchej i czystej ściółce, usunięcie szkła i gwoździ z terenu, po którym chodzą — zapobiega chorobie.

HENRYK MĄCZKA

Tvaroh: Do pretretého tvarohu pridáme vajce, cukor, citrónovú kôru alebo vôňu, vanilkový cukor a dobre premiešame.

SETRÍME V KUCHYNI

PÓREK S VEJCI

Rozpočet: 600 — 800 g pórk, 8 vajec, 80 g másla, lžice hladké mouky, sůl, mletá paprika nebo pepř.

Spodní bilou časť póru nakrájenou na tenká kolečka krátce podusíme na rozpuštenej máslu. Pak ho zaprášíme moukou, mletou paprikou nebo pepřem, osolíme, osmažíme, mírně podlijeme, podusíme do zméknutí a tekutinu téměř vydusíme. Vejce rozšlehaná se solí nalijeme na pórek, lehce vmlícháme a necháme ztuhnout. Podáváme s chlebem nebo bílým pečivem.

ODPOVĚĎ:

Blúzky: Stejné jsou blúzky A-7, B-4, C-10.

Štýri obrázky: B-2, C-1, D-3.

Hviezdy o tom, čo Vás čaká v decembe

STRELEC

23. XI. — 21. XII.

V prírode nastáva v tomto období úplný pokoj, všetko sa pripravuje na zimný spánok. To isté sa prejavuje aj v ľudských povahách. Streleci sú rozvážni, uzavretí, venujú sa náboženským, teoretickým a vedeckým úvahám.

Milujú svoju nezávislosť, ale nikdy neprekročia hranice zákonov a povinností. Sú optimisticky založení a väčšinou sa im všetko darí. Sú mierumilovní a zastávajú názor: žiť a nechať žiť. Keď sú podráždení, často vedia fažko ranit, pretože podočko vystihne najčítlivejšiu stránku dotyčnej osoby.

Vedia neúnavne pracovať, sú podnikaví a odvážni. Práca je pre nich skôr športom a robí im radošť. Hodia sa pre všetky po-

volania, v ktorých sa môžu pohybovať, totiž práca bez pohybu im jednoducho nevyhovuje. Úspech dosahujú väčšinou v neskorších rokoch, keď sa k ich dobrým vlastnostiam pripoji ešte kľud a rozvaha. Vo finančných otázkach bývajú často bezstarostní a fakhomyselní.

V manželstve nemávajú veľa šťastia, obvykle ho uzavierajú dosť skoro, na čisto citovom základe, aby neskoršie mohli poznať svoj omyl. Veľa záleží od spolumažela. Ak sa so Strelecom správne zaobchádza, môže sa naň spoľahnúť.

Telesnú konštitúciu majú silnú a zdravotné poruchy majú najčastejšie preto, že mnohé preháňaju.

ta čakajú väčšie výdavky — priprav sa na ne už teraz.

KOZOROŽEC

22. XII. — 20. I.

Okrem prvého týždňa mesiaca, ktorý môže byť nie veľmi štastný, ostatok bude priaznivý. Ocitne sa v nejednej novej situácii, ale to v tebe prebudi novú energiu. Na úspechy nebude dlho čakať.

VODNÁR

21. I. — 18. II.

Radíme počkať s dôležitými rozhodnutiami na budúci mesiac, ak príliš nenáhlia. Zato je priaznivý čas na ukončenie toho, čo si začal v minulosti. Koncom mesiaca sa prekvapí neočakávané rozhodnutie niekoho.

RYBY

19. II. — 20. III.

Už začiatkom mesiaca budeš musieť prejsť skúšku dôvtipnosti a vytrvalosti. Konaj kľudne, bez paniky, drž nervy a temperament na uzde. Koncom mesiaca

BARAN

21. III. — 20. IV.

Mesiac bude priaznivý. V prvej polovici budeš mať príležitosť prejavíť iniciatívnu a dôvtipnosť v práci. Druhá polovica mesiaca prinesie priaznivý obrat v osobných záležitostiach.

BÝK

21. IV. — 20. V.

Dôležité bude systematické počítanie v začiatkých predsačzatiach, ktoré môže rýchle dovesti do konca. Koncom mesiaca sa čakajú neočakávané komplikácie. Netrať hlavu o konaj rozvážne, rýchlosť ti môže zaškodiť.

BLÍŽENCI

21. V. — 21. VI.

Máš nádej na úspech, ale buď fa to stáť hodne práce. Každý krok si dobre rozmysli. Môže

ti pomôcť priateľská rada nickohu. V rodinných vzťahoch bude to mesiac pokoja o pohody.

RAK

22. VI. — 22. VII.

V prvom týždni hrozia určité komplikácie, ale potom ti už nič nezabráni uskutočniť to, o čo sa už dávno usiluješ. Nesmieš sa dať strhnúť nepremysleným nápadom, nesúcim so sebou riziko. Ak chceš zabrániť roztržke s blízkou osobou, budť taktný a trpežlivý.

LEV

23. VII. — 23. VIII.

Najdôležitejšie budú problémy v zamestnaní, ale ukáže sa, že tvoje názory boli správne, co ti prinesie zadostučinenie. V rodine nahromadenie povinností, spojené so značnými výdavkami.

PANNA

24. VIII. — 23. IX.

Budeš veľmi zaneprázdený, ale sa ti podari nájsť čas aj na osobný život. Blízka osoba bude potrebovať tvoju účasť a pomoc v dôležitej veci. Druhá polovica mesiaca prinesie oživené spoločenské styky, na niekoľkých stretnutiach tvoja osoba vyvolá veľký záujem.

VÁHY

24. IX. — 23. X.

V prvej polovici mesiaca vyríšeš rad problémov doma aj v zamestnaní, ktoré fa to už dávno trápili. V posledných dňoch stretnieš osobu, ktorá fa okúzli; možno to bude aj ďalšia známost, ktorá bude pre teba dôležitá.

ŠKORPIÓN

24. X. — 22. XI.

Všetko dopadne dobre, ak ovládneš svoje nálady a nervy. Nebude to jednoduché, ale výsledok bude stáť za to. Druhá polovica mesiaca prebehne v znamení vlastných úspechov a cudzích fažkostí.

SAMORZĄD MIESZKAŃCÓW WSI

W dniu 20 lipca 1983 r. Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, kierując się między innymi pragnieniem zapewnienia poważnego udziału mieszkańców miast i wsi we współzadaniu i współodpowiedzialności za sprawy kraju, uchwalił ustawę o systemie rad narodowych i samorządzie terytorialnym. Ważną rolę w systemie samorządu terytorialnego wyznaczono dla samorządu mieszkańców wsi.

JAKIE SĄ ORGANY SAMORZĄDU MIESZKAŃCÓW WSI?

Organami mieszkańców wsi są: zebranie wiejskie, rada sołecka oraz sołtys. Zebranie wiejskie może powołać także inne specjalistyczne organa samorządowe i powierzyć im określone zadania.

Z CZYJEJ INICJATYWY ZWOŁYWANE JEST ZEBRANIE WIEJSKIE?

Zebranie wiejskie zwolniane jest z inicjatywy:

- co najmniej 1/5 obywateli uprawnionych do udziału w zebraniu. Do udziału w zebraniu wiejskim uprawnieni są wszyscy mieszkańcy sołectwa mający obywatelstwo polskie i ukończone 18 lat — bez względu na płeć, przynależność narodową i rasową, wyznanie, wykształcenie, pochodzenie społeczne, zawód i stan majątkowy. Nie mają prawa uczestnictwa osoby ubezwiastnowione całkowicie lub częściowo prawomocnym orzeczeniem sądu z powodu choroby psychicznej oraz osoby pozbawione praw publicznych;
- rady sołeckie;
- sołtysa;
- prezydium gminnej rady narodowej.

JAKIE UPRAWNIENIA POSIADA ZEBRANIE WIEJSKIE?

Zebranie wiejskie:

- wybiera radę sołecką i sołtysa, a także powołuje inne specjalistyczne organa samorządowe. Radzie sołeckiej przewodniczy sołtys, chyba że zebranie wiejskie wybierze od-

rębnie przewodniczącego rady sołeckiej;

- podejmuje uchwały w następujących sprawach:

- a) utrzymania, konserwacji i remontu obiektów mieszkalnych, wiejskich urządzeń socjalnych, kulturalnych i sportowych (np. świetlice, boiska) oraz w innych sprawach przekazanych do rozstrzygnięcia przez gminną radę narodową;
- b) planu zagospodarowania terenu wsi;
- c) utrzymania porządku na terenie wsi;
- d) dróg wiejskich;
- e) przeznaczenia środków bieżących w dyspozycji zebrania. Będą nimi między innymi fundusze samorządu, które składają się z wydzielonych przez radę narodową środków finansowych oraz z dobrowolnych wpłat zakładów, organizacji mieszkańców jak również z organizowanych przez samorząd przedsięwzięć;

f) czynów społecznych.

Zebranie wiejskie dokonuje rocznej oceny działalności rady sołeckiej i innych organów samorządowych. Zebranie ma również prawo występowania do gminnej rady narodowej z wnioskami o rozpatrzenie spraw, których załatwienie wykracza poza możliwości zebrania wiejskiego. Ponadto zebranie wiejskie wydaje opinie zwłaszcza w sprawach dotyczących rozwoju i funkcjonowania sieci handlowej i usługowej, komunikacji, wiejskich placówek opieki zdrowotnej i oświatowo-wychowawczych oraz wykorzystywania funduszów przeznaczonych na opiekę społeczną. Może również składać skargi i wnioski do organów administracji państowej, przedsiębiorstw i innych państwowych jednostek organizacyjnych i także do organizacji zawodowych, spółdzielczych i innych organizacji społecznych, które powinny być rozpatrzone nie później niż w ciągu miesiąca. Zebranie wiejskie opiniuje także sprawy dotyczące przeznaczenia lokali użytkowych i lokalizacji zakładów, których działalność może być uciążliwa dla otoczenia.

Zebranie wiejskie jest organem stanowiącym samorządu mieszkańców wsi, natomiast pozostałe organy jak np. rada sołecka i sołtys są organami wykonawczymi tego, co uchwalili zebranie.

JAKIE SĄ ZADANIA RADY SOŁECKIEJ I PRZEWODNICTVIA RADY SOŁECKIEJ?

Rada sołecka:

- zwolnia zebrania wiejskie, ustala projekt porządku obrad i przygotowuje projekty uchwał zebrania;
- występuje wobec zebrania wiejskiego z inicjatywami dotyczącymi udziału mieszkańców w rozwiązywaniu problemów sołectwa i realizacji przypadających mu zadań;
- współdziała z właściwymi organami innych samorządów występujących w sołectwie oraz organizacji społecznych

dla zapewnienia realizacji zadań samorządu mieszkańców oraz społeczno-gospodarczego rozwoju wsi;

- organizuje wykonanie uchwał zebrania wiejskiego oraz kontroluje ich realizację.

Przewodniczący rady sołeckiej:

- reprezentuje na zewnątrz samorządu mieszkańców wsi zwłaszcza wobec gminnej rady narodowej i jej organów;
- przewodniczy zebraniu wiejskiemu;
- o ile nie jest radnym gminnej rady narodowej, uczestniczy w jej sesjach z głosem doradczym;
- jeżeli sprawuje zarazem funkcję sołtysa, to wykonuje powierzone mu przepisami prawa zadania z zakresu administracji państowej.

Zarówno rada sołecka jak i przewodniczący rady sołeckiej (sołtys) są odpowiedzialni przed zebraniem wiejskim i mogą być przez to zebranie odwołani przed upływem kadencji. Jeżeli chodzi o radę sołecką to zebranie wiejskie może odwołać jej wszystkich lub poszczególnych członków.

Działalność w organach samorządu wiejskiego ma charakter społeczny. Kadencja rady sołeckiej, przewodniczącego rady sołeckiej i sołtysa trwa cztery lata.

JAKI WPŁYW NA DZIAŁANIA NACZELNIKA GMINY MAJĄ UCHWAŁY I OPINIE ORGANÓW SAMORZĄDU WIEJSKIEGO?

Naczelnicy gmin i podporządkowane im jednostki organizacyjne obowiązani są uwzględniać uchwały i opinie samorządu mieszkańców wsi, udzielając odpowiedzi w ciągu czternastu dni, zaś w razie zajęcia odmiennego stanowiska, przedstawić je z uzasadnieniem. Jeżeli naczelnik gminy uzna daną uchwałę lub opinię samorządu mieszkańców wsi za wykraczającą poza zakres przekazanych mu kompetencji, sprzeczną z prawem lub naruszającą istotne interesy społeczne, powinien wstrzymać się z jej realizacją i zawiadomić bezzwłocznie prezydium gminnej rady narodowej.

Samorząd mieszkańców wsi może jednak wnieść sprzeciw do prezydium właściwej rady narodowej na postępowanie naczelnika gminy, gdy harusza ono istotne interesy mieszkańców.

Prezydium rady narodowej po zbadaniu sprzeciwu samorządu mieszkańców wsi podejmuje interwencję wobec organu lub jednostki, która wydała sporne rozstrzygnięcie. W razie nieuwzględnienia sprzeciwu, prezydium rady narodowej wydaje postanowienie o wstrzymaniu realizacji tego rozstrzygnięcia i wnosi sprawę pod obrady sesji rady narodowej, której uchwała ostatecznie rozstrzyga sprawę.

GDZIE SĄ OKREŚLONE ZASADY DZIAŁANIA SAMORZĄDU MIESZKAŃCÓW WSI?

Szczegółowe zasady działania samorządu mieszkańców wsi określa statut. Statut samorządu, uchwała ogólne zebranie mieszkańców wsi. Wchodzi on w życie po zatwierdzeniu przez właściwą gminną radę narodową.

Statut powinien określać w szczególności:

- nazwę i teren działania samorządu mieszkańców (podział gminy na sołectwa dokonuje gminna rada narodowa biorąc pod uwagę naturalne uwarunkowania przestrzenne oraz istniejące więzi społeczne, a także opinię mieszkańców);
- zadania i sposób ich realizacji;
- strukturę organizacyjną (np. ile osób liczy rada sołecka);
- zasady i tryb zwolniania zebrania mieszkańców wsi (np. sposób ogłoszenia o terminie i miejscu zebrania) oraz warunki ważności podejmowanych uchwał (np. uchwała będzie ważna, jeżeli w zebraniu uczestniczy 50% uprawnionych mieszkańców a za uchwałą głosowało 75% obecnych na zebraniu);
- sposób gospodarowania środkami finansowymi w ramach planu finansowo-rzecznego samorządu (plan ten zatwierdza ogólnie zebranie mieszkańców wsi);
- zasady uzupełniania składu organów samorządu w toku kadencji (np. w sytuacji, gdy zebranie mieszkańców odwołało członka rady sołeckiej);
- zasady składania przez radę sołecką i sołtysa sprawozdań z działalności przed mieszkańców wsi.

KTO SPRAWUJE NADZÓR NAD DZIAŁALNOŚCIĄ SAMORZĄDU MIESZKAŃCÓW?

Nadzór nad działalnością samorządu mieszkańców wsi sprawuje gminna rada narodowa oraz w jej imieniu prezydium. Prezydium gminnej rady narodowej może zawieść wykonanie uchwał zebrania mieszkańców wsi, jeżeli uchwała ta jest sprzeczna z prawem. Uchylić taką uchwałę może również rada narodowa na sesji.

Prezydium gminnej rady narodowej może zawieść w czynnościach sołtysa lub członków rady sołeckiej do czasu rozpatrzenia sprawy przez zebranie mieszkańców wsi.

Gminna rada narodowa dokonuje oceny pracy samorządu mieszkańców wsi oraz organizuje wymianę doświadczeń w tym zakresie. Warunki lokalowe działania samorządu mieszkańców wsi, obsługę finansową i techniczno-kancelaryczną zapewnia naczelnik gminy.

KIEDY ODBĘDA SIĘ WYBORY ORGANÓW SAMORZĄDU MIESZKAŃCÓW WSI?

Wybory organów samorządu mieszkańców wsi, w tym także sołtysa, odbędą się w terminie sześciu miesięcy od dnia 1 lipca 1984 r. Kadencja organów samorządu mieszkańców wsi działających obecnie, upływa z dniem wyboru nowych organów samorządu.

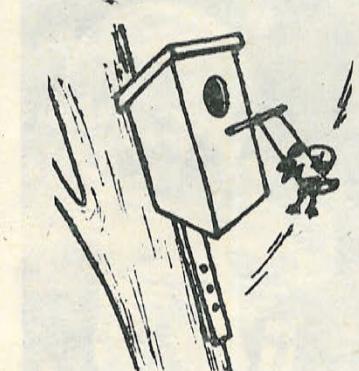
D. ANTONIAK

Jeden pacient mi dnes ponúkol pol prasáta! — vráví lekár manželke.

— Aký mal pre to dôvod?
— Minulý týždeň som mu predpísal prísnu diétu...

Obéznej pacientke radi lekár jest iba raz za deň.

— A nie je to nezdravé?
— Ak to trvá od rána do večera, tak áno.

MOSCOW NEWS — Moskva

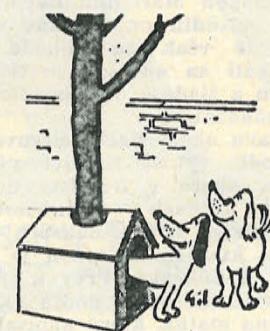
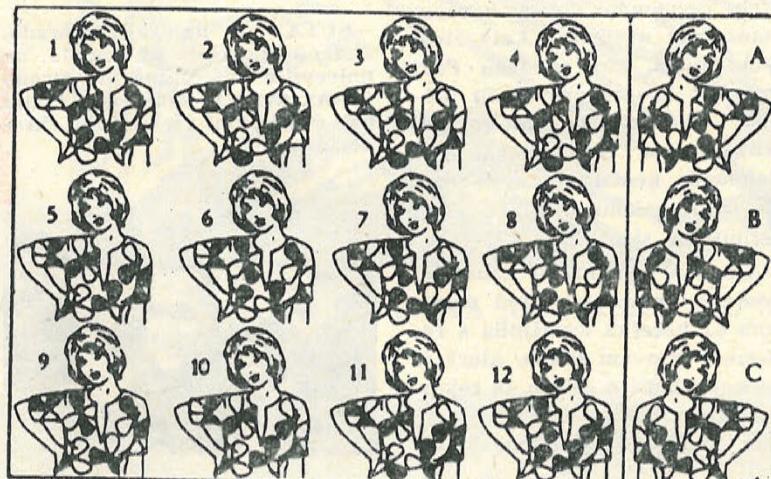
— Zase ideš do krémky? — výčita manželka mužovi.
— Či nevieš, že o dva dni musíme zaplatiť nájomné.
— Bud' spokojná, dovtedy sa určite vrátim.

DOKÁŽEŠ TO?

Iba 3 zo štyroch obrázkov označených písmenami sú časťami sedného obrázka. Na ich určenie máte 3 minuty.
Odpoveď na str. 29

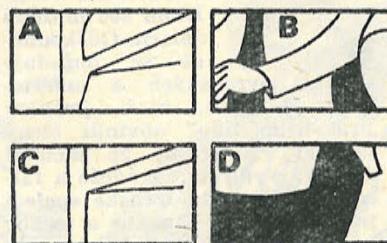
Dokážete za 5 minut nalézt mezi blúzkami stejné jako ty, ktoré sú označené písmenami A, B, C?

„Když je špatné počasí, nemusím vůbec chodit ven!“
ILUSTROVANÁ POLITIKA —
Bělehrad

— Od čoho tak kašeš?
— Od populárnych.
— Prečo teda nefajčiš carmenky?
— Od populárnych je kaše lacnejší.

— Minulú noc sa naši susedia správali veľmi hlučne. Stále vykrikovali a mlátili na našu stenu.
— Prečo ste ich neupozornili, aby boli ticho?
— Mňa to ani tak veľmi nerušilo.
— Hral som si na klavíri a ani som ich nevnímal...

JMÉNO VĚSTÍ

svědomití a vytrvali. Martin bývá spíše zavalité postavy, tělesně silný. Má světlé vlasy a modré oči. Pochází z prosté rodiny, má několik sourozenců, většinou mladších, o které svědomitě pečeje. Jeho rodiče jsou lidé dobrí, srdeční, ale i přísní. Od mládí ho vedou k poctivosti a práci. Učí se průměrně, škola ho příliš nezajímá. V dospělosti mu mezery ve vzdělání nahrazuje vrozená životní moudrost. Bývá dobrým rolníkem nebo řemeslníkem. Žení se dost pozdě. Jeho manželství je zdařilé, najde-li si bystrou, energickou dívku, která ho doveze moudře věst a vyrovnat tím jeho těžkopádnost a pomalé rozhodování. Bývá vzorným manželem a dobrým otcem početného potomstva. Je to člověk, na kterého se lze plně spolehnout a důvěřovat mu. Setrny a hospodárný, ale na penězích mu záleží jen proto, aby zajistil klidný život a existenci rodině. Zdraví má dobré, zřídka stůně a dožívá se vysokého věku.

TADMIR

SNÁŘ

vám o:

Císaři — povýšení v úřadě.

Cepobití — přijde do rozpustilé společnosti.

Rozcuchaných vlasech — špatné zprávy.

Dobrodružství — jsi nebo přijdeš do nebezpečí.

Divadelní kukátku — tvé přání se splní.

Itálie — příjemné dny.

Kalichu — pro zdravé šťastná budoucnost, pro nemocné brzké uzdravení.

Komisárku — nepřátelé tě chtějí zničit.

Kováři — jsi tvrdý, ale spravedlivý.

Krmení domácích zvířat — blahobyt v domě.

Laboratoři — nemoc.

Lisování — obdržíš dobré zprávy.

Náspu — najdeš překážky, které se přece nechají s námahou překonat.

Patrole — musíš dbát pořádku.

Pronájmu — budeš mít nevoli.

Služce — zloba, nevole.

Společnosti — zmatené časy.

Strážní budec — učiniš si výhodnou známost.

Trakaři — nemoc.

Závodní na koni — překonáš překážky.

Zavařování — musíš pamatovat na zlé časy.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TKCIS: 31-624 Kraków ul. Szpitalna 38/8, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: ADAM CHALUPEC (redaktor naczelny) Ján Spernoga (sekretarz redakcyjny), Dominik Surma, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny) Eva Rudnicka, Alžbeta Stojawska (tłumacze). Opracowanie graficzne: Areta Fedak.

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiač, Jozef Grigľák, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Eugen Mišinec, Lídia Mšalová, František Paciga, Severín Vašmanovský, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 25 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 24 zł, rocznie 96 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 719. M-105.

Nr. indeksu ISSN 0514-0188.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 3.10.83.

PANI EDWINA MACKENZIE z Kalifornie má 99 rokov a je poslednou žijúcou osobou spomedzi ľudí, ktorí prežili katastrofu lode Titanic. Táto britská transoceánska dopravná loď, vybudovaná v roku 1912, bola vtedy najväčšou a najluxusnejšou lodou na svete. Podľa mienky konštruktérov sa Titanic nemohol potopiť. Zatiaľ, ako je známe, počas svojej prvej plavby z britského prístavu Southampton do New Yorku sa lod' zrazila s ladovou horou a dňa 14. apríla 1912 sa potopila. Zahynulo vtedy 1503 osôb.

Pani Mackenziovú, vtedy 28-ročnú mladú ženu zachránilo. 4 dni bola na oceáne v záchrannom člne, kym stroskotancov nezachránila lod' Carpathia. Bol jej súdený dlhý a šťastný život. Starenka sa rozhodla osláviť svoje sté narodeniny na budúci rok tak, že ešte raz prejde cez Atlantický oceán. Tentokrát nie lodou, ale superrýchlym lietadlom Concorde.

KLAN „Z“ UMÍRA. V Paříži došlo ke zúčtování mezi gangstery. Ráno v pôl šesté dostal nejdôbre dvě kulkou zezadu a pak tri kulkou z malé vzdálenosti do hlavy „Monsieur Gilbert“, jak bývali i nepriateľmi nazývali Gilberta Zemoura, hlavnú osobu francouzského zločineckého podsvetí (prvá zprava). Podobne ako Gilbert se náhle rozloučili se životom jeho bratři Roland, William a Edgar. Tisk píše, že klan Zemourů vymírá. Sága tohto rodu začíná v řemeslnickej rodině v koloniálním Alžísku. Teprve pred 30 rokmi se přestěhovali do Francie. Během let se klan rozrostl v mafii, která „pečovala“ o malé obchodníky a majitele hospůdek, vesměs židovského původu...

PRED ŠIESTIMI ROKMI v amerických a potom európskych kinách začali premietat film Hončík sobotnej noci, v ktorom hlavnú úlohu hral mladý John Travolta. Vtedy o ňom písali ako

„najväčšom objave roka“, prvom nástupeovi veľkých hollywodských filmových hviezd. Úspech mal aj druhý Travoltov film Grease, ale už Moment by Moment, v ktorom Travolta ani

netancoval, ani nespieval, znamenal skutočnú porážku. Newyorský filmový kritik Patrick Wolfe vtedy napísal: „John Travolta by mal vlastne po Horúčke sobotnej noci spáchat samovraždu. Vtedy by bol nesmrteľný, ako James Dean alebo Rudolf Valentino.“ Potom nasledovali ďalšie neúspechy. Počas načúcania filmu American Gigolo bol Travolta herecky tak zlý, že ho nahradili iným hercom. Zdalo sa, že je to už koniec kariéry tohto mladého človeka. Dlhší čas sa o ňom vôbec nehovorilo. Až naráz, úplne nečakane, sa opäť objavil v hudobnom filme Stain Alive, v ktorom Travolta opäť tancuje a film pritahuje do kín davy divákov. Travolta vyspel, nie je už taký chlapčensky, ale opäť sa stal „miláčikom“ divákov. Na snímke: „nový John Travolta.“

18 LET PO NAROZENÍ letela podruhé v životě letadlem přes oceán Barbara Lufthansa Herzogová. Její druhé jméno připomíná, že se narodila v letadle této západoněmeckých linii. Společnost Lufthansa jí k dosažení plnoletosti věnovala bezplatný letenku na stejný let jako před 18 lety — z Floridy do Frankfurta nad Mohanem a zpět. Lufthansu učtili v Lufthance šampaňským.

HONBA ZA SENZÁCIAMI. Pred rokom sa v NSR konal neobvyklý súdny proces. 32-ročná Marianna Bachmeierová zastrelila v súdnej siene vraha svojej 6-ročnej dcérky, Anny. Verejná mienka sa vtedy rozdelila na dva tábory: jedni vyjadrovali pochopenie zúfalej matke, iní ju rozhodne odsuzovali. Driečna vrahynia má však životopis, ktorý nevzbudzuje sympatiu: viedla pomere neusporiadaný život, z troch nemanželských detí, dve odovzdala cudzim ľuďom a ani pre najmladšiu Annu taktiež nebola vzornou matkou. To je sice pravda, hovorili tí, čo ju chápali,

ale predsa spoločenske pomery urobili z nej to, čím je...

Napokon Marianna Bachmeierová odsúdili na 6 rokov väzenia. Je však na slobode. Jej odvokáti sa odvolači proti rozsudku a žiadajú osloboedenie svojich zákazník.

Vravu okolo Bachmeierovej sa rozhodli využiť filmový výrobcovia. Skoro v ten istý deň v dvoch mestách — Mnichove a Hamburgu, začali nakrúcať dva filmy, ktorých hrdinkou je vrahynia z Lübecku. Prvý z týchto filmov nakrútili podľa knihy Annina matka, ktorú napísal novinár časopisu Stern Gebhardt a uverejnil na pokračovanie v tomto týždenníku. Filmový režisér Driest zveril úlohu Marianny populárnej v NSR herečke Gudrun Landgrebovej. Zasa režisér druhého, konkurenčného filmu, hlavnú úlohu navrhol samej Bachmeierovej, čo vyvolalo senzáciu a novú vlnu klebiec.

Zatiaľ nevedno, ktorý v týchto dvoch filmov pritiahe do kinových pokladnič viacej divákov, lebo predsa o to ide ich tvorcov. Na snímkach: Gudrun Landgrebová ako Marianna a sama Bachmeierová.

FARAH DIBA (46 let), žena íránskeho šacha Rézy Pahláví, ktorý zemrel pred troma letami, žijúci v USA, má vrátiť Iránu 200 miliónov dolarov. Odškodnenie se dožaduje skupina evropských a amerických právnikov, kteří jménem „íránského lidu“ obvinili členy šachovy rodiny mj. ze zneužití důvěry, vydírání, krádeže a falsovaní na škodu íránskej spoločnosti. Je to další pokus o to, aby Islámská republika získala zpět alespoň časť obrovského majetku zemrelého panovníka. Již v roce 1981 bylo zablokovano jeho konto ve švýcarských bankách, ale dosud se nepodařilo získat cenné akcie a nemovitosti, které má šachova rodina.

LAURA ANTONELLOVÁ, známa talianska herečka celých desať rokov bola priateľkou Jea-na Paula Belmonda. Kvôli nemu sa definitívne rozložila s manželom, talianskym hercom Piacentim, bola svojej milej špate verná, trpeživo s ním znášala starosti v povolani a o deti, ktorých Belmondo má s bývalou manželkou až troje. „Celý život som čakala, aby sa Jean Paul rozhodol konečne so mnou oženiť“ — hovorí ešte dnes rozhorečna Laura Antonellová. Ale Belmondo nemal v úmysle oženiť sa a nakoniec sa ich idyla definitívne skončila.

Ale osud vynahradil Laure jej predošlé neúspechy. Pred polrokom sa herečka zoznámila s režisérom Marcom Risim, ktorý je od nej mladší o celých 10 rokov. Jeho otec, Dino Risi je tvorcovom mnohých významných fil-

mov. Mladý Risi je do Laury veľmi zamilovaný a v najbližšom čase sa s ňou chce oženiť. Laura chce zahráť ešte v jednom filme — dokonca spolu s Belmondom — a potom prestane pracovať. „Chcem čo najrýchlejšie mať dieťa, a najradšej dvojčaťa — hovorí — vlastne vždy mi viačej záležalo na rodine, ako na kariére.“

PROTI SENNÉ RÝMÝ. Dítě na snímku si nehráje na kosmonauty, ani na planetáky. Jako mnoho ľudí na svete trpí sennou rýmou a chrániť se proti ní prialbou vybavenou vzduchovým filtrom. Prialba je patentom Angličana Richarda Hinchliffa a aspoň při vycházkách v přírodě přináší alergikům skutečnou pomoc — chráni je před částečkami pylu, které jinak vyvolávají záhvaty nemoci.

PO PĚTI LETECH MANŽELSTVÍ Michael, kníže Kentu, a jeho manželka, kteří již mají dvě děti, získali papežský souhlas k jejich svazku. Kníže je totiž příslušníkem anglikánské církve a jeho manželka, Rakušanka, katolíčkou; kromě toho je rozvedená, proto Vatikán jejich svazek neuznal, ačkoliv neštastný kníže obětoval svůj nárok na britský trůn (byl 15. v pořadí, ale snatkem s katoličkou svůj nárok ztratil). Kníže se ovšem podle možnosti zajistil — nárok na trůn přešel na jeho děti, které jsou členy anglikánské církve. Všechno je velmi složité, ale cožpak život s korunou na hlavě — i když se pro ni musí stát ve frontě — může být jednoduchý?

SÚTAŽ o najkrajšiu bradu, zloženú z včiel, sa konala na univerzite v Maine v Orono (USA). Statoční mužovia s fúzmi boli účastníkmi včelárskeho zhromaždenia.

